

insancıl Aylık Kültür Sanat Dergisi

Sayı 365 - Aralık 2020

Salgın (Kovid-19 virüs) nedeniyle dergimiz dijital ortam için hazırlanmıştır.

İnsancıl
Aylık Kültür Sanat
Dergisi

Sayı: 365

Aralık 2020

ISSN 1300-4158

Sahibi ve Yazı
İşleri Sorumlusu
Berrin TAŞ

Genel Yayın
Yönetmeni
Cengiz GÜNDOĞDU

Teknik Hazırlık
Tasarım
Hüray KILIÇ

Düzeltili
Özden ÖZÜTEMİZ

İletişim

(0212) 249 80 19

e-posta

insancildergisi@hotmail.com

www.insancil.com

Kumrulu Yokuşu Sk.
Yıldırımakın Apt. No:8
Da.:11 Cihangir-Beyoğlu
İstanbul

İnsancıl
hakemli bir dergidir.

AYLIK KÜLTÜR SANAT DERGİSİ *insancıl*

ISSN 1300-4158 • YIL: 31 • Aralık 2020 • 15 TL (KDV DAHİL)

Ahmet Cevizci

SAYI **365**

- Felsefenin Gör Dediği: Felsefe
- Tarihi: Antropontolojik Okuma 54
- Gelecekteki Etiktir Estetik
- Özlü Sözler
- Hep Yolda
- Hayat Üzerine (2)
- PEN Cumhuriyet Bayramı Bildirisi
- Hep Yolda

YILDIZ GÜNCE'Sİ'nde

- Ekim ayının güzelliği
- Kazancı Bedih
- Cumhuriyetin önemi
- Eğitimde Ahlak ve Etik
- Yok Olan İstanbul
- Timur Selçuk
- Gazi üstüne
- Bize de bir Doğan Hızlan gerekli

Cengiz Gündoğdu	Dayak (Öykü)	1
Betül ÇOTUKSÖKEN	Felsefenin Gör Dediği: Felsefe Tarihi: Antropontolojik Okuma 54	3
Hasan Uğur TAŞÇI	Adem Elması Can (Şiir)	7
S. ÖZBUDUN-T. DEMİRER	Gelecekteki etikdir estetik	8
İbrahim İSPİR	Ayak Sesi (Şiir)	13
Berrin TAŞ	Hep Yolda	14
Hasan AKARSU	Yaşamak (Şiir)	19
Yusuf ÇOTUKSÖKEN	Özsözler Günlüğü (12)	20
Asım ÖZTÜRK	Gerçekçiliğin estetik boyutlarda yeniden yaratılmasıdır şiir	22
Mehmet GÖKSU	Dönenin Şiiri (Şiir)	25
H. Haluk ERDEM	Hayat Üzerine (2)	26
	PEN Cumhuriyet Bayramı bildirisi	30
Mustafa GÜNAY	Yapay Zekaya Aykırı Şiirler kitabı üstüne	31
Nurbanu KABLAN	Ölelim (Şiir)	33
Dursun YİĞİT	Ozan ve Gölgesi	34
Ali KAYA	Dua (Şiir)	38
Nilüfer UÇAR	Fakir Baykurt'a mektup (Şairime mektuplar 11)	39
Müslüm KABADAYI	İşaret koymak ha! (Öykü)	44
Hasan AKARSU	Uçkun ve Dilsiz Ayna üzerine	48
Hakan GÜGERCİNOĞLU	Firar (Öykü)	50
Müyesser KARABRAHİM	Anılardan 1991	52
	İnsancıl'a Mektup	53
Cengiz GÜNDOĞDU	Yıldız Güncesi	54

Ahmet CEVİZCİ (1959 - 2014)

1959 yılında Bursa'da dünyaya geldi. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Bursa'da yapan Cevizci, Ankara Üniversitesi DTCF'nin Felsefe Bölümüne girdi. 1982 yılında mezun olduktan sonra, yüksek lisans tezinde *Sokrates* düşüncesini, *Platon*'un diyaloglarından yola çıkarak inceledi. 1989-1991 yılları arasında, Fransız hükümetinin bursuyla, Paris'teki Sorbonne Üniversitesinde doktora düzeyinde araştırmalar yaptı. Doktora derecesini 1991 yılında "Platon'un Bilgi Kuramı" adlı teziyle aldı. 1996 yılında doçent, 2002 yılında da profesör oldu.

1 Aralık 2014 tarihinde, erken sayılabilecek yaşta yitirdiğimiz *Ahmet Cevizci*, Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesinin Felsefe Bölümü başkanlığını yürütmekteydi.

Cevizci, gerek çevirileri gerekse telif yapıtları ile ülkemiz felsefe yazınına önemli katkıda bulunmuş çalışkan bir felsefeci-yazar olarak tanınmaktadır. Özellikle felsefe tarihi üzerine kitapları, felsefeye ilgi duyan okurlara olsun, akademisyenlere olsun, büyük yarar sağlamıştır. Felsefe tarihinin, felsefeyi öğrenme ve felsefe yapmadaki büyük önemini şöyle vurgulamıştır:

"Felsefe tarihini önemsemek gerektiğini düşünüyorum. Felsefe tarihi aslında her şey değildir, hatta çok şey bile değildir. Esas önemli olan felsefede bir yere gelebilmek; nakil düzeyini aşip, özgün felsefi düşünceler yaratabilmektir. Bununla birlikte, felsefe tarihi olmadan; felsefi düşünüşü dünyada yaratan ve geliştirenlerin nasıl düşündüklerini, hangi koşullar altında neyi kendilerine problem edindiklerini bilmeden de, bir ülkede felsefenin, en azından kurumsal olarak gelişmesi, doğrusu bana pek mümkün gözüküyor. Ülkemizde felsefe kültürünün gelişmesi yolunda, sıkı felsefe tarihlerinin bize epey bir katkı sağlayacağı inancındayım."

Başlıca yapıtları:

- Platon'un İdealar Kuramı Üzerine Araştırmalar*, 1989
Platon'un Bilgi Kuramı, F. M. Cornford, 1990 (Çevirmen)
Phaidon, Platon, 1990 (Çevirmen)
Metafiziğe Giriş, 2001
Kıta Avrupası Felsefesine Giriş, D. West, 2001 (Çevirmen)
Büyük Filozoflar, B. Magee, 2001 (Çevirmen)
Etiğe Giriş, 2002
Felsefe Terimleri Sözlüğü, 2003
Postmodernizm ve Sosyal Bilimler, R. Hollinger, 2005 (Çevirmen)
Paradigma Felsefe Sözlüğü, 2006
Felsefeye Giriş, N. Warburton, 2006 (Çevirmen)
İlkçağ Felsefesi Tarihi, 2007
On Yedinci Yüzyıl Felsefesi Tarihi, 2007
Felsefe: Temel Kavramlar ve Kuramlar, K. Ajdukiewicz, 2007 (Çevirmen)
Sokratik Hümanizm, L. Versenyi, 2007 (Çevirmen)
Menon, Platon, 2007 (Yorumlu Çeviri)
Ortaçağ Felsefesi Tarihi, 2008
Aydınlanma Felsefesi, 2008
Felsefe Ansiklopedisi, 2004-2008, 6 cilt (Editör)

Öykü

Dayak

Cengiz GÜNDOĞDU

Derneğimizde bu yıl felsefe derslerini Doç. Dr. Nesrin Hanım veriyor. Nesrin Hanım, o güzel bir kadın ki, biz hepimiz bu kadına aşık olduk.

Biz felsefe semineri katılımcıları hemen dedikoduya başladık. İnançımıza göre Nesrin Hanım, felsefede pek bilgili değildi. Ancak çok güzel bir kadındı... Güzelliğiyle profesörleri büyülemiş, öyle doçent olmuştu.

Nesrin Hanım gerçi felsefede yetkin, anlaşılır bir dille seminer veriyordu. Bizim kimileyin saçma sorularımızı bile sabırla yanıtlıyordu.

Doğrusunu söylemek gerekirse bu durum kimi arkadaşları kızdırmıştı. Nesrin Hanım'a kızanlardan biri de bendim.

Nesrin Hanım derslerini sürdürürken bakin neler oldu.

O gün Nesrin hoca, bugün Platon'a başlıyorum deyince, Nesrin hocaya kızan bir arkadaşımız söz istedi. Nesrin hoca,

- Buyrun sizi dinliyorum, dedi.

Arkadaşımız,

- Nesrin artık senli benli olduk. Sizden saklayacak değiliz ya, biz felsefe doçenti olmak için burda değiliz . Bize Platon anlatma, bize devrimden söz et. Silahtan söz et.

Hoca önce sapsarı oldu... Ben kendi adıma hocanın bu duruma düşmesine utandım.

Ama hoca kendini topladı. Alaycı bir sesle,

- Siz mi devrim yapacaksınız dedi.

- Evet dedi arkadaşımız, bizim derinliğimizi bilmiyorsunuz.

Fazla konuşurmadılar arkadaşımızı... olay bastırıldı.

Ertesi hafta hoca seminere şöyle başladı.

- Bugün sizlere bir komünist ayaklanmayı anlatacağım. Yıl 1916-1919. Spartakist ayaklanması kanla bastırıldı. Liebknecht ile Rosa Luxemburg olmak üzere binlerce kişi katledildi. Alman Komünist Partisi hesaplaşmaya girişmedi. Şöyle düşünüyorlardı. Partimiz Alman işçi sınıfının gerçek yığın partisidir. Her yerde düşmana saldırmalıdır. Buna Saldırı Teorisi denir.

Hepimiz sessizce hocayı dinliyorduk. Nesrin Hoca daha sonra şunları söyledi. Fritz Heckert Alman Komünist Partisi adına Lenin'le görüştü.*

Heckert tam güveniyordu kendine, Lenin'den övgü bekliyordu. Lenin alaycı bir sesle,

- Haydi yoldaş Heckert dedi, sonra şöyle konuştu.

- Orta Almanya'daki kahramanca maceranızı anlattın bize.

Lenin daha sonra şunları söyledi.

- Bu işe nasıl kalkıştınız şaşıyorum. Siz provakasyona geldiniz. Esaslı bir dayak atıldı size.

Hoca burda durdu.

- Bakın Lenin ne diyor arkadaşlar dedi. "Bolşevikler Rusya'da kazanmış ve iktidarı ele geçirmişlerdi. Çünkü onlar yalnız işçi sınıfının çoğunluğuna değil orduyu da hatta köylünün ezici çoğunluğunu da yanına çekmeyi başarmışlardı."

Hoca burda durdu. Sınıftan çit çıkmıyordu. Sinek uçsa duyulurdu. Hoca şöyle konuştu,

- Geçen hafta derinlikten söz eden. O derinlikte işçi sınıfı, köylü, ordu yoksa iyi bir dayak yersin.

Hepimiz donmuş gibiydik.

Nesrin Hoca çantasını topladı gitti, gidiş o gidiş bir daha gelmedi. Gitmeden önce şunları söyledi.

- 12 Eylül faşizmini unutmayın.

* *Çağdaşlarının Gözüyle Lenin*, Çeviren: Güneş Şahiner, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2005.

Doğa Sezgi'ye kardeş geldi...

Hoş geldin
Umut Boran...

Arkadaşlarımız
Seda ve Özgüç GÜVEN'i
kutluyoruz.

Sağlıklı, güzel günler
diliyoruz.

insancıl

Felsefenin Gör Deddiği:

Felsefe Tarihi: Antropontolojik Okuma 54

Betül ÇOTUKSÖKEN*

Nermi Uygur kendisiyle ve kendisi olmayanlara ilişkin tüm karşılaşmalarının sonucu olarak ortaya çıkan karşılaşmalarında denemenin söylemini yeğler. Öteden beri biliyoruz ki onun bilme kaynakları kendisi, başkaları, kitaplar, hatta mekânlardır; özellikle kentlerdir. *Nermi Uygur* kendi deyimiyle “Dünyanın Gidişi”ne yine kendi deyişiyle bir “Sinoplugil” olarak yönelir; bu belirlemeler iki salkım gibidir; nasıl ki bir salkımda çok sayıda öge asılıdır; tıpkı bunun gibi, bu başlıklar altında düşünceler birbirini peş peşe izler. Birinci salkımda “Sinoplugil” duruşu yer alırken, ikinci salkımda “Dünyanın Gidişi” bir durumlar toplamı olarak gözler önüne serilir. Neler yoktur ki bu salkımda? İnsan dünyasında ne varsa kendine yer bulur burada; o denli büyük, zengin, verimli bir salkımdır bu...

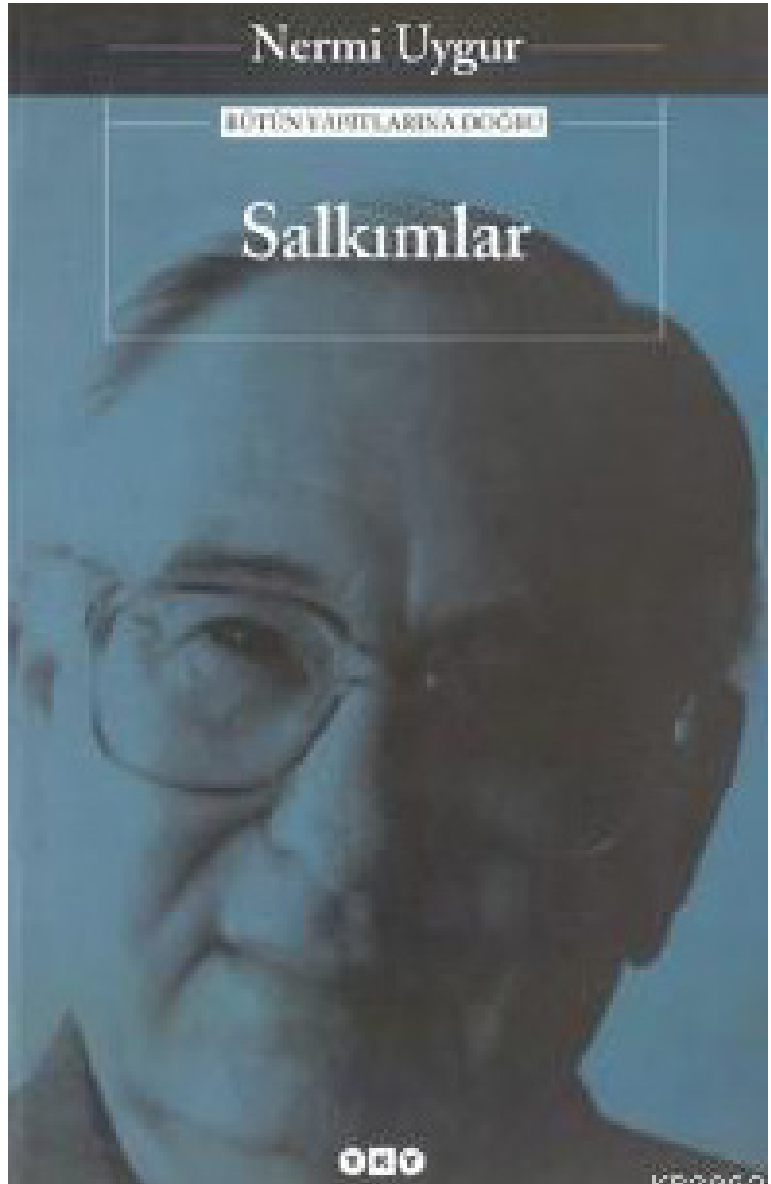
Kendisiyle ve kendisi olmayanla karşılaşmalarının odağında öncelikli olarak bu kez Sinoplu *Diogenes* yer alır. Daha önce kaleme aldığım “Önsöz Yerine: Okur-Yazarlık Serüveninde ‘Çözümleyici Felsefe’den ‘Yaşama Felsefesi’ne *Nermi Uygur*”¹ başlıklı yazıda dile getirildiği gibi, “*Salkımlar*’da² bir ‘Sinoplugil’ olarak dünyaya uzanan *Nermi Uygur*, insanın varolan karşısındaki duruşunu çokanlamlılığı gözeterek, tüm ayrıntılarıyla ortaya koymayı, açık kılmayı dener; her şey onun düşünsel, söylemsel dokunuşuyla biricikleşir. Okur-yazarlığına, yaşantılarına

herkesi ortak eden *Nermi Uygur*’un sunduklarıyla dünyaya artık bir başka gözle bakmaya başlayan okur, kimi zaman bir ağaçla, kimi zaman bir meyveyle, kimi zaman, zamanaşırı kimliklerle, bir doğa parçasıyla buluşur. *Nermi Uygur*’un son kitaplarında denemeci kimliği iyice öne çıkar; karşılaştıkları arasında sürekli olarak karşılaştırmalar yapar. Yine insan bağlamında biricikliklerden taşan ortak fenomenlere yönelir; çünkü düşünce kazılarında, derinlerde onu en çok uğraştıran, has bir felsefi tutum olarak, bir şeyi kendisi yapanın ya da yapanların peşine düşmektir. Bu ‘Sinoplugil’ için de böyledir elbette; ‘Bir ‘Sinoplugil’i kendisi yapan nedir? Kuşkusuz burada ilk örnek, arketip etkileyici olacaktır; çıkış kaynağının özellikleri, özgül ayrımları belirleyici olacak ve bu özgül ayrımlar giderek taşınır, paylaşılabilecektir. Yeni bir yakınlık, akrabalık türü doğacaktır: düşünce akrabalığı, kültür akrabalığı, yakınlığı. ‘Ben kimlerdenim?’ sorusunu soran herkes, bu tür bir düşünme kazısı yapan herkes kendisini daha iyi konumlandırmış olacaktır. Her türlü gerçeklik durumuyla sürekli bir biçimde hesaplaşma içinde olan filozof, kendi gerçekliğini, öznel dünyasını da sık sık gözden geçiren, ‘kim olduğu’ sorusunu sık sık dile getiren kişidir. Çünkü filozof, kendisine yönelik bilinciyle her türlü gerçeklik durumuna bakar.³

Sinoplugil kimdir, ne yapar? 'Bir Sinoplugil olarak *Diogenes*'i işte o yapan ya da kendisi yapan nedir?' *Nermi Uygur* iki başlık altında topluyor bunu: 'Bağımsız karşı', 'Etkileme ustası'. 'Bağımsız karşı'da kendisine yönelen filozof, etkileme ustası olarak başkalarına yönelir.⁴ Sinoplugil olmanın ortak paydalarını *Nermi Uygur* şu belirlemelerde gözler önüne serer: Bireye, doğaya, bu dünyaya, bağımsızlığa, özgürlüğe önem verme; bağımlılığı, özellikle maddesel olana bağımlılığı reddetme, dil kullanımına özen gösterme, kuram-eylem birlikteliğini yaşama dünyasında ilke edinme, hümanist bir tutumu benimseme, yapıcı eleştiriden yana olma, yalnız kalabilme erdemini gösterme, *aporia*'lara dolanma, özgül nitelikli olma.⁵ Benzer ilkeleri edinenek 'Sinoplugil' olarak dünyaya, dünyanın gidişine yönelen, uzanan *Nermi Uygur*'un dünyayı, kentleri, kültürleri, insanları, farklı zaman dilimlerini betimleyişi, yazarları okuma serüveninin incelikleri *Salkımlar*'da hepimizi sarıp sarmalar."⁶

Nermi Uygur antropontolojinin en temel tezi olan "arada olma"yı, çağlar arasında, kentler, köyler arasında, kısaca mekânlar arasında olmayla örneklendirir; somut olarak gözler önüne serer. Onun tekil-tümel geriliminde özetlenebilecek olan keskin gözlemleri geçmiş-gelecek ekseninde hepimiz için öğreticidir. O hep insanı anlatır; insanı betimler, öyle ki insan-insan, insan-eğitim, insan-devlet ilişkisini sürekli olarak gündeminde tutar.

Salkımlar'da 20. yüzyıldan 21. yüzyıla geçişe de yoğunlaşan *Nermi Uygur*, kendi beniyile yüzyılı arasındaki ilişkiyi mercek altına alır; âdeta yüzyılıyla hesaplaşır; bu onun yüzyılına mesafe alışdır. Mesafe alış da yine antropontolojinin öne çıkardığı bir yönelme türüdür. Yönelmenin bir türü olarak mesafe alışta, sanki zehir-panzehir ilişkisi ortaya çıkar. *Nermi Uygur* bu bağlamda yüzyılının en olumsuz yanlarını sergiler: "Soykırımlar, toplu öldürmeler (...)"⁷ Ama aynı yüzyılda insan hakları yönünden neredeyse olağanüstü çabaları da görmek mümkün.⁸

Bir başka olumsuzluk ona göre, doğayla olan ilişkilerde kendini gösteriyor.⁹ 20. yüzyıl, savaşların yüzyılı neredeyse; ama öte yandan da insan yaşamını sağaltmaya yönelik başarılar var aynı zamanda: “*Varlık-ça, değerce kaypak, çelişik, ikilemli bir çağ yüzyılımız. Milyarlarca insan paylaşıyor bu yazgıyı. Deyim yerindeyse, hem talihli hem talihsiz bir konumdayız yüzyılımızın konumuyla.*”¹⁰ Geçiş çağında olmanın, bir yüzyıldan ötekine geçişin verdiği esinle, “(...) *neler götüreceksin Yirmi’den Yirmibir’e?*”¹¹ sorusunu da sormadan edemez. Tam da bu noktada iyimserlik onu sarıp sarmalayacaktır. Özbilinci olan bir varlık olarak insan, yüzyılına ilişkin olmak üzere, bir “*Yüzyıl ufku*” kavrayışını ortaya koyacaktır: “(...) *özel yaşama süreci boyunca kendini gerçekleştiren insan varlığının, kendine, çevresine, kendinden ötelere bakmada vazgeçilmez bir uzay-zaman gerçekliğidir. Kişisel olduğu kadar nesnel, özel olduğu kadar tarihsel bir oylumdur yüzyıl.*”¹² Her yüzyıl öncekileri de tortu olarak içinde barındırdığına göre, çeşitlilik alabildiğine belirgin ve bir o kadar da etkileyicidir 21. yüzyılda. Ayrıca bir “*yüzyıl duyusunu*”nun da¹³ insanı sarıp sarmaladığını dile getiren *Nermi Uygur* bu son iki yüzyılı süreklilik içinde karşılaştırır. Her zaman dile getirdiğimiz karşılaşma-karşılaşma-karşılaşma edimini sürekli kılar, o denli geniş varlık ilgisi bu edimlerin eşliğinde varolanı nesneleştirir; aynı zamanda kavramlaştırır.

Nermi Uygur, daha önceki yapıtlarında gündeme aldıklarını yeniden yeniden işler; örneğin eğitim-öğretim-yetişim konuları bunlardan biridir. Yine insanı öne çıkararak, insan etkisinin ne denli önemli olduğunu hesaba katarak sözünü/söylemini sürdürür. “*Bilgi ve teknik işi olmaktan çok, insan işidir eğitim. İlle de ‘iş’ deyimini kullanacaksak insan-olma işinde insanın insana yardımındır*

eğitim, öğretim. İnsan-yetişimi olmayan bir eğitim-öğretim tasarlayıp uygulamak, yanlış bir şey yapmak demektir.”¹⁴ Örgün, yaygın, ne türlü olursa olsun, tüm eğitim onun ilgi alanındadır ve her insan sürekli bir öğrenme öznesidir; okul ya da okul dışı hepimiz sürekli olarak öğreniriz. İnsanı insan yapan tümüyle eğitimidir, hepimizin de deneyimlediği gibi.

Bildiğimiz gibi, “bunalım” *Nermi Uygur* antropontolojisinin eksen kavramıdır. Ancak bunalımdan, yine onun deyimleriyle, bir yaşama kültürü oluşturmak, insan başarısıdır. İşte bu başarı da eğitimle elde edilebilecek bir sonuçtur aynı zamanda. İnsanı bunalımdan kurtaracak olan da eğitimden başkası değildir. “*Pek çok şeyin, öğrenmemize açık olduğu bir evrende yaşıyoruz. Söz gelimi güvenle düşünmek, uygunu uygunsuzu gözlemlemek, gerekeni gerektiği gibi düzeltmek, önemleri sağduyuyla ölçüp biçmek, dertte sevinçte dayanıklı olmak, birlikte yaşamada başkalarını en az özümüz kadar kollamak, kültürün tekniğin yan etkileri altında ezilmemek, ~uzun uzun sayıp dökmeye ne gerek var, pekçok şey öğrenmeye açık. Hattâ, zaman zaman, başta özümüz, kimseyi kandırmadan öğrenmemize açık olmayan hiçbirşey yokmuş gibi davranmayı öğrenmemiz gerekir.*”¹⁵ Burada en çok dikkatimizi çeken insansal duruş ise dayanıklı olmada özetlenebilir. Son zamanlarda sıklıkla dile getirilen “resilience” terimini/kavramını tam da burada anımsayabiliriz. Bu terim/kavram insanın birey ve kişi olarak olup bitenler karşısındaki bir tür duruşudur; güçlü olmasıdır, direngen olmasıdır, dayanıklılığını edimlerinde bizzat göstermesidir.

Genel olarak karşılaştığı her durumu ya da her insanlık durumunu ve duruşunu yaşantılama yoluyla öne çıkarmayı deneyen, öznel dünyasının ögesi kılan, her insanlık

duruşuna bilgece bir tutum içinde, sanki bir felsefi danışman gibi yaklaşan *Nermi Uygur*, mekânla olan ilişkisini özellikle kent üzerinden kurar. Kent-insan birlikteliğini sürekli olarak öne çıkarır: “*Dilediğin yerde, gönlünce güzel yönleriyle kent olsa; sen dilemeyince kent olmasa, ne güzel olurdu! Ancak kısa süreden beri büyük kentlerde otursa da, binlerce yıldan beri insan, kent’i köy’üyle kent-insanı. İşte bu anlamda, çoğun kendini kent-dışında tasarlayamıyor bile. Kent’i ne denli sorgulasak yeridir öyleyse. Ne ki, kent’i sorgulayan insan kendini biliyor mu ki. Özde: “Kent nedir?” sorusu ile “İnsan nedir?” sorusu ayrılmazca birbirine yapışık sorular. İnsan, kent’i sorgulamakla kendisini, özyazgısını sorgulamış oluyor.*”¹⁶ Buradaki belirleme de antropontolojik olanı öne çıkarmanın bir başka göstergesi olarak görülebilir.

Nermi Uygur tüm yaşam alanlarına belli bir hiyerarşiyi gözetmeden olabildiğince yansız bir şekilde bakar; tüm yerleşimlerin kendine özgü erdemleri vardır. Bu duruşta *Nermi Uygur*’un kendisinin yaptığı bir nitelemeyle “daha iyici” (meliorist) olduğunu somut olarak görebiliriz.

* Prof. Dr. Betül Çotuksöken, Maltepe Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Felsefe Bölümü.

Dipnotlar

1- Betül Çotuksöken, “Önsöz Yerine: Okur-Yazarlık Serüveninde ‘Çözümleyici Felsefe’den ‘Yaşama Felsefesi’ne Nermi Uygur” Nermi Uygur, *Bütün Eserleri II*, 1. Cilt, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017, ss. 1-25.

2- Nermi Uygur, *Salkımlar*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998: Nermi Uygur, *Bütün Eserleri II*, 2. Cilt, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017, ss. 1931-2250.

3- Betül Çotuksöken, “Sinoplugiller ve Nermi Uygur”, *Felsefe: Özne-Söylem*, İstanbul: Notos Kitap Yayınevi, 2013, s. 99.

4- Betül Çotuksöken, “Sinoplugiller ve Nermi Uygur”, *Felsefe: Özne-Söylem*, İstanbul: Notos Kitap Yayınevi, 2013, s. 102.

5- Betül Çotuksöken, “Sinoplugiller ve Nermi Uygur”, *Felsefe: Özne-Söylem*, İstanbul: Notos Kitap Yayınevi, 2013, ss. 107-110. Ayrıca bkz. Betül Çotuksöken, “Sinoplu Diogenes ve Nermi Uygur”, *Anadolu’da Felsefeye Yolculuk II. Sinoplu Filozof Diogenes*, Yayıma Hazırlayanlar: Harun Tepe-Betül Çotuksöken, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 2015, ss. 109-117.

6- Betül Çotuksöken, “Önsöz Yerine: Okur-Yazarlık Serüveninde ‘Çözümleyici Felsefe’den ‘Yaşama Felsefesi’ne Nermi Uygur” Nermi Uygur, *Bütün Eserleri II*, 1. Cilt, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017, ss. 20-21.

7- Nermi Uygur, *Agy.*, s. 2019.

8- Nermi Uygur, *Agy.*, s. 2020.

9- Nermi Uygur, *Agy.*, s. 2020.

10- Nermi Uygur, *Agy.*, s. 2022.

11- Nermi Uygur, *Agy.*, s. 2028.

12- Nermi Uygur, *Agy.*, s. 2029.

13- Nermi Uygur, *Agy.*, s. 2042.

14- Nermi Uygur, *Agy.*, s. 2237.

15- Nermi Uygur, *Agy.*, s. 2238.

16- Nermi Uygur, *Agy.*, ss. 2151-2152.

Adem Elması Can

ben hangi kasırgalardan düşmüşüm
deli gibi su veren çavlanlardan
gelecek ağrısına sızlana sızlana
örtüsü etimdeki düşten de öte

zamana ayarlı kırıla döküle
her sese hüzün kesen elleri sabır
direniş günlerine örgülenen ömür
masallarına inandığımız zeytin dalı

ten nerde, nefes nerde, sen neredesin
yok hükmünde öpüştüğüm dünyamla
ateştim aslında. yaşamın iki ucunda
cemresi tüten topraktım ileriye dölleniş

ayetler okunup adım dualarla konan
kütüğüne çivi çakılan şah damarımla
büyümeye öykünen adem elması bu can
har ağacına yaslanıp konuşurken tanrıyla

gidenler gitti, indiler amansız yalnızlığa
bıaktım sesimi esrik bir yaprağa
şimdi külüm ıssız denizlere bırakılan
rutubetli ruhlar çarpıyor yüzüme...

Hasan Uğur TAŞÇI

Gelecekteki etiktir estetik

Sibel ÖZBUDUN-Temel DEMİRER

“Sanat, çağın duyarlılığı için bir meydan okumadır.”¹

Cengiz (Gündoğdu) hoca(mız) zamana da, egemen düşünceye de meydan okumaya ısrarla devam ediyor. Yarının, geleceğin ahlâkı estetik konusunda da hepimize, herkese hayat bilgisi dersi vermeyi sürdürüyor. Hem de, “estetik” denildiğinde akla ilk gelenin estetik ameliyat olduğu kapitalist kültürel çölün orta yerinde!

Büyük bir öneme haiz ‘*Estetik Kategoriler-Bilimsel Maddeci Diyalektik Estetiğe Giriş*’² başlıklı yapıt, Berrin Taş’a duygu yüklü estetik bir ithaf ile başlıyor. Yılların can yoldaşlığına bir minnetin ifadesi.

Yapıtın “*Estetik Kategorilere Giriş*” başlıklı “Birinci Bölüm”ünde (ss. 11-62), “*Bilimsel diyalektik maddeci öğretinin, insanlığın estetik düşünce tarihinin en yüksek aşaması*” olduğunun altı çiziliyor.

“*Maddeci diyalektik estetiğin bilimselliği*” Marksist açıdan, gerekçeleriyle izah edilirken; “*Güzel-olan*”ın, “*İnsandan başla*”dığı ve “*sanatla sınırlandırılmayacağı*” hatırlatılıyor. Şaşırtıcı zenginlikteki örnekler ile...

Yapıtın “Aydınlığı Örenler” başlıklı “İkinci Bölüm”ünde (ss. 63-108) pozitif; “Üçüncü Bölüm: Karanlığı Örenler”de (ss. 109-154) negatif örnekler ustalıkla, birer birer sıralanıyor.

“Estetik” konusunda söz edebilecek isimlerin bir elin parmağı kadar az olduğu yer-

küre ve coğrafyamızda bu alanda İsmail Tunali’nin ‘Marksist Estetik’i³ yanında Afşar Timuçin⁴ ile Murat Belge’nin -tartışmalı- yapıtından⁵ söz edebiliriz.

Özellikle Gyorgy Lukács⁶ ile George Thompson, Terry Eagleton, Raymond Williams’ın Marksist estetik konusundaki yapıtları da atlanmamalıdır.

Evet, estetik üzerine ne Karl Marx ne de Friedrich Engels doğrudan bir yapıt kaleme almamışlardır; ancak Marksist kuramda sanatı üretim ilişkileri bağlamına yerleştirmekle Marksist estetiğin temel ilkesini ortaya koymuşlardır.

Antik Yunanca’da “aisthetike/duyum” sözcüğünden mülhem estetik, hayat ile sanatın bileşkesidir.

Kökeni Platon’dan Alexander Gottlieb Baumgarten’a, Immanuel Kant ile Friedrich Hegel’e uzanan, güzel üzerine düşünmeye çağıran güzel ile sanatların doğasını inceleyen felsefe dalıdır.

Immanuel Kant’a, “Dünyadaki tek objektif yargı estetik yargıdır,” dedirtendir.

“Duyusal bilginin mantığıdır,” vurgusuyla Alexander Gottlieb Baumgarten’ın, “*Estetik, güzel üzerine düşünmedir. Bu hususta temel belirleyici ‘motiv cognitio sensitiva/duyusal bilgi’dir*” biçiminde ifade ettiği gibi.

Hegel’in de, ‘Estetik Dersleri’nde, “*Estetik sözcüğü, aslında duyu bilimi; duyma bilimi anlamına gelmektedir. Bu bakımdan, bu*

derslerin asıl konusunu yanı-
sıtmaktan uzaktır. Estetik
adından hoşnut olmasak da,
bu adı kullanmakta bir sa-
kınca yoktur. Yeter ki Estetik
dediğimiz zaman, güzel sa-
natın felsefesi anlaşılın,”⁷
notunu düşüştüğüdür.

Aristoteles’in dediği gibi
“Ahenk ve uyumdur.” Veya
estetik kaygı insan(lık)ın ol-
ması gereken hâlidir.

“Olmazsa olmaz” bir öge
olarak estetik, düşünce-
nin bir biçimidir. Alexander
Gottlieb Baumgarten’a göre
de, bir çeşit mantıktır ya da
onun deyişle “Mantığın kü-
çük kız kardeşi”dir.

Estetik, bir nesnenin/ du-
rumun, doğuştan gelen veya
deneyimlerle edinilen bilgi-
lerle karşılaştırılma noktası-
dır. Ve en önemlisi de “Es-
tetik kavrayış sanki bir mey-
dan okumayla karşı karşıya,
sanki kaosta boğulmakta”y-
ken;⁸ ideolojiden ayrılmaz...

Varlığı anlamlandırırken;
güzelliği duysal bir mantık
platformuna oturtmaya çalı-
şan bilimdir estetik.

Estetiğin ya da estetik bilginin varmak
istediği şey, son noktası; hakiki bilgidir. Ta-
savvurla reel varlığın uyuşması hakikattir,
gerçek bilgidir.

Estetik kavramı, güzel olanı aramak ve
duyumsamaktır.

O, her şeyden önce sanatın değer yük-
lemesi için gerekli bir alandır. Sanatın “öz-
gün” dünyasına girerek onun insan zihninde
somutlaşmasını sağladığı kadar; kurumsal
boyutunu da ortaya çıkarmıştır.

Estetik, sanatsal etkinliğin, çeşitli yollarla
‘Dış(a)vurumlarını çözümlenmede ve değer-

lendirme ölçütlerinin oluşturulmasına katkı-
da bulunur.

Onun görevi, bulanık ve karmaşık olan
duyuya dayalı bilginin mükemmelliğini araş-
tırmaktır.

Peki estetik niye gereklidir, insana ne ka-
zandırır?

Güzel vasıtasıyla kurulan ilgi ve bu ilginin
sürekliliği insanın objeler dünyasına bakışını
değiştirir. Objeler üzerine verdiği hükümleri
birer beğeni yargısına dönüştür. Bu ilgiler-
le estetikten yola çıkarak, erdemli olma ve
yüksek bir ahlâka kavuşma böylece dolaylı
biçimde sağlanır.

Yani geleceğin ahlâkıdır, olacaktır estetik!

Estetiğin sanat ile iç içe geçen bağıntısına gelince: “*Sanat, estetiğin bir icadıdır,*” yanıtını verir *Octavio Paz*...

Çünkü sanattan ayrılamaz olan (hadi olması gereken diyelim) estetik yaratım, her şeyden önce bir toplumsal faaliyettir.

Tam da bunun için kapitalist üretim tarzının sanatı durmadan metalaştırıp; de-estetize ettiği güzergâhta, “Kimin İçin?” sorusunu net biçimde yanıtlayan sanatsal faaliyet, insani faaliyet(leri) yabancılaşmadan kurtarmaktır.

Bunu yapabilecek de Marksist sanattan, estetikten başkası değildir.

Hatırlansın, *Karl Marx*’ın, “*Kapitalist üretim birtakım manevi üretim dallarına örneğin sanata ve şiire düşmandır,*”⁹ biçimimde ifade ettiği vahşetin ortasında bir karşı koymadır sanat.

Kabaca, bir şey ortaya koyma ve yaratma anlamına gelen sanat, insan duygu, düşünce ve güzellik anlayışının belirli bir tasarım içinde ve estetik formda ifade edilmesidir. Sözü ettiğimiz yaratma/ yaratıcılık dış dünyanın, insanın, toplumun basit biçimde yansıtılması olamaz.

Sanat, toplumdaki çelişkileri çarpıcı bir biçimde gösterip, estetize ederek sunarken; nesneyi dönüştürmekle kalmaz, kendini de dönüştürür. *V. İ. Lenin*’in ifadesiyle “*İnsan bilinci nesnel dünyayı yalnızca yansıtmakla kalmaz, ama aynı zamanda onu yaratır da.*”

Verili gerçeklik ile insanın söz konusu gerçekliğe müdahale edip, onu dönüştürerek yeniden yaratmasına ilişkin diyalektik, sanatta doğrudan somutlanır.

Bu hâliyle sanat, bir toplumsal bilinç biçimidir. Yani o biçimi belirleyen insanın toplumsal varlık koşullarıdır. Dolayısıyla kapitalist toplumda burjuva sanatta ifadesini bulan bilinç, burjuva bilinci/ ideolojisidir. Burjuva sanat, egemen ideolojinin geniş kitlelere empoze edildiği bir üretim alanıdır.

Toplumun uzlaşmaz karşıt sınıflara bölündüğü, çelişkilerin her alanda bir çatışma biçiminde kendini dışa vurduğu kapitalist düzende, sınıflardan ve onların çıkarlarından bağımsız, kendinden menkul bir sanat olamaz.

Ve her çağın egemen fikirleri o çağın egemen sınıfına aitken; *V. İ. Lenin* hatırlatır: “*Sayın burjuva bireyciler, mutlak özgürlük üstüne çektiğiniz söylevlerin ikiyüzlülüğünden başka bir şey olmadığını söyleyeceğiz sizlere. Para gücü üzerine kurulmuş bir toplumda, bir avuç zengin insan asalak hâlinde yaşarken emekçi yığınların yoksulluk içinde süründükleri bir toplumda gerçek, fiili hiçbir ‘özgürlük’ olamaz... Burjuva yazarın, sanatçının, oyuncunun özgürlüğü, para kesesine, çürümeye, satılık olmaya gizlice (ya da ikiyüzlü biçimde gizlice) bağımlılıktan başka bir şey değildir.*”¹⁰

“*Sanatçı,*¹¹ *nesneli nasıl görmek istediği gibi değil, onları gerçeklikte nasılsa öyle gördüğü için sanatçı*”yken;¹² içinde yaşadığı nesnel dünyadan kaçıp kurtulamaz, bu nesnellik üzerinde hareket ederek eserini ortaya çıkartır. Sanat eserinin içeriğinden, maddi-tarihsel şartlara uyup uymadığından bağımsız olarak sanatçı, yarattığı sanat eseri üzerinden hangi tarafta olduğunu ortaya koymuş olur. Her ne şekilde üretilirse üretilsin, içinden çıktığı toplumun lekelerinin, sosyal ilişkilerinin ve sosyal psikolojisinin damgasını taşımayan bir sanat eseri olamaz. Çok açık ki, sınıflı bir toplumda, politika ya da sanat için tarafsızlık, yalnızca egemen sınıfın tarafında olmak anlamına gelir ki, *Cengiz Hoca*’nın “pozitif” ve “negatif” örneklerinde bu meselenin somutu net biçimde ortaya konuluyor.

Bu çerçevede estetik teorilerini geliştirirken *Karl Marx* ve *Friedrich Engels* doğal olarak kendi kazanımlarını seleflerinin kazanımlarına dayandırıyorlardı.

Onlara göre sanat, toplumsal bilincin biçimlerinden etmenlerden biridir ve bu ne-

denle toplumsal bilinçteki değişimin sebepleri insanın toplumsal varlığında aranmalıdır.

Karl Marx ile *Friedrich Engels*, sanatın toplumsal doğasını ve tarih içindeki gelişimini ortaya koydular. Sınıf karşıtlıklarının olduğu bir toplumda sınıf çelişkilerinden ve belirli sınıfların siyaset ve ideolojilerinden etkilenildiğini gösterdiler.

İnsanın sanatsal yeteneklerinin, dünyayı estetik olarak algılama, güzelliğini anlama ve sanat eserlerini yaratma kapasitesinin, insan toplumunun uzun süren gelişimi sonucu ortaya çıktığını ve insan emeğinin ürünü olduğuna dikkat çektiler. ‘1844 *El Yazmaları*’nda *Karl Marx*, emeğin, insanın güzelliği algılama ve yeniden üretme ve “*Güzellik yasalarına uygun olarak*” nesnelere oluşturma kapasitesinin geliştirilmesindeki rolünün altını ısrarla çizdi.¹³

* * * * *

Alexander Gottlieb Baumgarten’nin, “*Gerçekleştirmek istediği idea, güzel üstüne düşünme sanatıdır,*” notunu düştüğü estetik konusunda; “*En güçlü şeylerden birinin estetik olduğuna inanıyorum,*” notunu düşer *Kalle Lasn*.

Gerçekten de “*Estetik görü sanatçının ‘göz olma’ yetkinliğiyle ilgilidir. Sanat yapmak her şeyden önce böylesi bir yetkinliğin koşullarını gerektirir. Estetik yönelim gelişmiş güzel bir bakışı değil, uyarlanmış bir gözlemi gerektirir. (...) Estetik algıda içsellik kurucu güç olarak işe katılır. (...) Algılayanın algılanan kadar, algılananın algılayan kadar belirleyici olduğunu unutmamak gerekir.*”¹⁴

Kolay mı? Estetik yargılar, soyut akıl yürütmeden ziyade, bildiklerimizi bildiğimiz süreci yönlendirip, biçimlendirirken; o, güzellik niteliklerinin bir kombinasyonudur.

Tam da burada “*Güzel*” kavramı devreye girer...

Platon’un, “*Şeylere, görünen ya da görünmeyen, gerçek güzelliği veren ne ise işte onu tanımlamamız gerekir*”...¹⁵

Aristoteles’in, “*Güzel, düzen ve büyüklük içinde bulunur*”...¹⁶

Plotinos’un, “*Güzel, İyi’nin ve Doğru’nun görkemli parlaklığıdır*”...¹⁷

Immanuel Kant’ın, “*Estetik yargı, Güzel’den duyulan hazdan önce gelir ve estetik sürecin taşıyıcısıdır... Her türlü çıkardan ve yarıdan sıyrılmış bir hazın konusuna ‘güzel’ deriz*”...¹⁸

Georg Wilhelm Friedrich Hegel’in, “*Sanattaki güzel, sonlu bir şeyde tasarlanan bir sonsuzluktur*”...¹⁹

Martin Heidegger’in, “*Hakikât, var olanın gizlilikten kurtulmasıdır. Hakikât, varlığın hakikâtidir. Güzellik, bu Hakikât’in yanında ortaya çıkmaz, onunla iç içedir. Eğer Hakikât bir sanat yapıtı içine girerse, o zaman güzellik olarak görünür. Görünen şey, Hakikât’in yapıtı içindeki bu varlığı olarak güzelliktir,*” biçiminde tanımladığı düşüncede, akılda, ruhta, yaşamda bulunur.

Maddi-fiziki dünyada bulunan güzellik ise bu “mutlak ruh”un, “akıl”ın bir yansıması, somutudur.

* * * * *

Terry Eagleton’ın, “*İnsanların sömürüye karşı mücadelesiyle geçmişin edebiyatı arasında bağlantı kurmadıkça, günümüzü tam olarak anlayamayız ve onu etkin bir biçimde değiştiremeyiz... Bu zorunluluğu yerine getirmesek bizi daha iyi bir sanat ve daha iyi bir topluma götürecek metinleri okumada ve söz konusu sanat biçimlerini üretmede daha az ehil olacağız. Marksist eleştiri, yalnızca Kayıp Cennet ya da Middlemarch’ı yorumlamak için alternatif bir teknik değildir. Baskıdan kurtuluşumuzun bir parçasıdır,*”²⁰ uyarısı eşliğinde toparlarsak: *Karl Marx*’ın, “*Güzellik, estetiğin idealinin doğrudan ifadeyi bulduğu gerçekliğin estetik asimilasyonunun ana pozitif şeklidir,*” çerçevesine oturtulması gereken Marksist estetik konusunda kopar(t)ılan yaygaraları bir kenara bırakırsak;²¹ estetik, gelecekteki eşitlikçi özgürlük toplumunun ahlâkı olacaktır.

Dünü, bugünü, yarını anlamaya/ açıklamaya ve dünyayı değiştirmeye yarayan Marksizm ile estetiğin iç içeliği, bir yeniden inşa, geleceği kazanıp, biçimlendirme eylemi ile doğrudan ilintilidir. Bir başka deyişle, her şey, *Fyodor Mihayloviç Dostoyevski*'nin 'Budala'daki,²² "Dünyayı güzellik kurtaracak," deyişi üzeredir.

Louis Althusser'in işaret ettiği gibi, ahlâkın bir çeşit ideoloji olduğunu unutmadan; *Karl Marx*'ın estetik bağlamı ahlâki perspektifi özgürlük, insan topluluğu ve kendini gerçekleştirmeyi kapsar ve gelecek toplum projeksiyonu bu temel üzerine kurulur.²³

O hâlde *Cengiz Gündoğdu*'nun, "Estetik, insanın yapıp ettikleriyle uğraşan bir disiplindir," (s. 17) uyarısına *Karl Marx*'ın, "Radikal olmak kökene inmektir ve köken insanın kendisidir," saptamasını ekleyerek noktalamamızı diyeceğimizi: Eline, beynine, yüreğine sağlık *Cengiz Hoca*'m(ız)...

Dipnotlar

- 1- Theodor Wisegrund Adorno.
- 2- Cengiz Gündoğdu, *Estetik Kategoriler-Bilimsel Maddeci Diyalektik Estetiğe Giriş*, İnsancıl Yay., 2020, 154 sayfa.
- 3- İsmail Tunalı, *Marksist Estetik*, Kaynak Yay., 2003.
- 4- Afşar Timuçin, *Estetik*, Bulut Yay., 2008.
- 5- Murat Belge, *Marksist Estetik-Christopher Caudwell Üzerine Bir İnceleme*, İletişim Yay., 1997.
- 6- Gyorgy Lukács, *Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı*, çev: Cevat Çapan, Payel Yay., 1986; Gyorgy Lukács, *Avrupa Gerçekçiliği*, çev: Mehmet H. Doğan, Payel Yay., 1987.
- 7- Georg Wilhelm F. Hegel, *Estetik-Güzel Sanatlar Üzerine Dersler - Cilt 1*, çev: Hakkı Hünler-Taylan Altuğ, Payel Yay., 1994.
- 8- Gilles Deleuze, *Kant Üzerine Dört Ders*, çev: Ulus Baker, Kabalcı Yay., 2007.
- 9- Karl Marx, *Artı-Değer Teorileri*, Cilt: 1, çev: Yurdakul Fincancı, Sol Yay., 1998.

10- Karl Marx-Friedrich Engels-V. İ. Lenin, *Sanat ve Edebiyat*, çev: Aziz Çalışlar, Evrensel Yay., 1996, s.199-200.

11- "Sanat bütün halkı değil de yalnızca varlıklı sınıfların malı olur olmaz bir mesleğe dönüştü. Mesleğe dönüşür dönüşmez de bu mesleği öğreten yöntemler ve bu yöntemler yoluyla sanat öğretimiyle uğraşan, bu mesleği seçmiş insanlar ve sanat okulları kuruldu... Geleceğin sanatçısı kendi geçimini kendi sağlayacak, sıradan insanların yaşadıkları gibi yaşayacaktır." (Lev Nikolayeviç Tolstoy, *Sanat Nedir?*, çev: Mazlum Beyhan, İş Bankası Kültür Yay., 2012.)

12- Lev Nikolayeviç Tolstoy, *Sanat Nedir?*, çev: Mazlum Beyhan, İş Bankası Kültür Yay., 2012.

13- Karl Marx, *1844 El Yazmaları: Ekonomi Politik ve Felsefe*, çev: Kenan Somer, Sol Yay., 1993.

14- Afşar Timuçin, *Estetik*, Bulut Yay., 2008 (Bölüm 5: Estetikte Öznelci ve Nesnelci Tutumlar)

15- Platon, *Büyük Hippias Theages*, çev: Furkan Akderin, Say Yay., 2016.

16- Aristoteles, *Poetika-Şiir Sanatı Üzerine*, çev: Samih Rifat, Can Yay., 2018.

17- Plotinos, *Enneadlar*, çev: Haluk Özden, Ruh ve Madde Yay., 2008.

18- Immanuel Kant, *Yargı Yetisinin Eleştirisi*, çev: Aziz Yardımlı, İdea Yay., 2016.

19- Georg Wilhelm F. Hegel, *Estetik-Güzel Sanatlar Üzerine Dersler - Cilt 1*, çev: Hakkı Hünler-Taylan Altuğ, Payel Yay., 1994.

20- Terry Eagleton, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, çev: Utku Özmağas, İletişim Yay., 2012, s. 92.

21- Margaret A. Rose, *Marx'ın Kayıp Estetiği*, çev: Aydın Çavdar, Ayrıntı Yay., 2014.

22- Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, *Budala*, çev: Nihal Yalaza Taluy, Can Yay., 2019.

23- Rodney G. Peffer, *Marksizm, Ahlâk ve Toplumsal Adalet*, çev: Yavuz Alogan Ayrıntı Yay., 2001.

Ayak sesi

Bir yastıktan dinlenmiş kalkınca
Gülüyoruz sabah olmalı
“Elin sofrasında kuş sütü” oturup yiyorsa
Düşünüyoruz kendi soframızı

Ben bunun için
Uykusuz kaldım ömrüm kısa
Bom boş evler yokluk belası terk edilmiş ıssız köy
Yaşamak hiçbir şey anlatmıyor demek ki

Bütün bir ömür acılar paydamız oldu
Boşa değil çabamız perde kapanmadı henüz

Küçüğüm sesin ne güzel böyle büyülü
Akşamlara kadar hiç değilse öyle
Karışmasın ellerimiz ayaklarımıza

Serin bir akşam ses oluyor penceremiz
Geceler hep uzun karanlık geçiyor
Çok karanlık günler el vermiyor eskiyor bakışlarımız

Şimdi gelirler gideriz
Kapanmadan izlerimiz gözlerimiz
Huysuz gecenin yükselen karanlığı
Yolumuz hangi yöne düşer bilmezliğimiz için şok yanığı

Hafiften esen rüzgâr hasret giderir serinletir
Gel konuşalım sofradaki ekmeğe tuz olalım
Bu karanlığı aydınlatsın emeğinin ışığı
Kulağıma takılan bir ayak sesi gelecek bir dostu bekler gibiyiz

İbrahim İSPİR

Hep Yolda

Berrin TAŞ

2 Kasım 2020

İzmir'de deprem...

30 Ekim Cuma. *İnsancıl*'a gittik. Çalışıyoruz. Öğleden sonra kardeşim aradı. Ankara'da oturuyor. Abla nasılsınız, deprem İstanbul'da da hissedilmiş diyordu. Biz sarıntıyı hissetmedik.

Öncelikle 2020 yılı hem nesnel hem de öznel nedenler açısından iyi başlamadı. Öznel nedenler 2019 Aralık ayında hastalıklarımızla başladı. C.G. de ben de ayrı za-

manlarda birer kez acile yetişmek zorunda kaldık. C.G.'nin durumu iyi değildi. Hastanede yoğun bakıma aldılar. Ben ilaçlarımı aldım. İyi olmaya çalıştım. 2020 yılına C.G. hastanede girdi. Ben de hastane kapısında daydım. Sonra C.G. zor günleri atlattı. Eve döndük. Hastanedeki yetersiz tedaviyi tamamlamak için kendi doktoruna *Taner Gören*'e götürdüm C.G.'yi. Böylece eksik kalan tedaviyi tamamladık. Seminerlerimiz başladı yeniden. 14 Mart'a dek kontrollerimizi sürdürerek gelebildik.

Sonrası Kovid 19.

Kovid 19-Korona haberleri gelmeye başladı. Evlere kapandık. Her gün bugün kaç kişi hastalandı. Kaç kişi yaşamını yitirdi diye içim titreye titreye izledim haberleri. Yine de bu koşullarda İnsancıl'ı yaşatabilmek için zorlu bir kavga verildi. Postaneye yalnız gitmek zorundaydım. Maskemi taktım gittim. *İnsancıl'*ı aksatmadım. Bu süreçte C.G.'nin ve benim yazılarımızı "WhatsApp" aracılığıyla arkadaşlarımıza yolladık. *Nurşen Aydoğan, Gülay Yeşilipek, Güler Mirza* her zamanki doğallığında destek oldular. Oluyorlar. *Hüray Kılıç, Özden Özütemiz* dergiyi hazırlıyor. *Deniz Saraç* da yardımcı oldu. *Hüseyin Şahin*'de her zaman destek veriyor... her koşulda yardıma hazır.

Evde bilgisayar yoktu. Dergide öyle yoğun yaşıyorduk ki evde bir bilgisayara gerek duymamıştık. Bu süreçte bir bilgisayarımız oldu. Seminerlerimizi zoom üzerinden sürdürüyoruz. Bu daha iyi oldu. Onca yoğun geçen yıllardan sonra eve kapanmak alıştığımız bir durum değildi. Şimdi son durum şu. C.G. *Tele 1'e* kısa yazılar yazıyor. Kısa öyküler de yazıyor. Kısa öyküleri dergide yayımlayacağız. Ben de yeni yazılar yazdım. Şiir de çalışıyorum. "*Kara Katran*" uzun bir şiir. Dergide nasıl yayımlayacağız diyordum. C.G. kıskırttı beni. Yayımla yayımla bekletme dedi. *Hüray* sayfaları sıkıştırır, sorunu çözer dedim kendi kendime. Neyse güzel yorumlar alıyorum.

Zorlu koşullarda günlük işlerimde hiç azalma olmadı. Yine de şikayetçi değilim. Evde olmak kendine dönük yaşamayı gerektiriyor. Bu durum yaratıcılığı besliyor diyorum. Benim Polyanacı yanım devreye giriyor. C.G. için de iyi oldu. Dinlenebiliyor. Öykülerini yazabiliyor. Zaman ayırabilmesi iyi oldu.

Dünya koronayla mücadele ederken bizler de hasta olmadan yaşamaya çalışıyoruz.

Bekleyen yazılar bitiriliyor. Bekleyen şiirler çalışılıyor. Yiğınla sorunun ortasında yaşarken dayanma gücünü yaratıcılığın güzelliğinden alıyorum. Bir de C.G. iyi olsun. Başka bir şey istemiyorum. Aptal parayla hiç uğraşmasam çok mutlu olacağım. Ne yazık ki aptal para olmadan yaşanmıyor bu dünyada.

Korona salgını bana bir zamanlar veremle boğuşan şairlerimizi anımsattı. *Rıfat Ilgaz* da verem olmuştu. *Rüştü Onur* ve *Muzaffer Tayyip Uslu* da verem olmuşlardı. Üstelik tedavi olabilmek için altı ay beklemeleri gerekiyordu. Hastanede yer bulamıyorlardı. Bir de romanlardan okuduğumuz veba hastalığı kırıp geçirmişti ortalığı. Bize de korona düştü. Dünyayı etkisi altına alan korona bize kapitalizmin kurumlarının yetersiz kaldığını gösteriyor. Durum giderek yönetilebilir olmaktan çıkıyor.

Sorunlar yumağı öyle bir çağda yaşıyoruz ki şimdi buna İzmir depremi de eklendi. Bu kez depremde ölenlerin her gün artan sayılarıyla yatıp kalkıyoruz. İstanbul depremi de gelirse yakın zamanda durum çok kötü olur. Deprem, korona, büyük ölçüde eve kapatılan yaşantılarımız. Ekonomik sıkıntılarla siyasetin daraltan ağırlığını sayamıyorum bile. Yaşama sancısı her şeyin önüne geçti.

3 Kasım 2020

Ayda bebek...

Sabah haberlerinde 3 yaşındaki *Ayda*'nın yıkıntılar arasından çıkarıldığı dakikalara tanık olduk. Duygulandıran bir görüntüydü. Deprem haberlerini izlerken yıkıntıların altından insanları kurtarmak için canla başla çalışan emekçileri düşündüm. *Türkiye*'nin farklı kentlerinden koşup gelen itfaiyeciler, kurtarma ekipleri. Bir can kurtarınca sevinçten ağlayanlar. Toprağın altındaki sesi duymak için herkesin sessizleşmesi... bir soluk duyabilmek için gece gündüz çırpınanlar.

Kendi kendime konuştum. İnsan ne tuhaf bir canlı. Bir yandan yalnızca anlaşılmadığı için kolaylıkla bir başkasının canına kıyanlar. Öbür yandan hiç tanımadığı insanların canını kurtarmak için canla başla didinenler. Bir kez daha anladım. İnsan olmak hiç kolay değil. Biçiminin insan olması yetmiyor.

Emekçiler olmasa hiç kimse o toprağı eşleyemez. Canını tehlikeye atıp insanları kurtaramaz. Yaşamın nabzı emeğin kutsallığında yatıyor. Emekçilerin değerini bilmek gerek.

17 Kasım 2020

Erkek egemen dil...

Saldırgan bir kendini anlatma biçimi var ülkemiz erkeğinin. Kendini anlattığı dil kaba. Kendinden olmayanı yok sayan cinsiyetçi bir dil. Aşağılamayı kadın üzerinden gerçekleştiriyor. Kendine uymayan ne varsa silip süpürüyor. Yok etmek istiyor. Saldırarak varlığını geçerli kılmaya çalışıyor. Evde daha çok zaman geçirdiğimiz bu koronali günlerimizde ara sıra film izliyoruz. Bu filmlerde ataerkil kültürün onayladığı bir erkek portresi çiziliyor. Bu erkekler dediğim dedik, kadına kaba davranan tipler. Kadın oyuncular da öyle oynuyorlar ki bu kaba adamlar ne yaparsa yapsın onları anlamaya çalışıyorlar. Kadına yüklenen role bakar mısınız. Erkek size kaba davranıyorsa, hakaret ediyorsa bir nedeni vardır. Acı çekiyordur. Çok üzülmüştür. Yarası derindedir denerek bu saldırgan adamlara anlayış gösterilmesi pompalanıyor. Rol öyle biçilmiş. Aşağılanan, sert davranılan kadın sonunda anlıyor ki meğerse adam ona aşıkmiş. Aşkından aşağılıyormuş. Bunu anlayan kadın heyecandan, mutluluktan titriyor. Kadına hiçleşmenin yöntemleri öğretiliyor. Erkeğe de saldırganlığın hakkı olduğu belletiliyor. Bu erkekler sinirlendi mi birilerini dövüyor. Kimileyin ellerinde ta-

banca sağa sola ateş edip duruyorlar. Lüks evlerde, deniz manzaralı kocaman odaları olan evlerde çekilen bu filmlerdeki insanlar bir türlü huzur bulamıyor. Herkes birbirinin kuyusunu kazmak için uğraşıp duruyor. Bu tür filmler insana umutsuzluk verebilir ancak. Para kazanmak için en sevdiklerini bile harcamaktan çekinmeyen tipler, haksızken bile kendini her zaman haklı sayan tipler, bir anlamda kapitalizmin hırpaladığı bozduğu insanı anlatıyor bize. Bu tipler çıkarını insani değerlerin üstünde tutuyorlar. Yine de filmlerde öyle çizilmiş ki karakterler kadın zor durumdayken ortaya çıkıp kadını kurtaran erkek kahramana sempatiyle bakılabilir. Bu kabalığın ardında yiğit bir erkek vardır. Yüreği çok güzeldir. Zavallı kadına da onu anlamak için çırpınmak kalıyor. Kadını anlamak için uğraşmıyor bu kaba saldırgan tipler.

Filmlerde çizilen erkek egemenliğinin kutsandığı bu tiplerle ataerkilliğin sürdürülmesine katkı sunuluyor. Kin, nefret, öfkeden gözleri dönmüş erkekleri normal bulmamız isteniyor. Dış görünüşüne bakarsan boylu poslu kocaman adam. Davranışlarına bakarsan hiç olgunlaşmamış. Ergenlik döneminde kalmış tipler. Bu erkeklerin çoğu sohbet etmiyor. Bağırıyor. Kadını korkutmayı güç gösterisi yapmayı başarı sayıyor.

Ülkemizdeki kadın cinayetlerinin arkasında filmlerde çizilen erkek modelinin de etkisi olduğunu kabul etmek gerekiyor. Burda oyunculara da iş düşüyor. Filmlerde neyin esteteze edildiğini gözeterek oyunculuklarını sürdürmeliler. Rol yalnızca hoşça zaman geçirmenin bir aracı değil. Ekran karşısına geçmiş milyonlar bu filmlerden etkileniyor.

Doğrusunu isterseniz ben şiirimizdeki erkek dilinden de bıktım. Soframızdaki yeri öküzümüzden sonra gelen denmesinden de bunaldım. Anam avradım olsun ki diye yeminle söylenmiş dizelerin güzel bulunmasından da sıkıldım. Bütün bunlar bana varo-

MEKTUPLAR

GUSTAVE FLAUBERT
GEORGE SAND

G. Flaubert, G. Sand, ve Madam Bovary

Elime bir kitap geçti. *İnsancıl*'da kütüphanemde duruyordu. Ne zaman aldım. Hiç anımsamıyorum. Belli ki okumamışım. Okumaya başladım. Başka kitaplar okurken ara sıra ona geri dönüyorum. Okuduğum kitap *G. Flaubert*'le *G. Sand*'ın *Mektupları*. İki si arasındaki dostluğun sayfalara yansması çok hoş. Birbirlerini eleştiriyorlar. İçlerinden geldiği gibi konuşuyorlar. Önsöz'de *Alphonse Jacobs*'un yorumuna göre "... onlardaki mizaç ve karakter değişikliğine ayrı ayrı hayat anlayışına, estetik ve politik fikir zıtlığına hiçbir iki kişide rastlanmamıştır. Edebiyat ve kişisel yaşamda insanlar birbirlerinden fazla ciddi olmayan şeylerden dolayı da nefret ederler..."

lan durumun onaylandığını duyuruyor. Bize başka bir dil gerek. Sevecen, kibirli olmayan bir dil. Bu dil ölümü, öldürtmeyi yüceltmemeli. Bu dil yaşamı yaşamayı, insanlığını derinden duyarak yaşamayı çağıran bir dil olmalı. O dil kendi benliğiyle hesaplaşmış şairin sözcüklerinde saklıdır. Ortaya çıkarmak için çalışmak gerekir.

Doğru söylüyor *Alphonse Jacobs*. Edebiyat yaşamında sevgi az bulunur. Derinlikli ilişkilere kolay rastlanmıyor. Neyse şimdi durduk yere kendi deneylerimden söz etmeyeyim. Ben insanı sevmek isteyen biriyim. Kızgınlıkları, anlaşmazlıkları içimde taşıyıp büyütmeyi de sevmiyorum. İlişkilerde hemen insani boyuta geçebilmeli.

Alphonse Jacobs, bu dostluk ilişkisini anlatırken karakterlerinin zıtlığına karşın onları birbirine çeken nedir sorusuna yanıt aramış. Diyor ki, “*Georg Sand açısından, onun yaşam boyu etrafına saçtığı analık şefkat duygusunu, hastabakıcılık, avutucu ve koruyucu rolünü benimsediğini düşünmek gerekir. Flaubert açısından ise doymak bilmeyen güven, bağlılık ve yakınlık ihtiyacı başta gelir. Onları birbirlerine çeken ancak içlerindeki iyilik, sadelik, açık yürekliliktir.*”

Flaubert 1855'te Georg Sand'dan bir şeyler okuduğunda “*her seferinde bir çeyrek saat ona öfkelenip kızıyorum*” demektedir.

“1843'te birinci Gönül Eğitimi adlı yapıtında Flaubert, romancıyı aşağılayan şu cümleleri gururla belirtmişti. Benim yapıtım ne George Sand okuyan öğrenciler, ne terzi kızlar için yazılmıştır; akıl kişileri içindir” diyor.

Flaubert'in bakışının kökeninde “*sanatta kişisel olmama*” fikri yatmaktadır. İcini ele vermemek, kendini kaleme almamak, bir şey kanıtlamamak, düşüncesini söylememek. 16 Kasım 1852'de Louis Calef'ye öğütledikleri bakışını netlikle yansıtır. “*İnsan yeteneğinin doruğunu ancak kendinden soyunarak erişebilir. Sanatı içini dökmek için değil, bilgi aracı olarak kullanmalıdır. George Sand'da çiçeklerin rensizliği ortaya çıkıyor, fikirleri sözcükler arasında adalesiz bacaklar gibi pelteleşiyor.*” der.

George Sand, Flaubert adında birinin varlığından bile habersizdir. Buna karşın 1 Ekim 1856 tarihinde *Madame Bovary Revue de Paris*'de yayımlanmaya başlayınca ilgileneceği başlayacaktır. *Madame Bovary*'nin yayımlanmaya başlaması tartışmalara neden oluyor. Derginin müdürleri yapıt üzerinde düzeltmeler kırpmalar yapmak istiyorlar. Flaubert buna direnir, öfkelenir, tehditler savurur. Bu karışıklıklar derginin 15 Aralık sayısında okura yansıtacağı sırada Flaubert

bir protesto notuyla satırların sorumluluğunu reddeder. Okuyucudan yapıtına bütün olarak değil parça parça bakmasını ister. Yine de geleneklere hakarettten, dine saldırmaktan 6. Ceza Mahkemesi'ne verilecektir. Edebiyatçılar arasında hararetle tartışmalar başlayacak, okurlar ilgilenecek ve roman kitaplaşmadan üne kavuşacaktır. George Sand da bu dönemde kitabı okuyarak kendince bir yargıya varmak istemiş. George Sand, *Madame Bovary*'i sevmiş.

1857 Nisan ayında basılan romanından ithafla bir nüsha göndermiş. “*Madame Sand'a tanımadığı bir kişiden saygılarla*” diyerek.

Birkaç gün sonra Odeon Tiyatrosunda Flaubert, Sand'la tanıştırılıyor. 29 Eylül'de *Courier de Paris*'de *Madame Bovary* romanını inceleyen, kitabı savunan birkaç sayfalık yazısı yayımlanıyor.

1859'da ilk kez Sand'ın Paris'teki evinde, Racine sokağında buluşuyorlar. “*Sand ona yazılarında ne denli budala, espriden yoksun, ağır, uzun ve tumturaklı olduğunu söylese de Flaubert 'in Sand'a olan hayranlığı yitmeyecektir. Flaubert romancının yazılarından pek zevk almasa da feth edilmiştir artık.*”

Bu dostluğun temelinde kendi olmakta direten iki insan görüyorum. İki yazar belki kendini bir başkasında görmeyen değişik bir dışlaşmasıdır bu ilişki. Kendi olanın karşısında sen de kendini görürsün. Aynı olanın içinde kaybolabilir kişi. Oysa kişiler kendi alanlarını koruyabildiğinde bu kültürel olarak da besleyen doyuran bir iletişim biçimi olabilir.

Yararlanılan Kaynak:

Gustave Flaubert-George Sand, *Mektuplar*, Fransızca Aslından Çeviren Bedia Kösemihal, Anahtar Kitaplar Yayınevi.

Yaşamak

Kuru gürültülerden uzak
Bir kentin sessizliğe bürünmesidir yaşamak
Seslerin bir kenti kuşatması değil!
Denize dalıp dalıp çıkan
Yunusu görmek için
Her gün kıyıya
Merdivenleri koşarak inmek
Soluk soluğa çıkmaktır

Durup durup
Yeni bir şiiire başlamaktır yaşamak
Yaşarken her şeye karşın
Ölüme meydan okumak
Gemiler uzaklarda olsa bile
İçlerinde olabilmektir

Seslerin bir kenti kuşatması değil
Kuru gürültülerden uzak
Bir kentin sessizliğe bürünmesidir yaşamak.

Hasan AKARSU

Özsözler Günlüğü (12) Eylül 2020

Yusuf ÇOTUKSÖKEN

1 Eylül

“Sanat yapıtlarında doğruluk ve/ya da yanlışlık arayanlar, geri dönüp inceleme yöntemlerine bir kez daha bakmalıdır, kâ-nımca...”

2 Eylül

“Umut; başarısızlıkların, yanılmaların, ihmallerin, tükenmişliklerin... ilacıdır.”

3 Eylül

“Dünya tarihine bir bakın: Hemen bütün devrimci girişimler, zaman içinde karşıt/egemen sınıflarca sulandırılıp yok edilirken, ardında iğrenç bir bürokrasi çamuru oluşur. İşte çirkin politikaları ve politikacıları yetiştiren de, bu çamurdur.”

4 Eylül

“Birini önemsememek, aşağılamak, değersizleştirmek, dövmek, yok saymak... çok kolaydır. Zor olan ise, bir kimseyi gerçekten, içten, önyargısız, önkoşulsuz sevebilmektir. Yürek ve sorumluluk gerektirir bu da.”

5 Eylül

“Dilimin sınırları, düşünce ve hayallerimin sınırsızlığıdır...”

6 Eylül

“Bilgileri, düşünceleri, düşleri... kekeme olanlardan uzak durun!”

7 Eylül

“Dinsel ve ulusal değerler, hemen her ülkede, iktidarlar için kullanışlı ve etkili birer siyasal araçtır.”

8 Eylül

“Ancak duyarlı insanlar, iyiliklerin ve kötülüklerin ayırdına varabilir, onları kendinde yarattığı bilişsel ve duyuşsal etkilere göre değerlendirebilir, devinişsel tepkilerini de buna göre biçimlendirebilir ve gösterir. Çağdaş insan ancak duyarlı tepki göstererek varlığını sürdürebilir; çevresini koruyabilir.”

9 Eylül

“Bırakın, aklınız hırslarınızı, vicdanınız da kanılarınızı (kanaat-lerinizi) yönetsin!”

10 Eylül

“Siyasetin kullanışlı aracı olan bir din adamı, inancını ve güvenilirliğini kesinlikle yitirmiştir.”

11 Eylül

“İnançlar, bilgiye çoğun düşmandır; bilgisese, inançlara hemen hiç düşman olmamıştır. Çünkü bilgi, doğrunun peşindedir.”

12 Eylül

*“kula kul değil,
insana insan oluruz..”*

13 Eylül

“Bir bilim insanının bilgisizliği, bilmediğini bilmemesi, yanlış bildiklerinde ayak diremesi, hem kendi bilimsel uzmanlığına (kariyerine), hem çalıştığı bilgi alanına, hem de ulusunun küresel saygınlığına büyük zarar verir.”

14 Eylül

“Siyasette önemli olan şudur: Siyasetçinin adaletli seçimle işbaşına gelmesi, ülkeyi adaletle yönetmesi, adaletli yeni seçimi kazanamayınca da onuruyla gitmeyi bilmesidir. İşte o zaman DEVLET ADAMI kimliğini hak edecektir, siyasetçi...”

15 Eylül

“İdam cezası, çok ağır insanlık suçu işlemiş olanlara verilen bir ödül gibidir, bir bakıma.”

16 Eylül

“İnsanlık değerleri (adalet, eşitlik, dürüstlük, hoşgörü, güven, özgürlük, cumhuriyet, vb); bizi biz yapan, olmazsa olmaz özelliklerimizdendir. Değerleri değersizleştirecek girişimler, her zaman, her yerde başarısızlığa uğramaya yargılıdır.”

17 Eylül

“Her boyaya girdik, kendi boyamızı tutturmamadık...”

18 Eylül

“Yaşamda hiçbir şey gizli kalmaz. Ne var ki, öğrenme merakı olan, kalmamış...”

19 Eylül

“Üç maymunun oynamadığı bir Dünya özlemiyle...”

20 Eylül

“Mutlu olmak, mutsuzlukla baş etmek kadar zor bir iştir...”

21 Eylül

“Sevginiz yoksa, insan da olamazsınız...”

22 Eylül

“Hüzün rüzgârları üşütür insanı...”

23 Eylül

“Diyorum ki: Bilgiler tam yetkili, yetkililer de yetkin bilgili olsa, Türkiye'nin sorunları çözülür mü?”

24 Eylül

“Kimlik, toplumsal kültürün katmanlı olarak oluşturduğu kişiliğin aynasıdır.”

25 Eylül

“Uzun yol yolcusuyuz
ne ben gidebiliyorum
ne sen gelebiliyorsun...”

26 Eylül

“Zamanı erteleyebilirsiniz, fakat zaman sizi ertelemez...”

27 Eylül

“Sansür uygulamak, düşüncenin, sanatsal yaratmanın önüne engeller koymak; bir siyasal iktidarın, sonucu seçim sandığında alınacak olan demokrasi sınavıdır...”

28 Eylül

“En güç, en zorlu günlerinde bile düş kurmaktan çekinme! Düşlerin de gökyüzünde yıldızları vardır...”

29 Eylül

“Yaşam, çelme takanlarla çelme yiyenlerin savaşımı...Yerimizi bilelim...”

30 Eylül

“Öfkeyi akıl değil, kıskırtılmış duygular yönetir.”

Gerçekçiliğin estetik boyutlarda yeniden yaratılmasıdır şiir

Asım ÖZTÜRK

Gerçeklik kavramı çok uzun süreden beri yazının, sanatın, şiirin gündeminden çıktı. Özellikle son yılların ekonomik ve toplumsal yıkım sonrası sorumluluklardan kaçan düşün ve yazın insanlarının sığındığı yapaylıklara bıraktığı yerini. Yaşananların ve güncel olanın dışına kaçmak, yapay yaratımların renkli görünümünü biraz entelektüellekle süsleyerek sunmak belirli çevrelerce beğenilmiş olabilir. Hiç unutulmamalıdır ki gerçeklerin ve yaşananların üstünü örtmek, geçici de olsa insanların yaşamının dışına taşımak başarılı da olsa yazın ve sanat alanı için yeterli değildir.

İçinden geçtiğimiz bu süreç en çok sanatçıları ve şairleri etkileyip yaralarken, bunlar olmuyormuş gibi aşındırılmış, yalama yapılmış yapay aşk şiirlerini ters yüz ederek bireyselliklerimize bulaya bulaya sunmak gerçeklerden kaçışımızın bir başka boyutudur. İçinde yaşadığımız Dünyanın iletişim olanaklarıyla ne kadar küçüldüğünü, çizilmiş olan koruma duvarlarını, sınırları delik deşik edercesine, Dünyanın neresinde olursa olsun hızlı bir biçimde bize ulaştığını yaşıyoruz artık. Olanları ve yaşananları duymamız, bilmememiz olanaksız artık. Her acı, her ölüm, her haksız, her adaletsiz tutumun yeryüzünde yaşayan herkesi yaraladığını biliyoruz. Sorumsuzluk duygusuyla yaşayan ve elinde bulundurduğu gücü dayatmalarla

sürdürmeye çalışanların çevresine, insanlara, insanlığa ne kadar büyük acılar yaşattığına tanık oluyoruz. Durdurulması gereken bu, karşı konulması gereken bu.

Sanatçıya, yazara; şaire bu süreçte düşün görevin daha da ağırlaştığını, ilk yananların başında olduklarını bilerek sorumluk almaları, taşıdıkları (şair, sanatçı) sıfatlarının uzun, çok uzun yıllardır onlara yüklediği sorumluluğun kaçınılmaz gereğidir. Bu atılan taştan, bu atılan mermiden, bu atılan yoksulluk dayatmalarından payına düşenleri ilk alanlardan olduklarını unutmadan yaralanan bedenlerini, yaralanan duygu ve düşüncelerini onarmak için yazmalıdırlar. Karşı çıkışlarının, karşı duruşlarının içsel coşkuyla sözcüklerine yön verirken yaşadıkları gerçeklikleri hiç unutmadan, onları yok saymadan, görmemezlikten gelmeden dizelerini kurmalıdırlar.

Acı çeken toplumların bireyleri çığlıklarını renge, sese, umuda dönüştürdükçe insan, insanlık kendi kabalıklarını, kendi fazlalıklarını yontarak özlenen eşit ve özgür bireylerden oluşan topluluklara dönüşecektir. Bunun anlamını ilk kavrayan sanatçılar, şairler içinde yaşadıkları her türlü gerçekliği daha derinden sarsarak yeni bir söylem dilini geliştireceklerdir. Bu söylem dili, bu yazma, aktarma, iletişim dili o güne dek biriktirdiklerinden de beslenerek daha geliş-

miş bir dil olacaktır. Yaşadığı gerçeklikten hiç kopmadan yaşadığı her türlü duygu derinliğini, sevdaya, umuda, direnişe, karşı koyuşa ilişkin ne varsa tümünü, yaşanan gerçeklikler içinde vermelidir. Anlatımsal bir dille yaklaştığımız ve yaslandığımız zaman yazılanların eğitsel, tematik, aktarmacı, yalın ve derinliği olmayan bir dilin çeperlerinde estetikten yoksun bir biçimde dolanıp durduğunu söylememiz kolay olacaktır.

Gerçekliğin yeni bir anlayışla, yeni bir söyleyişle, düşüncenin taşıdığı güzelliklerle, yeni değerlerle donatıldıkça, geçmiş dönemlerin kaba yaklaşımlarından uzak en gelişmiş; bugüne dek oluşturulan tüm güzellikleri kapsadıklarını görürüz. Kalıplaşmış, belirli çerçevelere oturtulmuş (kaba gerçekçi) yaklaşımların o biçimsel eleştirilerinden de sıyrıldığımızı da görürüz. Her açıdan kendi yaklaşımlarına denk düşmeyen bu türlü değerlendirmelerin güncel yazına yansımalarını istemeyen, bu gerekçelerini değişik biçimlerde kılıflayarak sunanların karşısına yaşam nerede, yaşanan gerçeklikler nerede sorusuyla çıkmamız gerekir. Apaçık olan bu durumu yazma, şiiri oluşturma sürecinin içine giren bireylerle konuşmak ve aktarma eğilimi içine girdiğiniz zaman karşınıza çıkanların yine o kalıpsal sanat ve bireyci estetik yaklaşımlarıyla karşı karşıya kalırsınız.

Hiç unutulmaması gereken şey bu tür düşünsel süreçlerini tamamlamış yaklaşımların yaşamsal bir karşılığı yoktur. Bir başka

boyuta taşınan bu tutuculuğun, bu geri duruşun sorumluluklardan kaçmak olduğunu da görmemiz gerekir. Tutucu her karşı duruşun, her kolay yaklaşımın altında yatan bu renkli bulamacın günü geldikçe, diğer toplumsal dönüşümler içinde nasıl lime lime döküldüğünü görürüz. Yapay parlatmalarla güncelliğini korumaya çalıştıkları bu ışıltının, sanatı ve şiiri derinlemesine irdelemeyen ve düşünmeyen kişilerin; şiirin ve sanatın bir emekli uğraşısı sananlara göre olmadığını anlatmamız gerekir. Birilerinin mıncıklayamayacağı kadar önemli ve ciddi bu durumla, bir gerçeklikle karşı karşıya olduğumuzu bilmemiz gerekir. Son yıllarda büyük kentlerin çeperlerine sığınmış, yeterlilikten uzak ka-

lanların derinden anlama ve kavrama yerine yalnızlık bunalımları içinde gelip sığındıkları alanların şiirin büyüklüğü ve kapsayıcılı olmalıdır.

Bu bulanıklık içinde önceliklerini yitirmiş bireylerin kolay yapılabilen işlermiş gibi gördüklerinin arkasında yatanın ne büyük acılar ve yaşanmışlıklar içerdiğini, büyük emekler taşıdığını görmeleri oldukça zordur. Sanatın ve şiirin belirli bileşenlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulduğunu sananların tam yanıldığı yer de burasıdır. Hiç kuşkusuz bu gelişim süreci içinde biriktirdiğiniz ne varsa onun sayfalara dökülmesi, öğrendiğiniz, belleğinizin bir köşesine okuduklarınızdan daha sonra gerekli olur diye yapıştırdığınız başkalarının ürettiği imgeler, söz dizimleri olabilir. Bunları kurnazlıkla ya da birilerine benzemek adına dizelere dökerek ilk elden dergilere gönderebilirsiniz. Çoğalmak adına, benzeşerek kalabalık görünmek adına yayınlama olanağı bulabilirsiniz. Özgünlüğünüzün benzeşmekten geçtiğini unutmadan, yaşamın gerçekliklerini yeni bir estetik yaklaşımla yazanlara hep bir ağızdan güç birliği içinde saldırabilirsiniz. Bu sizin haklı olduğunuz, yazınsal ve şiir gerçekliği içinde gelip bir köşelere oturmanıza neden olamaz.

Bu gerekçeyi hiçbir dönemde yazın ve şiir kabullenmemiştir. Görülen çırılçıplak gerçek şudur ki yaşanan gerçeklikten uzaklaşmanın ürettiği nasıl bir yazınsal renge bürünürse bürünsün o rengin arkasında olumsuz bir yanılığı gizliyordu.

Yaşadığınız gerçeklik hangi boyutta olursa olsun, nerede, ne zaman, nasıl yaşanırsa yaşansın yeni algılarla, yeni düşünce boyutlarıyla kendi estetik gerçekliğini yatarak sanata ve şiire dönüşecektir. İç dokusal ve biçimsel özelliklerini yeni baştan düzenleyen bu yaklaşımla geçmiş yargıların yalın, kaba diye tanımlanan boyutlarını da aşarak

yazınımızda yerini alacaktır. İçinde bulunduğumuz bu büyük insanlık denizinin her gün yaşanan gerçekleri dalga dalga bize çarparken duygusal ve düşensel bağlamda bunlardan etkilenmemiz söz konusu olamaz.

Şiir kendi yetkinliği içinde dilin ırmağına girip akan suyun, suyun içindeki ufalanan kumun bile ayırtına vararak gerçekliğin dışına düşmeden yeni bir ses ve renk olarak sürüp gidecektir. Yadsıyamadıkları bu gerçekliğin yeni baştan estetik değerlerini oluşturmak, o değerlerin birikimleriyle öreerek doğru bir biçimde yaşamı, sanatı ve şiiri dönüştüreceklerdir. Kalıpsal yaklaşımların bulamacı içinde devrimci, özgürlükçü düşünceler çeşni olsun diye gezdirilse bile genel yapının olumsuzluğu nedeniyle bu kavramlar hep birer yama gibi duracaktır yazılarda ve üretilende.

Bunca kuramsal, bunca eleştirisel birikimler elimizin altında dururken yeni şiirimizin gelip saplandığı bu karışık renkler içindeki çıkmazlarını bir an önce aşmalıyız. Yaşama ve insanlara tanıklık eden, onların acılarından, kendi acırlımıza doğru akan ırmağın kollarına katılmalıyız. O zaman büyük denizin, insanlık denizinin içinde bir damla, bir renk olarak bulunabiliriz. Bu güne dek üretilenlerin de ötesinde bir dize kurabilmenin yolu bu olmalı. Yoksa üretilen sözcükler ve imgeler yaşamı ve yaşadığımız gerçeklikleri karşılamaktan oldukça uzakta kalacaktır.

Gerçekliğimizin şiiri, yeni estetik değerlerini oluştururken yaşamdan esinlendiklerini sanatsal düzlemde dönüştürüp geliştirerek yeniden yaşama katılacaktır. Onun bunca kirlenmeye karşın yeni bir soluk ve özgürlük alanı olduğunun ayırtına varmamızdır. İşte o gün; yeni, derin, umut dolu yolculuğumuzun da başladığı gün olduğunun bilincine eriştiğimiz gün olduğunu bilmemizdir.

Dönenin Şiiri

Kuşların dili güzeldir kuşlara
insan, açılırken insana...

Ama benim kavgam kalp kavgasıdır.
Birin susup
akan bir ırmağa itirazsız bakmasıdır.

Ve zaman ki hep o acı inadını oynuyor.
Tutarak göğsünü
başkasını sana yürütüyor.

Zaman ki sokaktaki gölgene
senden ötede biçimler de veriyor.

Ve elbet keşkeler birer acıdır
namlularını yarınlar saklayan.

Ama benim kavgam kalp kavgasıdır.
Birin gidip kendisini
bir yoklukta onarmasıdır.

Şimdi bir yokluktan dönüyorum.

Bir de giderken ki
o ayak izlerimi görmesem...

Mehmet GÖKSU

Hayat üzerine (2)

H. Haluk ERDEM

Eylül Başları 2018

Yeni onkoloğumu gerçekten sevmiştim; çünkü beni ilk defa elle muayene eden bir onkolog gördüm. Diğerleri gibi uzaktan uzaktan konuşmamıştı. İşinde profesyoneldi. Elbette o da diğerleri gibi hemen plan ve prosedürü kurmuştu ama en azından muayene etmişti. Şimdi ise ikinci raund başlayacaktı ama sorun şuydu ki daha fazla dayak yiyecektim bu raundda. Yeni kemoterapimin adı T.I.P. kemoterapisi idi ve çok daha sertti. İçindeki ilaçlar farklıydı ve bu kemoterapiyi alırken hastanede yatmam gerekecekti. Ama neyse ki sadece beşinci gün sürüyordu. En azından dayanabilirdim bunlara. Onkoloğum tek bir plan yapmamıştı. Onun B ve C planı da vardı. Tümörün yaramaz olduğunu o da fark etmişti. Benim ise tek istediğim olabilecek en az kürle bu işi bitirmektir; çünkü alışmıştım böyle yaşamaya... Evden parka parktan eve bir hayatım oldu. Bir senem çöpe gitti. Ne bir atanma oldu ne de başka bir olay. 2018 sanırım en kötü senem olacak hayatımda ama bir olay dışında.

T.I.P. kemoterapisinin ilk günlük ilacı tam 24 saat sürüyordu. Sonrası ise günde 10-12 saat sürecek şekilde 5 güne tamamlanacaktı ve arkasından eskiden olduğu gibi on günlük bir dinlenme oluyordu. Şu an yazarken bile midem bulanıyor, kramp giriyor; çünkü her şey çok kötüydü. Delinen kol, açılan da-

mar yolu, hastane koridoru. Küçük de olsa umut arayan, ölmeyi bekleyen insanlar. Her sabah vizite gelen doktorlar ve hemşireler. Yürümekten başka yapacak bir şeyin olmaması ve aklıma gelmeyen bir sürü şey.

Beşinci kürün üçüncü gününde midem dayanamadı, kustum. Normalde bu dokuzuncu günde olurken altı gün önce olması T.I.P. kemoterapisinin gerçekten çok daha zalim yanı. Son iki gün gerçekten de kötüydü. Her an kusma isteği ile yaşırdım o günler. Tek dostum yürüyüş ve taze oksijendi. En son gün kurtuluş günüydü ve bitmesi için sürekli dakika sayardım. Hastaneye cezaevi derdim. İki haftada bir beşinci gün içerde yatardım ve şartlı tahliye olurdu. İlk günler neşeli rolünü takınırdım, hemşirelerin ve doktorların halini hatırlarını sorardım. Son bir iki gün yatakta cenin pozisyonunda ve tuvalete çok yakın olacak şekilde yatardım. Kür biter bitmez gece saatinde kendimi taburcu ettirdim ve eve gittik. Tek düşüncem buradan çıkıp uzaklaşmaktı. Hatta yolda bile arkama bakmadan kustum.

Eve gidince zar zor uyumuştum; çünkü hastanede uyumuyor. Orada sadece kestiririniz. Aşırı yorgun olduğum gün eve gittiğimde evimi yabancılamıştım. Zor uyudum ve kötü, anlaşılabilir rüyalar gördüm. Bana ait olmayan rüyalar gibiydi. Evet bu kürün farklı olan yan etkisi buydu. Rüyaların kar-

man çorman olması. O yüzden iki kez gece uyanırdım. Bu ağır kürde üç dört gün evde yan etkisi sürerdi. Bulantı kusma en sık görüleniydi. Sanki yemek borunuz kasılıp yemeği geri çıkarmaya çalışırdı. Göğsünüz şişerdi resmen. Bu şişliği soda içerek derin nefes alarak geçirmeye çalıştım ama hiçbir şekilde düzelmedi. Bu üç kürde durum hep buydu. Bu olayların nedeni, iliğin kan üretmemesi, beyaz kan ve kırmızı kan hücrelerinin az olmasıdır. Kusmak en büyük çözümlerden biriydi benim için. Normalde hayatta neredeyse hiç kusmayan ben şimdi her midem bulandığında kusmak için can atar oldum ama kustuktan sonraki rahatlık çok uzun sürmüyordu. O yüzden bu son üç ay içerisinde tuzlu atıştırmalar ve Olips benim hatırı sayılır dostum oldular.

Bu yeni tip kür beni çok üzmüştü; çünkü, kür bittikten üç gün sonra kendimi acilde bulmuştum. Sebebi ise yukarıdaki gibi yapılan aşının vücutta yarattığı yüksek ateşti. Her ne kadar geri dönmek istemesem de mecburdum. Çünkü kanda enfeksiyon olmaması lazımdı. O Acil akşamını unutamıyorum maalesef. Sanki ileri derecede madde bağımlısıymışım gibi dört doktor kalabalık acil odasında iki kolumdan da aynı anda damar arayıp orayı deleceklerdi. Zoraki bin bir acıyla kanı çektikten sonra beni gözetim altına aldılar, ama nereye aldılar? Öyle bir yerdi ki bu gözlem odası. Neredeyse mor renge dönen teniyle yaşlı bir hasta, şiddet gören kadınlara kadar buradaydı. Kasvetli bir ortama ailemden uzak olarak geldim. Getirdikleri oda tek odaydı ve yandaki bütün hastaların arasında perde vardı. Bense izole edilmiş bir deli gibi sadece yatağın olduğu bir yerdeydim. Ortam gerçekten de çok kötüydü. Doktorların orada hala nasıl sağlam durabildiğine şaşırıyorum doğrusu.

Bol Acılı İkinci Kür (Ekim Ortaları)

İlk kürün (5. Kür) gerçekten de acılı olduğunu anlamıştım. Etkileri eski kür ile aynıydı ama her şeyi daha baskın hissediyordum. Mecbur dayanmak zorundaydım. Çünkü yanlış bir karar alıp ameliyatı ertelettirince kendi sonumu kendim hazırlamıştım. Resmen dört beş aylık bir uzatma dönemine kendimi sokmuştum. En büyük hatalarımdan biri bu oldu; ama bilemezdim. O yüzden mecbur “Keşke yapmasaydım” vs. cümleler kurmadım desem yalan olur ama gene de yanlış bir karardı. İyi haberler de vardı elbet. AFP değeri 320’den 169’a düşmüştü yani neredeyse yarı yarıya bir düşüş olmuştu. Bu iyiye işaretti. Heybetli tümörüm cevap veriyordu. O da benim gibi acı çekiyordu. Daha da acı çekmesi gerektiği için o lanet beş artı yedi güne dayanmak zorundaydım. Eski gibi ikinci gün kusma, bunaltılar, gece hastane koridorunda yürümeler, pencereden mahkum gibi kafamı uzatıp dışarıyı seyretmek, bitmesi için günler saymak ve elle tutulur sonucu görmek için sabretmek.

Her zaman başkalarının umut dolu ama yalan olan cümlelerine inanırdım. Onlar bu son kür olabilir çünkü ölmüş gözüküyor, Ameliyata çağrılman an meselesi, kurtulmana çok az kaldı cümlelerine alışkıktım. Çünkü gerçekten de elle tutulur bir sonuç göremiyordum. Tek istediğim kesinlikti ama uzaklarda görünüyordu.

31 Ekim 2018

Bugün büyük günlerden biri. İki kürlük zorlu etabın meyvesini alacağım günlerden bugün. Çünkü kan değerleri bugün ölçülecek. Her ne kadar bu duruma şaşırsam da sevinceğimin aklına gelmeyeceği bir gündü.

Sabah 9 civarı kanı verdikten sonra Ülkü teyzeme kahvaltıya gittik. Öğlene kadar da orada kaldık. Hocanın sonlara doğru beni

alacağını biliyordum; ama yine de zamanında hastanedeydik. Hastaneye geldiğimizde çıkan sonuçları görmek için hemen sekreterliğe gittik; ama ne yazık ki yazıcının ne kartuşu vardı ne de AFP çıkmıştı. Hastanenin bahçesinde uzun bir süre bekledikten sonra tekrar uğradığımızda, sonuçların çıkmadığını öğrendik. Sonra ben bahçede yalnızken teyzem aradı ve ağlayarak “20 olmuş” dedi. Bu çok değişik bir duygu. Birisi bir sayıyı duyunca ağlamaya başlıyor ve siz de duyunca “ohhhh sonunda be” diye göğsünüzden yayılan mutluluğu hissediyorsunuz. Kanserde sizi mutluluğa uçuran neden tek basamaklı sayılardır. İki basamaklı sayılar da sizi mutlu eder ama üç ve üstü sizin için felakettir. Teyzem ağlayarak “çabuk hemşire odasına gel” deyince koşmaya başladım. Sevinmek istiyordum ama aklıma eski AFP faciası gelmişti. Sanki sevinince ardından mutlaka bir ceza kesilir gibi hissediyordum, o yüzden nötr olmaya çalışıyordum. Annem ile teyzem vardığımda ağlıyorlardı. İki basamaklı sayının (20) getirdiği mutluluk göz yaşlarıyla ağlıyorlardı. Ben de duyunca çok mutlu oldum ama hemen yelkenleri indirmek de istemiyordum. Doktor final kemoterapi verebileceğini ve bunun için benden kök hücre toplatılabileceğini söyledi. İçimden bu duruma itiraz etmek ve doğrudan ameliyat prosedürüne geçmek istemiştım, ama itiraz etsem ne olacak ki zaten aldığım her bir kararın sonu hüsrana ya da facia ile sonuçlanıyordu. O yüzden final kemoterapi verilirse buna hazır olmalıydım. Gerçi ilk bahsettiği anda midemde bulanma olmuştu hemen.

Şimdilik durumlar böyle. Pazartesi belli olacak çoğu şey.

Bugünün en iyi cümlesini hemşireden duydum. Sanırım bazı hemşireler psikologlardan da daha psikolog. Temmuz ayındaki yaptığım hata için dedi ki: “Asla neyin doğ-

ru neyin yanlış olduğunu o an bilemezsin. Alınan kararların doğruluğu veya yanlışlığı ileride belli olur şu an bilemezsin.” Bu cümle aylardır sürekli duymaktan bıktığım “Sabret, şükret bak. Senden daha kötüler var. Hastanede yaşayanlar var. Bu hastalık misafir, geçecek, iyisin, iyi gördüm;” gibi kalıplaşmış zavallı cümlelerin yerine duyduğum en mantıklı cümleydi. Haklılardı ama mutlaka şükretmek için kendinden daha kötülerle kıyas mı yapmak lazımdı? Bunu bilemiyordum. Tek gerçek bu savaşın sonunda taraflardan birinin hayata elveda edeceğiydi.

En Acılı Final Kür (20 Kasım 2018)

İkinci kürün bitmesinden iki hafta sonra AFP, Beta HcG değerlerimin kontrolü için tekrar hastaneye gittik. İlk kürde değer zaten yarı yarıya azalmıştı. Şimdi ise tamamen bitmesini istedim. Ama her şey o kadar da kolay değil! Yine de kan sonuçlarım mükemmeldi. Bizimkilerin gözleri sevinçten dolmuştu. Ben de o haldeydim ama bir yanım tedbiri elden bırakma, diyordu. Sonucu görmek istiyordum. Bu yüzden tam sevinemedim. Çünkü ne zaman sevinsem ardından cezalandırılacakmışım gibi bir his oluşuyordu içimde. O yüzden temkinliydim. Ama gene de çok iyiydi sonuçlar. Kan değerlerim normale dönmüştü. Yani her şey iyi gözüküyordu. Artık ameliyata hazırdım. Ama onkoloğum aynı fikirde değildi ve final kürü vermek istiyordu. Ben ise kabullenmek istemiyordum çünkü ortada tamamen düzelmiş bir değer vardı. Hatta başka bir ürolog bile “tamamdır” demişti. Ben bir umuda tutunmaya çalışırken doktorum bu kür için ön hazırlık yapmıştı. Planı şuydu: Final kemoterapi için GATA’da benden kök hücre toplatılacaktı. Bu, B ve C planı için gerekliydi. İş şansa bırakılmayacaktı. Bunun için vücuttaki kök hücreleri dolaşıma çıkaracak

“Neopogen” adlı kan iğnesi yapıldı. Kök hücresi alınması için ameliyata benzer bir şey olacaktım. Maalesef doğrudan kan verir gibi verilemiyordu. O yüzden köprücük kemiğimin oradan bir damar yolu açıldı yarım saatlik bir operasyonla ve oradan beş saatlik bir süre boyunca çok kompleks bir maki-neye bağlı kalarak kanım emildi.

Alet mükemmeldi ve dev gibiydi. Göğsümde dört beş tane farklı kocaman plastik hortum vardı ve makine bu hortumlar aracılığı ile kanımı alıyor, kök hücreleri bulup geri kalanını bana geri yolluyordu. Bildiğiniz sağ göğsümün üzerinde iki yönlü musluk vardı. Çok kolay bir şekilde buradan kan alınıyor ya da ilaç veriliyordu. En azından eski günlerdeki gibi sürekli acı duymuyordum. Sadece uyuşuk halimdeyken bir kere acı çekip gerisini halletmiştim. Neyse ki orada iki gün kaldıktan sonra rekor bir seviyeye 9 milyon kök hücre toplanmıştı benden. Buna sevinsem mi üzülsem mi bilemedim; çünkü, ne işe yaradığını bile bilmiyordum. Yani benden kök hücreyle birlikte yarım litre kan gitmişti. Artık daha güçsüzdüm ve işin kötüsü final kür için vücudum kendini tam toparlayamayacaktı sanki. Zaten ne bir bıyık ne bir sakal ne de bir saç çıkıyordu. Üstüne üstlük kaşlarım bile dökülmüştü. Tam bir ceset gibiydi yüzüm.

Finaller 18 Kasım’da başlayıp 24 Kasım’da bitecekti. Ama ben hazır değildim. Neyse bu finaller de zor ama bir şekilde bitmişti. Tek hatırladığım son iki gün sürekli kusmamdı. Kusmak ve Naneli Olips tek dostum gibi geliyordu ama son iki gün kusmak bile diğer kusmalara gebeydi. Amacım olabildiğince hızlı bir şekilde bitirip hemen eve dönmekti. Dünün aynısı bu kürde de az ama daha sert işledi. İlacı aldım pencereden hava aldım. Koridorda tur attım. Daha kötü hastaları uzaktan izledim. Doktorlara sevimli

gibi gözükmeye çalıştım ve gene eve dinlenmeye yollandım. Sanırım bu son eve dinlenmeye yollanışım. Çünkü final kemoterapi bitmişti ve kesinlikle ameliyat prosedürüne geçilecekti. Şimdi ise yeni bir sıkıntı baş göstermişti: Beyaz kan hücresi olan Lökosit ve Monosit.

Ameliyatın başarılı geçmesi için bu iki değer ve trombositin yükselmesi gerekiyordu, ama bir türlü yükselmiyordu. Her hafta kan verdim. Sonucu gösterdik, geri döndük, gene kan verdik, gene sonucu gösterdik derken tam 30 Aralık’a kadar sanki şartlı tahliye olmuş bir suçlu gibi her hafta kan verdim. Kemoterapi biteli 1 ay olmuştu ve ben eski korkularıyla yaşıyordum. Diken üstündeydim: Ya AFP yükselip her şey bir daha başa sararsa... Çok şükür öyle bir şey olmadı. AFP düşmeye devam etti ve şu an 2.37 değerinde. Geriye kalan tek şey sabretmek ve diğer kan değerlerinin yükselmesini beklemek.

Günler günleri kovaladı bir zamanlar kısa kollu tişörtle kemoterapi aldığım günler yerini soğuk havaya ve kara bırakmıştı. Ben hala hastane-ev-park arasında gidip gelen bir hayalettim. İçimdekiyle 10 aydır yaşaya yaşaya alışmıştım. Çünkü hiç bir fiziksel zararını görmemişim. Artık bir sonuç istiyorum. Artık gerçek anlamda “gözün aydın” cümlesini duymak istiyorum...

12 Ocak büyük bir gün olacak; çünkü gerçek ve 5 aydır beklenen o kader anı o gün yaşanacak. O gün 10 aydır benimle birlikte yiyip içen yabancı otunun yolunduğu tarih olacak. Belki de yeni bir hayatın habercisi olacak.

Tek istediğim tekrar başa sarmamak.

“Ağlayarak değil anlayarak”

PEN Cumhuriyet Bayramı bildirisi*

Türkiye PEN, Cumhuriyetimizin kurucusu, büyük devrimci *Mustafa Kemal Atatürk*'ü 82. ölüm yıldönümünde, yönetim kurulu üyemiz *Haydar Ergülen*'in, 10 Kasım 2007 doğumlu kızı, 8. Sınıf öğrencisi *Nar Ergülen*'in yazdığı bildiriyle anıyor.

“Bugün 10 Kasım, Atatürk'ü anıyoruz. Peki onu anarken yeterince anlıyor muyuz? O'nun geride bıraktığı düşüncelerin önemini ne zaman kavrayacağız? 82 yıl önce hayata veda etmiş olan dünya liderinin çağdaş fikirlerini benimseyebildik mi?

Bunlara verebileceğimiz yanıt ne yazık ki olumlu olmayacak. Her 10 Kasım'da onu andık ama, galiba anlamayı unuttuk ve bu unutkanlığın sonuçlarını bugün yaşıyoruz. Atatürk her kuşağın yenilikçi fikirler benimsemesini, demokratik ve laik Cumhuriyet düşüncesinin geleceğe aktarılmasını hedeflemişti. Ne yazık ki 97 yıl önce kurulan Cumhuriyetin ilkeleri tümüyle uygulanamadı ve toplumsal eşitlik sağlanamadı. Bugün çağdaş bir topluma ulaşamadık.

Atatürk'ü anlamak demek, onun ilke ve devrimlerini bıraktığı yerden devam ettirmek ve daha ileri götürmek demektir. O'nun düşüncelerinin değerini, devrimlerinden uzaklaşmaya başlayınca anladık.

“Hayatta en hakiki mürşit ilimdir” demişti. Bugün bilimin ve aklın yol göstericiliğinden çok uzaktayız... Ama Atatürk'ün Cumhuriyeti emanet ettiği gençler olarak çok çalışacak, bilimin ışığında, aklın yolunda, aydınlık bir Türkiye'ye ulaşacağız.

Kadınlara, erkeklerle eşit haklar sağlamıştı, özgürlüklerine çok önem vermişti.

Bugün eşitlikten ve kadınların özgürlüğünden yoksun bir ülkede yaşıyoruz... Ama haklarının ve özgürlüklerinin bilincinde gençler olarak, Ata'mızın bize armağan ettiği özgürlükleri yeniden kazanıp, ülkemize de kazandıracağız.

Eğitim-öğretimde laiklik ve fırsat eşitliği sağlamıştı, bugün ne yazık ki bunun geçerliliği kalmadı... Ama şimdi eğitimin bir ülkenin gelişmesindeki en önemli unsur olduğunu unutmadan çalışacağız.

Türkiye; Atatürk'ün önderliğinde bilimde, kültürde, sanatta, sporda, eğitimde başlatıklarını sürdürebilseydi, bugün kendi bölgesinde ve dünyada en gelişmiş ülkelerden biri olurdu. Cumhuriyet ve laikliğin bile tartışılır duruma geldiği bu zamanda, onu ağlayarak değil anlayarak analım.”

* Zeynep Aliye bu bildiriye dergimize iletmiştir.

Yapay Zekaya Aykırı Şiirler* kitabı üstüne

Mustafa GÜNAY

Zeki Gümüş'ün yeni şiir kitabı, *Yapay Zekaya Aykırı Şiirler*, üç bölümden oluşuyor: “yapay zeka”, “gezi şiirleri” ve “yaşamdan damlalar”. Yapay zekanın hayatımızın hemen her alanındaki belirleyiciliğinin ve etkisinin arttığı bir zamanda, bu durum genel olarak sanatın ve özeldede şiirin de gündemine girmiştir.

Dijital bir sistemin içinde insanın kendi varoluşsal sorumluluğunu ve iradesini yeniden düşünmesi ve sorgulaması gereken bir yaşama ortamında şiirin de kendine yeni yollar ve söylemler araması durumuyla karşı karşıyayız. İşte bu noktada *Zeki Gümüş*'ün şiirleri, gözetim ve kontrol altında tutulmaya çalışılan insanın özgürlük arayışının ifadesi olarak ortaya çıkıyor.

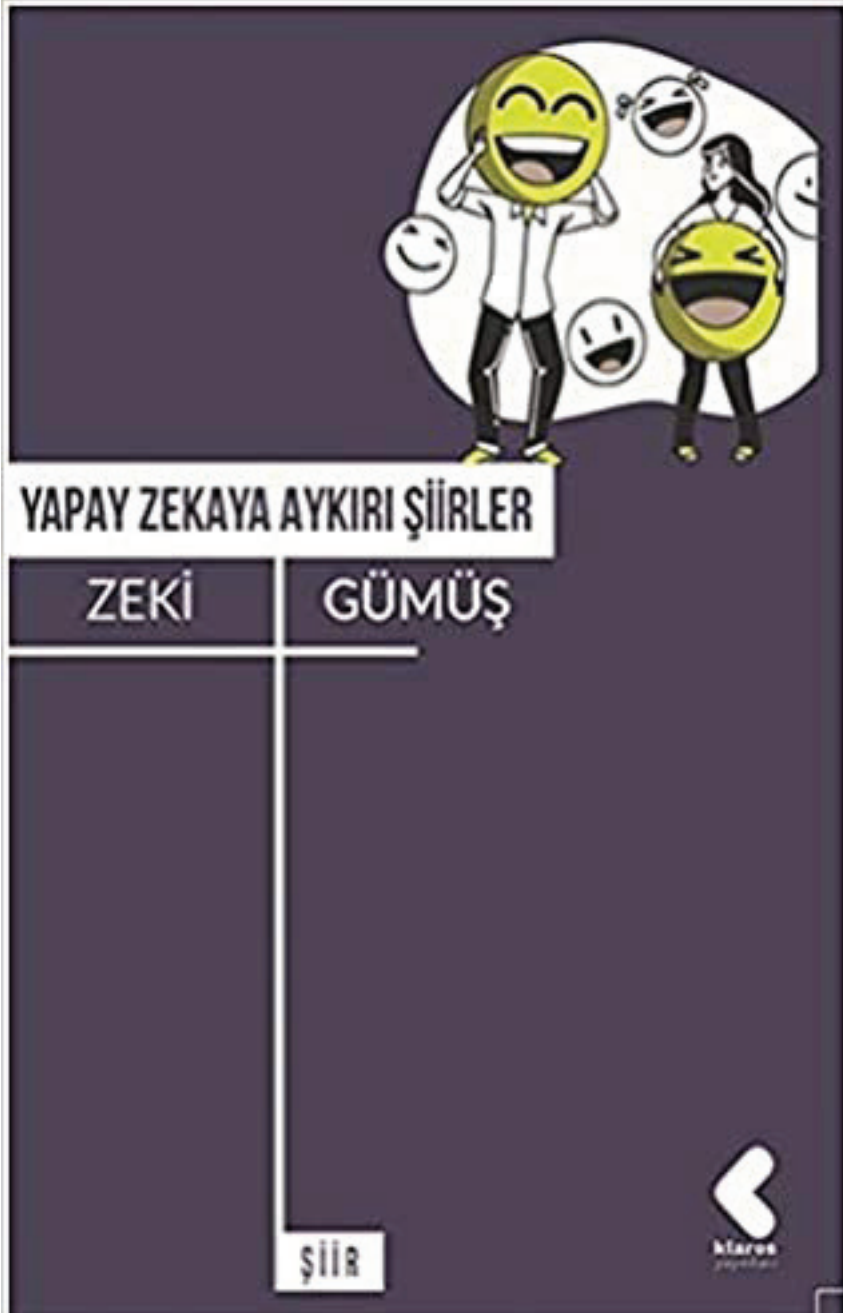
İnsanın yalnızca toplumsallığını değil evren içindeki konumunu da göz önünde bulunduran *Gümüş*, karanlıklardan gelip yine karanlıklara giden insanlığın tarihsel serüveninin geleceğe yönelik olasılık ve tehlikelerinden de söz eder. “Hikaye” adlı şiirinde söyle diyor: “*asırlardır aynı hikaye / kutsal toprak / hangi diyarlardan geldiniz / bura vatanımız dersiniz / hangi topraklara göç edersiniz / (...) tanrınız sizin olsun / çekin ellerinizi geleceğimizden / karanlıklardan geldik karanlığa gidiyoruz / güneş de yalnız değilmiş bu evrende/milyonlarca yıldız arasında / bir biz mi yaşıyoruz*”.

Teknolojinin insan yaşamına ve duygu ve değerler dünyasına etkilerini sorgulayan *Gümüş*'ün şiirlerinde ironik bir tavırla karşılaşıyoruz. “Pencere” adlı dördümlük: “*Hayatımız pencerelerle dolu / Birini kapatıyor birini açıyor / Aç kapa aç kapa özgürlüğü / Windows mu pencere mi belli değil*”.

Sanal ortamın, dijital etkenlerin yalnızlaştırdığı insanın insanla ve evrenle ilişkileri bağlamında varoluşsal anlam ve değer sorunlarını da dile getiren şiirleriyle *Gümüş*, poetik bir pencere açarak insancılığın havasını getirmektedir.

Gezi Parkı şiirleri, toplumsal bir deneyimin izlerini taşıırken, ülkenin geleceği adına umutlu ve dirençli bir yaklaşım sergiler. Özgürlüğün dalgalarından, ağaçların hışırtısından, Haziran'da yükselen isyan seslerinden söz eden *Gümüş*'ün Gezi şiirleri, son yıllarda edebiyattan ve şiirden oldukça eksilen politik bakışı da belirgin biçimde ortaya koymaktadır. “Kırmızı Karanfiller” şiirinde özgürlük mücadelesine yönelik bir çağrıyı işitiriz: “*Haydi durma öyle kuytu gölgelerde / Kalk ayağa sen de çık maviliklere / Bir o yana bir bu yana birleşen ellere / Göğsümüzü açalım özgürlük türkülerine*”.

Yaşamdan süzülen, sokaktan beslenen şiirler, direnen bir umudun ve karartılmış bir hayatı yeniden inşa etme özleminin şiiri olarak değerlendirilebilir. *Gümüş*, “Şiir Sokakta”

gerçeklik umut / biz olma / dayanışma / ortak acılar yaşa / egon geleceğin / geçmiş olsun insanlık / hoş geldin yapay zeka”.

Şairin dile getirdiği kaygılar ve ortaya koyduğu saptamalar, insanlığın ve dünyanın halini, insanın doğayla ilişkilerini ve elbette toplumsal, politik ve ekonomik ilişkilerini yeniden düşünmemiz gerektiğine de işaret eder. Artık bilinen dünyanın sonuna geldiğimizi gösteren işaretler/alametler ve sorunlar hemen her alanda karşımıza çıkıyor. Bu nedenle toplumsal ve politik mücadele kadar, bu mücadelenin şiirine, müziğine, sanatına duyulan ihtiyaç da o kadar artıyor. Politikasız poetikaların da sonu gelecek mi? Bunu zaman ve şairlerin tavrı gösterecektir.

Gümüş'ün yüzünü rüzgarla yıkayan şiirleri, robotlaşan/robotlaştırılan insana bir tepki, bir uyarı olarak düşünülebilir.

şiirinde şöyle der: “bu ülke / sokakların şiirini / karanlıkta esir aldı / bir bak yıldızlara / umudun dizeleri / seninle yeniden doğacak”.

“Yapay Zeka 2” şiirinde, nelerin bittiği ve başladığı hakkında bugünden geleceğe yönelik bir durum saptaması ve bakışı dile getirir: “aşk bitti / merak bitti / özlem bitti / klasik yorumlar bitti / dünyanın ekseni kaydı / tek

* Zeki Gümüş, *Yapay Zekaya Aykırı Şiirler*, Klaros Yayınları, 2020.

Ölelim

Gel ölelim dedin en uzun kolunda gecenin
sarsın yalnızlığımızın üşüyen gövdesini
gel en güzel masalı anlatalım suya
yüzümüzün hürmetine kusur olmasın saygıda
dönelim dedin hu çekip Tuna'nın etrafında

Bir kuğunun boynuydu ruhum süzüldü
kıyısında nehrin beyaz kış hüznüyle
ayağını uzatmıştı suya pus, gri dualarla
ellerimi açtım, avuçlarıma döküldü yüzünün yırtıkları
Macar bıçağı ile kesildi kuğunun boynu

Gecedен sökülmüş dişleri ihtirasların
günahkar hayallerin yırtılmış elbiseleri
terzisi yağmurdu bulutla yamadı
makasla kesti ince kumaşını gülüşümün
sabah çiy damlasının yalnızlığı ile doğdu

Öl-elim artık, şiir intihar etti
kalemin ihaneti sehpası parmaklarımın
tutamam bir daha yağmurun ellerinden
git dedim ölelim, Serenade'ında Schubert'in
ah ne ölümcül kapıydı yüzüme çarptı
bilmezdim kavuşmanın ayrılık olduğunu...

Nurbanu KABLAN

Ozan ve Gölgesi*

Dursun YİĞİT

Giriş

Çevirisini *Özdemir İnce*'nin yaptığı *Paul Eluard*'ın *Ozan ve Gölgesi* adlı kitabı, şairin çeşitli konuşmalarından oluşan bir eserdir. Kitap şiire, sanata gerçekçi tutumla bakmak, şiiri yaşamdan, toplumsal kökeninden koparmadan oluşturabilmek için bir bakış sağlamak ereğiyle hazırlanmıştır. *Eluard*'ın sanat konusunda çeşitli konuşmaları vardır. Bu anlamda özellikle şiir sanatı yalnızca söz dizinleri değildir.

Şair yaşamdan gerçek örnekler vererek düşüncesini desteklemiş, canlı bir anlatım sağlamıştır. Çeşitli toplumcu gerçekçi sanatçılar ile eserleri örnek gösterilmiştir. Şiir üzerinden doğa, insan, toplumsal sorunlar anlatılmıştır. Sömürülen insanların yaşadığı acılar, farklı düşünen insanların ötekileştirilmesi gibi konular işlenmiştir.

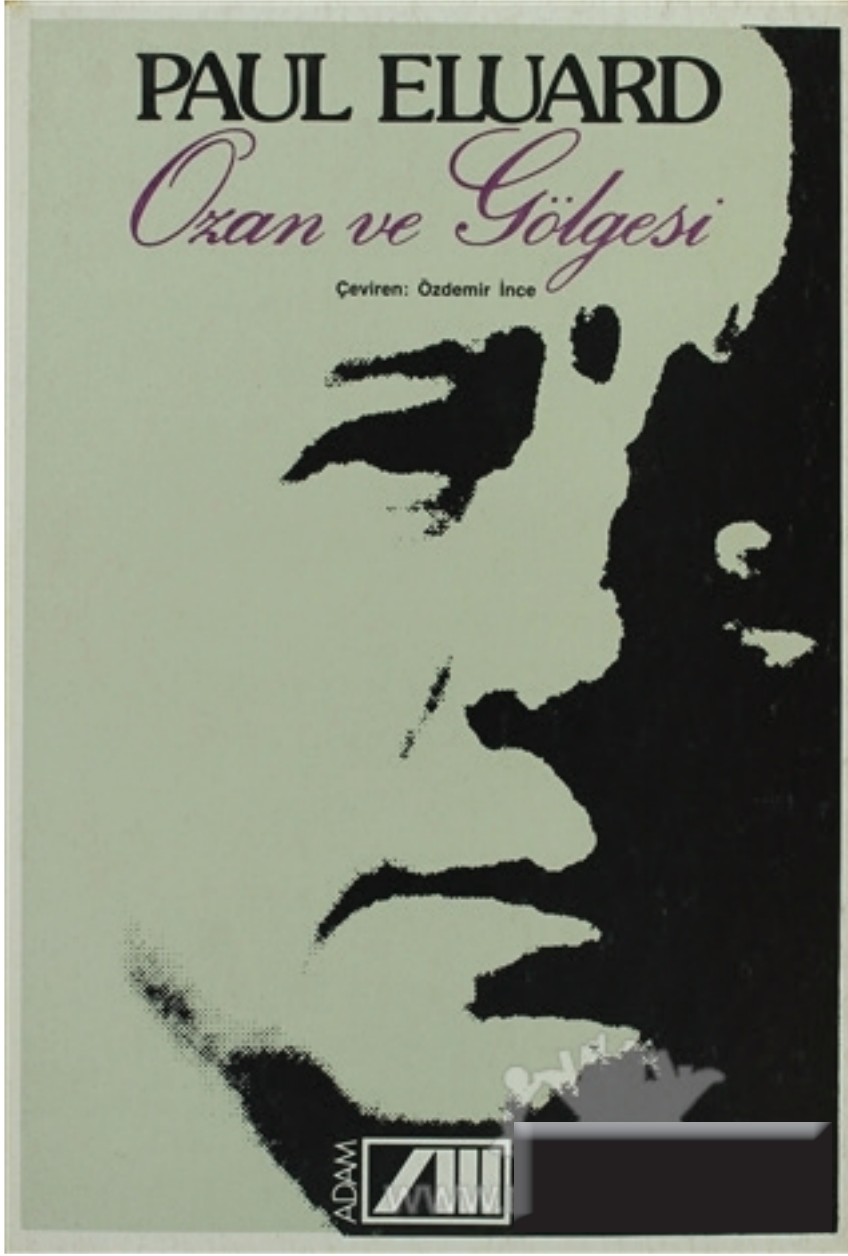
İnsanlığın mutluluğu için barış, kardeşlik, toplumsal dayanışma, kültürel gelişim çözümleri vardır. Şair yaşadıklarını anlatırken savaşların doğal yıkımlardan daha çok insan ölmesine neden olduğunu da açıklar. Ayrıca bazı bölümleri karşılıklı konuşmalar biçiminde yazmıştır. Şiirin yanı sıra evrensel konular, sanatın farklı alanlarından sanatçıların estetik anlayışı, sanat eserlerinden örneklerle anlatılmıştır. *Eluard* kendi düşün-

cesinden farklı anlayıştaki sanatsal bakışları da eleştirel olarak yazmıştır. Bunların sözcük öbeklerinin arasında nesnel, anlamsal bütünselliğin olması gerektiğini açıklamıştır. Anlamsız söz dizinlerinin şiir diye sunulan eserlerin gerçeklikten uzak olduğunu söylerken, sanatın hele şiirin çıkara, yalana bürünmesini insanlığın yitimi olarak değerlendirmiştir.

Şair insanlığın varlığını anlatırken, ezilenlerin, yoksulların yanındadır, savaş karşısında barışsever konum almıştır. İnsanın tüm yıkımlara, yoksunluklara karşın yaşamı, tarihi yeniden ürettiğini belirterek, toplumsal yaşamın, insanlığın geleceğine umutla bakmıştır.

Yaşam şiirin kaynağıdır. Şiirin imgeleri yaşamın içindedir, canlıdır. Şairin temel düşünsel ereği, insanlığın şiir ile sanat ile sömürsüz, barış içinde yaşayan bir topluma ulaşmasıdır. Şiir buna öncülük edecek, insanlığa umut verecektir.

Özdemir İnce, şairin insanı, yaşamı kucaklayan, toplumsal gerçeklikle bağlarını koparmayan eserler ürettiğini açıklar. Tüm insanlara örnek bir duruş sergileyen, tarihsel süreçle dünyayı anlamaya çalışan, insanı değiştirme ereğiyle davranan bir kişilik olarak değerlendirmektedir. Kitapta dil akıcıdır, öztürkçe sözcükler kullanılmıştır.

2

Konuşmalarda kullanılan öğeler, insanlık durumları gerçekçi bir bakışla yazılmıştır. Nesnel gerçeklikle dünyaya bakılmıştır. Şair estetik anlayışıyla insanlık adına daha güzel yaşanabilir bir dünya oluşturmak için çabalamaktadır. Şairin sömürüye, savaşa karşı barışsever düşüncesi vardır. İnsanlık için yeni bir dünya, yaşamı bir sanat gibi algılayan özellikle şiiri, sanatı seven kişiler için örnek olacak bir eserdir. Ünlü Fransız

şair bu anlamda yirminci yüzyılda şiir, sanat düşüncesine örnek sayılan bir kişiliktir.

Kitaba Genel Bakış

Eluard "Guernica" yazısını *Picasso*'nun aynı adlı resminden esinlenerek yazmıştır. Dingin yaşayan *Guernica* halkının İkinci Paylaşım Savaşı'nda birdenbire bombalanmasıyla yaşanan insanlık dramı anlatılmaktadır. İnsanların kendi türlerine yaptığı kıyım doğa olaylarının yol açtığı kıyımdan daha kötü sonuçlara neden olmaktadır. Kitabın sonundaki "Picasso" için yazısında 1936 yılında yaşanan kıyımda ulusun trajedisini açıklar. Resimde tüm figürlerin yüzlerinde acı vardır. Haksızlığın, kıyımın verdiği acılar resmedilmiştir.

"Yunan ve Oğulları"

yazısında Yunan halkına seslenir *Eluard*. Yazıda iç savaşın savaşların en kötüsü olduğu, kardeş kavgasına son verilerek, barışın sağlanmasını ister. Bu halkın yenilmez bir birlik oluşturduğu vurgulanır. Dünyada düzeltilmesi gereken birçok sorun yaşanmaktadır. Ulusun birleşmesi, emperyalist kışkırtmalara karşı çıkmaları gerektiğini söyler. "Amerika'nın Anlaması Gereken" adlı konuşmasında Amerikan halkına seslenmek-

tedir. Bu halkın Fransız halkı gibi barışsever olduğu, Fransa'nın varıl olan bir tarihi olduğunu açıklar. Sanayicilerin, tröstlerin, silah satıcılarının kirli çıkarlarına uyulmaması gerektiğini vurgular. Tüm insanlar farklılıklarına karşın kardeştir. Barış içinde yaşayabileceklerini, barışın geleceğini söyler.

“Durum Şiiri” konferansında şiirin gerçek dünyayı anlatması gerekliliği vurgulanmıştır. Şiirin kalıcılığı, imgelem gücü için gerçekçi tutum gereklidir. “Şiir Bulaşıcıdır” konuşmasında, şiirin yaşamın içinde, nesnel bir yaşam bilgisi olduğunu söyler. Zira “*Charles Baudelaire*” için hazırlanan radyo konuşmasında, bu şairin eserlerinde yaşlılardan, kadınlardan, yoksullardan, doğadan öyle ki nesnel gerçeklikte olan tüm varlıklardan imge oluşturduğunu açıklar.

3

Kitapta Bazı Önemli Noktalar

Şair sözcüklerin kendi başına bir anlamı olmadığını, insanların sözcüklerle kendi kültür dünyasını üretmektedir. Sözcüklerle dünyayı, düşüncelerini anlatır. Ama yanlış kullanıldığını da vurgular. Yapılan eserler söz oyunlarına dönmüştür, bu tür şiirler yaygınlaşmıştır. Şairler anlatımlarını yalın, az sözle yapmalı, sözcük, kavram bilgileri de çok olmalıdır. Dil insanlığın ortak varıdır. Bir nesneyi anlatmanın birçok biçimi vardır. Bireysel anlatım biçiminde söz söyleyenler yadırganabilir. Ancak kişisel olarak dünyaya bakışlarının gerçekçi olabildiği de vardır.

Şiir insanlara yeni düşünsel, duygusal ufuklar açar. Bunun nedeni de şairin bireysel yaratıcılığının kaynağı olan yaşanan toplumsal gerçekliktir. Şair bu gerçekliği kendi iç dünyasında yeniden kurgular, yapılandırır. Bu nedenle imge bireyseldir, özgündür.

Başka şiirlere öykünme yapılmamalıdır. Dünyadaki tüm nesnel bir esin kaynağıdır.

Şair kendi bakışıyla bir düşünce oluşturduğundan imge öznelidir. Bir düşüncenin nesnelliği, toplumsal gerçeklikle tutarlı olmalıdır. Bireyselliğin toplumsallıkla bağı olmalıdır. İmgeler yalın olarak anlatılmalıdır. Ayrıca şairlerin sözcük, kavram bilgisi de varıl olmalıdır.

Eluard herkesin türkü söyleyebileceğinden söz eder. Şiirlerin türkü olduğunu vurgular. Söylenen her türkü insanın duygusunun, aklının canlılığını göstermektedir. Bu sözleri yaşadığı dönemde insanların toplumsal gerçekliği, acıları, yoksunlukları yazmak istemelerine karşın korkmaları, çekinmeleri üzerine açıklar.

Korkaklık nedeniyle yüzeysel, anlamsız şiirler yaygınlaşmıştır. Bu nedenle şiirde insanların sonsuz düşüncesi, yaratıcılığı kısırlaşmıştır. “Gömleğin Türküsü” adlı halk türküsünü öznel şiire örnek verir. İmgelem gerçek nesnelere, gerçeklikten oluşturulmalıdır. Şairlerin seçtikleri sözcükler de gerçekliği yansıtmalıdır. Yalancı imgelem oluşturulmamalıdır. Çünkü gerçeklikten uzak şairlerin tanıklık etmediği olayları, bilmeden, kavramadan yaptıkları çalışmalar vardır.

Şiirin biçimsel yapılması sonucunda imge oluşmaz. Şiirde de öykünme yapılmaktadır. Bu şiirler gerçekliğin gizlenmesine, çelişkilerin yumuşatılmasına yarar.

Eluard şair *C. Baudelaire*'nin sanatında toplumdan yana olduğunu açıklar. *C. Baudelaire* imgelerini yaşamdan alır, yoksullar, yaşlılar, kadınlar, çocuklar, dışlanan insanlar şiirlerinin konusudur. *C. Baudelaire* insanlara sevgiyle bakarak kadınları üretken, geleceğin yaratıcısı olarak görür.

Eluard radyo konuşmasında kadınları konu alır. Kadınların toplumsal yaşamı üretmesine, erkeklerle birlikte kavga vermesine karşın, köle konumunda yaşadığını söyler. Kadınlar kölelikten, yok sayılmaktan kurtulunca toplumsal yaşam gelişir. Böylelikle erkeklerin de esin kaynağının gelişeceğini söyler.

Toplumun bilgi, bilinç düzeyleri artınca topluma öznel imgeler yetmeyecektir.

Yabancılaşma, kuşatılmışlık kalkacaktır. Tüm insanlar kimliğini, insanı üretkenliğini bulacaktır.

Eluard'a göre sanatçı ile toplumun uyumlu olup olmamasının sanat bunalımına neden olmaz. Sanatın gerçek bunalımının, sanatın, insan üretkenliğinin çıkar, para vb. farklı beklentilere göre yapılması sonucunda olduğunu açıklar.

Yaşamın gerçekleri açık, acımasız, yoksunluklardan oluşur. Sanatçıların gerçekliğe gözlerini kapatmaları gerçeklikten kopmalarına neden olur. Nitelikli sanat yaşamın içindedir, yaşamı anlatır.

Akıl hastalarının da kendilerine göre yaratıcılıkları vardır. İç dünyalarında yaşadıkları için toplumdan bir beklentileri yoktur. *Eluard* akıl hastalarının eserlerindeki özgürce tutuma dikkat çeker. Hastane dışında yaşayan insanları çeşitli kuşatılmışlıklar içinde olduklarından tutukevi benzetmesi yapar. Toplumu farklı düşünenleri, farklılıkları onaylamaya çağırır. Tüm güçlülere karşın insani erdemle yaşanabileceğini açıklar.

Şair kendisi gibi gerçekçi diğer sanatçıların tek ereklerinin insanın mutluluğu olduğunu açıklar. Bu nedenle yaşamın tüm alanları ile ilgilenirler. Kendi çıkarları için yaşayan insanlara karşı savaşımlar verirler. Bu sanatçılar yoksulların, ezilenlerin yanında yer alırlar. Bireyin kendisini tanıması, geliştirmesi, ancak toplumdan yana kavga ile olanaklıdır.

Picasso her eserinde yeni bir dünya kurar. Yaşamdan kopmaz, tutkuyla bağlıdır. Tutkusu *Picasso*'ya dinçlik verir. Toplumun olumsuz düşüncelerini, kendisini dışlamasını umursamaz. İnsanı seven kişiliği ile gördüklerini resimlerine cesurca yansıtır.

Geçmişte yaşayan gerçekçi şairler, günümüzde de insanlığa ışık tutmaktadır.

Yaşamdaki çoğulculuk, çok renklilik, birliktelikler insana umut, güven verir.

Kadınların yaratıcılığı gibi gerçekçi şairlerde eserlerinin gücünü yaşamdaki canlılıktan alır. Gerçekçi şairlerin okuyucuya kendi yaşamlarından söz ederek, önderlik yaptığını açıklar. *Eluard* şiirin canlı olmasının gerektiğini açıklar. İmgelem bireysel değil, insanlarla iç içe olmalıdır. Tüm insanların mutlu olması insanlığın sanatsal, düşünsel gelişimini sağlar.

* Paul Eluard, *Ozan ve Gölgesi*, Adam Yayıncılık, İstanbul, Şubat 1984.

Dua

Her dinden dualar yükseldi
Gökyüzüne
Bendi yıkılmış sel gibiydi
Geçmişe şükretmek
Ve geleceğe kaygı için
Ve en güzel gülen
Nisan olsun diye

Öyle yoksunduk ki güneşten
Düşüncemiz doğada
Ayaklar prangada
Duvarlarla yüzleştik
Ve yaşlı başlı halimizle
Aynaya
En çok bu aylar da baktık

Dualar birden bire aynı dilde birleşti
Latin Urartu katalan
Ve avesta
Ve binlercesi

Sonra hep
aynı falda birleştik fincandan çıkacak
Bir yalana bağlandı umut

Sokakta oynayan çocuk
Gazinoda Endülüs'te raks
Kahvehanede sohbet
Mayıs dallarında çiçek
Ve nefesin
Sımsıcak

Çok şey mi istiyorduk
Sanki altın tepside hayat
bu senenin modası
atın gümüş tasması
Mahallenin yosması
Ağaların ağası

Bunları unuttuk biz
Oyunsa bunun adı eğer
Masayı yeniden kurduk

Ve düşündük
Tüm insanlık olarak
Çekelim bayrağımızı
Rengi beyaz olsun dedik
Düşün yakamızdan artık
Bu Allah'ın belası

Ali KAYA

Şairime mektuplar (11)

Fakir Baykurt'a mektup

Nilüfer UÇAR

Yıllar sonra size mektup yazacağımı hiç düşünemedim. Nerede çıktı demenizi duyar gibiyim. Yaktığınız meşale, bıraktığınız pek çok eserinizle yaşamımızın içinde hiç eksilmediniz ki... Bu benim için geçerli olan bir durum değil elbette. *Şükrü Erbaş* bir dizisinde der ki, "Ölüm her şeyi bitirir bir gün, ardınızda güzel anılar koyun..." Ne çok anı, eser, ışık olacak söz bıraktınız... Çok az kişi bunu başarabilme yetisine sahip. Kolay da değil. Yaşanılan ömrü mücadeleye için adamak. Zorluklara göğüs germek, kültürel birikim için okumak, okuduğunu eserlerine aktarabilmek, rehber olmak, ışığınızla aydınlattığınız bir dönemi gelecek kuşağa varsıllık olarak bırakmak... İşte tüm bunlar içindir ki, ölümsüzlük meşalenizi taşımak, sizden sonraki kuşaklar için onur olarak yıllarca varlığını sürdürecektir.

Bugün aramızda ayrılışınızın yirmi birinci yılı. *Yaşar Kemal*'in dediği gibi "O iyi insanlar, o güzel atlarına binip, çekip gittiler..." O güzel insanlar kervanına katılmanız elbette bizi üzdü. Düşünüyorum da ne çok oldunuz

gittiğiniz yerde. *Hasan Ali Yücel, Tonguç, Şerif Tekben, Yaşar Kemal*, Eğitim Enstitüsü öğretmenleri, yazarlar, sanatçılar ve nice güzel insanlar.... Bugün 11 Ekim. Sabah. Hava kışa gitmemek için ayak diretiyor. Güneş, yaşanan kargaşalara pek aldırmandan ışığını esirgemedi evrenin uyukulu yüzüne. Herkes çayını yudumlarken

ekranlarda *Fakir Baykurt*... O ölümsüz *Fakir*... *Serhan Asker*'in hazırlayıp sunduğu programda, kızınız *Işık Baykurt*, FOX TV. den *İsmail Küçükaya* ve Kadıköy Belediye Başkanı *Şerdil Dara Oda-başı* uzun uzun sizi anlattılar. Sevdiğiniz türkülerini *Soner Olgun* o tok sesini sazın tellerine ulayarak söyledi. Sevenlerin ekrana kilitlendi adeta. Tabii

en merak edilen *Işık*'ın anlattıkları oldu. Bir ömrün adandığı uğraşlar, eserler, mücadele ve sürgün yılları saatlere sığmaz. Zaten sığdıramadılar....

Bizim çağın çocukları babalarının arkadaşlarına amca diye hitap ederdi. O nedenle siz de benim *Fakir* amcamdınız. Orta okul

yıllarında kitaplarınızın çoğunu okudum. *Irazcanın Dirliđi, Yılanların Öcü, Onuncu Köy, Efendilik Savaşı, Karın Ağrısı...* Okurken çoğunlukla hüzünlendim, haksızlıklara öfkelenim, dirence sevindim... Bir gün, akşam okuduğum kitapların yazarı *Fakir Baykurt* bizdeydi.... Bu nasıl bir heyecansa şaşkınlığımı hâlâ yüreğimde saklarım. Nasıl ki, *Mustafa Kemal Atatürk* yurdu kurtarmak için Anadolu'yu başlangıç noktası olarak belirleyip, orada işe başladıysa, *Fakir Baykurt* da Anadolu'da başladı eğitim seferberliğine. Eğitim ve öğretmen sorunlarını çözebilmenin önemini bildiği için örgütleme çalışmalarını yurdun en ücra köşelerine yaymaya çalışıyordun o yıllar. Türkiye Öğretmenler Sendikasını kurmak için yoğun bir çaba içindeydiniz. Hiçbir zaman huzurlu ve rahat çalışılacak bir dönem olmadı. Nedense olmuyor, olmuyordu... İşte bu örgütleme için Malatya'ya da sık sık gelme durumunuz oluyordu. Malatya sendika başkanı olan babam *H. Nedim Şahhüseynoğlu* da birçok Köy Enstitüsü öğretmen gibi sizin yanınızda bu mücadelenin içinde yerini aldı. Her biri gönüllü eğitim ordusunun fedakar kahramanlarıydı. Toplantılar yapıyor, örgüt çalışmalarına işlevlik kazandırmaya çalışıyordunuz. Korkunun, baskının eksilmediği düşünülürse hiç de kolay değildi işiniz. İşte o çalışmalar için sık sık geliyordunuz Malatya'ya. Sanırım sizi korumak için otellerde kalmanız güvenliğiniz için uygun görülmüyordu. O dönem bizim ev misafirhane gibiydi. Dışarıda gelenleri ağırlıyorduk. Yani çok misafirimiz oluyordu.

Elbette misafirlerimize gereken ilgi, hizmet elden geldiğince gösteriliyordu. Fakat onlardan ayrı bir yeriniz vardı. Belki bu özel konumunuzu hissetmiştiniz.

Annem geleceğinizi öğrendiğinde en iyi yöresel yemeklerini yapardı. İyi bir eğitimci, iyi bir örgüt insanıydınız. Buna kuşku yoktu elbette. Ama en önemli yanınız insan sevgisini barındıran sevgi dolu yüreğinizdi. İçeri girer girmez sanırdık ki evin bir ferdi gelmiş. Gülen yüzünüz, içten sıcaklığınız, her biri-

mize göstermiş olduğunuz ilgiyi unutmak ne mümkün. Varlığınız hepimize huzur verirdi, mutlu ederdiniz.

Önce anneme yönelir;

- *Güllü Bacı nasılsın? Gelişim sizi yoruyor mu?* derdiniz o yumuşak ve sevgi dolu sesinizle.

- *Fakir kardeş o nasıl söz... Her zaman kapımız size açık...* dediğinde annemin ellerini ellerinizin arasına alır, sıcacık teşekkürünüzü sunardınız.

Belki farkında olmadığımız bir davranışla biz altı kardeş sobanın etrafında toplanırdık. Bu sizin dikkatinizi çekmiş olmalıydı ki;

- *Çok mu üşüyorsunuz* dediğinizde, hepimiz utanarak kenara çekilmiştik o gün. Ne zaman sobadan söz açılrsa hep o anı anımsardım. Sonra düşündüğümde bu bir alışkanlığın sonucuydu.

İki oda bir salon olan evimizin bir odası misafir odasıydı, ama yatılı misafirlerimiz için özel bir oda yoktu. Bu nedenle yer yatağı yapardı annem. İpek kaplamalı yorganı size özel konurdu. Çok itina gösterilirdi size. İstenirdi ki yorgunluğunuzu atıp rahat bir uyku uyuyasınız. Hep yollarda ve toplantılarda olmanın sizi fazlasıyla yorduğunu bilirlerdi. Belki de ertesi gün yapacaklarınızı planlarken çok az da uyumuş olabilirsiniz. Ama mutlulukla sabaha ve bize günaydın derdiniz. Ayrılırken hepimizi tek tek okşar, nasıl da mutlu ederdiniz bizi. Bir insanın yüreği ne kadar büyük olabilir... Onca sevgiyi barındırmak için yürek ne kadar büyük olmalıydı. Bu mümkün müydü? Evet mümkündü. Çünkü *Fakir Baykurt*'un sevgi dolu yüreği çok büyüktü, siz çok büyüktünüz, insansınız.

Daha sonralarıydı. Bir gün babam;

"*Nilom hazırlan yarın Fakir Baykurt'u ziyarete gideceğiz*" dediğinde yüreğim göğüs kafesime sığmamıştı. Annem itiraz etti. "*Gidiyorsunuz, kalacak yeri var mı bakalım?*" dediğinde, babam 'haber verdim, sıkıntı olmaz' dedi. Nasıl haberleştiğinizi bilmiyorum. Babam almış olduğu kitabı benim adıma yazıp imzaladık. Sabırsızlıkla sabahı bekledim.

Fevzipaşa Orta Okuluna sürgün edilmişsiniz o yıl (1967). Trenle Fevzipaşa'ya geldiğimizde Fakir Amca bizi bekliyordu. Okulu ve çevreyi gezdirdikten sonra eve geldik. Ev iki katlı köy evi, kerpiç yapıydı. Alt kat hayvan barınağı, üst kat oturma odası. Evin ikinci katına dışarıdaki taş merdivenle çıkılıyordu. Bir odaya sığdırmaya çalışmışlardı kabına sığamayan değerli eğitimci, yazar, sendikacı *Fakir Baykurt*'u. Hiç yüksünmeden bulunduğu ortama uyum sağlamayı kendisine yük görmemiş koca yürekli adam.

Bir yazarın, eğitimcinin eşyası ne olabilir ki kitaptan başka. Tertemiz ve düzenli odası bir eğitim yuvasının sıcaklığını yüklenmiş, taşıdığı sorumluluğun gururunu yansıtıyordu...

Belki babamın ziyareti sevindirmişti sizi, ama benim gelmem sizi nasıl da mutlu etmişti.

Bunu kaç defa dile getirdiniz. Kitabı verdiğimde “Şimdi bunu kabul ediyorum. Ama ileride kendi kitabını imzalayıp vermeni istiyorum. Bana söz ver.” dediniz. Ah *Fakir Amca* ne yazık ki çok geç kaldım. Yeni çıktığı kitabım, hem de şiir kitabı. Yıllar sonra bir şair olduğunuzu öğrenince mahcubiyetimi nasıl anlatabilirim ki... İşte bu mektubumu, o yüzden, şair *Fakir Baykurt*'a yazıyorum.

Sabah kahvaltıdan sonra merdiven başında ev sahibi teyzeye koyu bir sohbete daldınız. Bir ara şakalaşırken sıkışan teyze o kıvrak zekasıyla hiç duruşunu bozmadan, gayet sakin bir sesle “Al sana bir kaya, nereye dayarsan daya” dedi. Bu söz *Fakir Baykurt*'un çok hoşuna gitti. “Bir daha söyler misin?” diye tekrar ettirdi. Defterine not aldı. “Bunu bir kitabımda kullanırım” dediniz.

Anahtar teyzeye verdikten sonra Gaziantep'teki Öğretmenler Sendikası toplantısına gitmek üzere otobüse bindik. Sizinle yana yana oturmanımı mutluluğumu, gururunu şimdi yaşıyorum. Ne denli şanslı olduğumun bilincini taşıyarak.

Yine roman ve öykülerinizi okuyorum. Bir ayıbımı utanarak yazmak zorundayım. Hâlâ şiir kitabınızı edinip okuyamadım. Sesinizde

“uzun bir yol” şiirinizi dinlerken özür dilediğimi bilmenizi isterim.

Yıl 1969... Aylardan Temmuz... Bu defa babamla Ankara'ya geldik. Kayseri'de yapılacak Türkiye Öğretmenler Sendikasının kongresine katılmak için... Sanırım ön hazırlık için Ankara'ya gelinmişti. Ankara'da toplanan öğretmenlerin bir çoğu ailesiyle gelmişti. Çocuklar, eşler... Ertesi gün trenle Kayseri'ye gelindi. Yurdun çeşitli illerinde yaklaşık sekiz yüz kadar öğretmen gelmişti. Otellere yerleştirildik. Herkes gergin ve tedirgindi. Kuşkusuz başkan olarak en büyük sorumluluğu taşıyan *Fakir Baykurt*'tu. Kolay olmadığını bilen öğretmenler *Fakir Baykurt*'un yaktığı o ışığın etrafında kanat çırpan eğitim kelekleriydi her biri. Yaşanılan her olay belleklerde güncelliğini hep koruyordu. Söz konusu Köy Enstitüsü öğretmenleriyse bu bilinç daha da derin olur elbette. Tarih sen ki; hep ayaktasın. Çünkü ayak seslerin hiç kesintiye uğramadan tıkırtısını duyuyor... Eh yine o tekin olmayan ayak sesleri yankılanıyordu Kayseri sokak ve caddelelerinde.... 7 Temmuz 1969 pırıl pırıl bir gün diye uyandı herkes. Ama havanın bozacağı akşamdan belli olmuştu. Çünkü tekin olmayan o ayaklar çoktan hareketlenmişti. Hem de sesi yankılanırcasına. Alemdar Sinema Salonunda biraz coşku çokça huzursuzluk yaşanıyordu. Ah *Fakir Amca* kim bilir nelerin hesabını yapıyordun o an. Sahnede konuşmacılar yerlerini aldı. Çok değildi geçen zaman. Çünkü dışarıdakiler atak yapmak için sabırsızlardı. Cama değen ilk darbe ateşin yanan fitiliydi. “Biz geldik” diye haber verdi. Sonra mı? Hasadı bitirmek için hazırlıklı dolu gibi taş yağmuruna tutuldu salon. Köy Enstitüsü öğretmeni olmak öyle kolay değil demiştim. Zora göğüs gerebilen sağlam kişilik sahibiydiler. Öyle eğitilmiş, öyle yaşamla mücadele ediyorlardı çünkü. Birlikte hem gelen atakları bertaraf etmek için çabalıyor, hem de çözüm yolları tartışıyorlardı nefes nefese. *Fakir Amca* o ne soğuk kanlı bir duruştu. Hayran olmamak mümkün mü?

O sakin ve mütevazı duruşuyla salondakilerin panik yapmalarını önüne geçerek büyüklüğünü bir kez daha gösteriyordun. Bir taraftan içeridekilere moral veriyordunuz, bir taraftan da saldırılara çözüm yolları yakın arkadaşlarınızla fikir alışverişi yapma gayretindeydiniz.

Nasıl olduğunu kimse ya görmedi ya da o hengameden görenler algılayamadı. Ceketiniz sırtta boydan boya yırtılmıştı.

Mücadelesini sürdüren *Fakir Baykurt* tüm soğukkanlılığıyla durumu idare etmeye çalışıyordu, fakat ateş gelmişti, hem de yakmak niyetiyle...Ve tutuşan perdeler. Artık ışın boyutu değişmişti. O ara değerli eşi *Muzaffer Abıa* ceketini alıp sırttaki yırtığı dikti.

Babam bir ara yanıma gelerek; "*Kızım sen abıanla bir taksiye binip, otele gidin. Orada beni bekleyiniz*" dedi. Bir babanın çocuğunu koruma iç güdüsüydü bu... (Bilecik temsilcisi *Osman Amca*'nın eşiydi bu abıa.)

Fakir Baykurt; eğitim için; dağ bayır demeden yurdun her köşesini karış karış dolaşıp, örgütlenmeyi amaç edinip, enerjisini Anadolu topraklarına filizlensin diye akıtmaya çalışıyordu. İşte şimdi o aydınlanma ışığının karşısına ateş kondu. Bugünü sorma.... Sorsan da anlatamam ki, isteme benden... Sıkılırım, üzülürüm, yanıt vermek için dönmez dilim...

Sinemanın çıkış kapısına geldiğimizde zaten ortalık çok karışmıştı. Kapılar kapatılmış, içeridekiler kitli sandıkta bilinmezdeydi. Tekrar içeri girdim. O sırada hamamda faytonla eve dönen kadınları öğretmen sanıp çırılçıplak soymuşlar. Bu haberi duyan babam 'Eyvah bunlar bizimkilerdir' diye kahrolmuş. Beni görünce rahatladı.

Ama içeride can pazarı yaşanıyor. Masalalar, sandalyeler pencereye yığınak yapılıyor, gelen ateş parçaları yere düşmeden söndürmeye çalışılıyor. Bunlar yaşanırken *Fakir Baykurt* yetkililerle görüşmeye gitmişti sessizce. Yokluğunun hissedilmesin istemiştir kesin. Çünkü onun varlığı büyük güçtü bu can pazarı yaşanan yerde. *Fakir Bay-*

kurt salona girdi. Bir anda ortalık duruldu. Gerekli bilgilendirmeyi yaptınız. Evet yanmaktan kurtulmuştu eğitim ordusu...

Ah *Fakir Amca* değişen bir şey yok aslında. İnsanlar yakılıyor, orman yakılıyor, medeniyet / kültür, geçmişin belleği yakılıyor hâlâ... Bugün o beyaz ata binişinizin yirmi birinci yılı, Hatay'da orman yanıyor, orman canlıları cayır cayır yanıyor. Yangın hep var ve sürüyor *Fakir Amca!*..

Öğlenden sonra askeri araçlara bindirildik. Şehri terk eden eğitim ordusu değil de sanki savaşta esir kampına götürülen askerler gibiydik. Ne çok içimi incitmişti halkın bakışları. Kim bilir ne düşünüyorlardı... Acaba oh olsun mu demişlerdi, yoksa bu yapılanları kınamışlar mıydı? Bilemem ki... Ankara'ya gece geç bir vakitte ulaştık... Toplantı ertesi gün Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesinde devam etti. O ne koca bir yürekti ki, soğukkanlılıkla olanları değerlendirip, çalışmalarını aksatmadan devam ettirdiniz. Hem de sıfırlanan moralleri yükselterek.

Sizin için her yıl düzenlenen yarışmalardan bu yıl roman yarışmasını *Turan Ali Çağlar* 'Amasanga' eseriyle alırken, onur ödülü iki Köy Enstitülü öğretmen/yazara verildi. *Mustafa Gazalci* ve *Osman Şahin*

Dünyayı pençesine alan covit 19 salgınıyla uğraşılıyor insanlık. Öyle bir tokatla sarstı ki yaşamı, rayında çıkmış gibiyiz. İşte bundan dolayı toplu etkinlik yapılamadı. Anma etkinlikleri ve ödül törenleri ancak sosyal medya yoluyla gerçekleştiriliyor.

Eğitimci, romancı, öykücü, örgüt yanınızı herkes biliyor. Belki de birçok kimsenin bilmediği şair yönünüz. *Fakir Baykurt* şair dediği zaman şaşıracaktı çoğunlukta.. Ben de şair yönünüzü çok geç öğrenenlerdenim. Bilirim ki o engin hoş görünüş beni bağıslayacaktır.

Ali Özenç Çağlar'la Almanya Homburg'de yaptığınız söyleşide; "*Eskiler 'Asıl edebiyat nesirdir' demişlerse de, asıl edebiyat şiidir bence. 'Başlangıçta söz vardır' sözü de 'Başlangıçta şiiir vardı.' Anlamına*

gelir sanırım. Söz özlü, candan, ciğerden, beyinden süzülüp gelen olağanüstü bir değerdir. Şiiri olmayana nasıl söz denebilir? Şiiri şiir olmayan toplumun nesiri nesir, sözü söz olur mu?" diyerek şiirin yazında ve toplum gerçeğindeki yerini belirleyerek şiire ışık vermişsiniz. Ve şöyle devam etmişsiniz; "En az çeyrek yüzyıldır halkın dilini Türkçenin kurallarına göre yazıyorum. Benim dilimdeki varsıllık sözcük varsıllığı değil, başka bir varsıllıktır, tümcenin bütün kullanımından gelen varsıllıktır. Büyük şairlerde rastlarız, iki sözcüğü öyle yan yana getirirler, okuruz kıvılcımlar çakar."

Fakir Baykurt bir alanla yetinmeyecek büyük bir değer. Bunu da en iyi şekilde yaşadı, yaşattı ve bize ışığını, varsıllığını miras olarak bıraktı. O koca yüreğinle en güzel ata binerek değerli insanların yanına giderken...

"Bir Uzun Yol" bir yaşam şiiri.

Ceyhun Atıf Kansu (1959); "yazınsal çalışmalarına şiirle başlayan Fakir Baykurt dergilerde, gazetelerde on yıl görüldükten sonra imzasını romanlara, öykülere attı.

Şiir, insanın o güzeller güzeli ilk sevgilisi gibidir. Kimileri bir türlü kopamaz. Baykurt da kopamadı. Ama yayımlamayı kesti. Ev aramalarında götürülenlerden kalanlarla, elinde üç kitaplık şiiri var.

Sanatta 'doyum' denilen, hem de pek az kavuşulan duyguya düzyazılarda bile eremeyen bir yazarın şiirde ermesi kolay mı? Bu yüzden Baykurt şiir kitabı yayımlamak için 60'ına kadar bekledi. Gene de 'Bir Uzun Yol' 45 yılı aşan yazınsal uğraşmaların sonunda sınırlı sayıda basıldı.

1950 yıllarında Fakir Baykurt'un 'Demokrasi' adlı şiirini okumuştum. Ozan dille, düşünceyle ve şiirle bir dağı kaldırıyordu terinden" Bu şiir karşısında duyduğum saygıyı, pek az oyun şiiri karşısında duymuşumdur. Ozan dilli, düşünceyle ve şiirle bir dağı kaldırıyordu yerinde."

Fakir Baykurt'un şiir yolculuğu uzun bir yolculuk. Hem de yılların yaşanmışlığını içinde barındıran bir yolculuk.

"Dostluğa Akan Şiirler" ikinci şiir kitabı.

UMUTCUK

Sevenler, defterine geçirir diye
İçlerine canımı koydum
Canım ölür şiirlerim kalır
Ayrılık acılara merhem olur
Yarın da okuyan bulunur şiirlerimi
Çok gezip dolaştı, insan yüzlerinde
İyi havalarda, karda kışta, yağışta
Çiçekler açarken Anadolu düzlerinde
Avrupa'da Amerika'da Sovyetler Birliği'nde
Bizim Akçaköy'de
Duisburg'da kuşkuya düştüğüm günler de
oldu arada
Gerçekten sevdi mi, beni sevenler?
Kitaplarımı okumadan övgüleri gördüm
Sevmeden sevenler gördüm birbirini
En çok da buna üzüldüm yaşamda
Gene de mini minna bir umutçuk
Bir seven bulur
Beni de

YORULDUM

Yoruldu, çok yoruldu
Biraz değil çok yoruldu Mamak'ta
Tutukevinde demir parmaklıklar ardında
Yaz kış ranzalarda yatmakta

Ama yorulmadım hiçbir zaman
O yoksul sevgili gibi dağ başlarında
Karda kalmış, darda kalmış yolcular için
Yazmaktan...

(1988)

NEDEN SAVAŞ

En uzun tüfekte yoksul eve bir banyo
Bir topla oyun yeri mahalle çocuklarına
Bir tankla on derslik on okul
Bir uçakla yedi köye bir hastane
İki denizaltıyla üç ırmak çöle ulaşır

Tüm yönleriniz çokça bilinir de yakasını bırakmadığınız şairlik ve şiir tutkunuz bilinmiyor. Ne dersin Fakir Amcam?

Yazınlarınızla çok ödül aldınız... Bizim ödülümüzse sizsiniz...

Umudun güvercini Sevgili Fakir Baykurt... Yaktığın ışık bizim meşalemiz...

Öykü

İşaret koymak ha!

Müslüm KABADAYI

Kamptan Göteborg'a geleli sekiz ay olmuştu. Angered'deki hastanede işe başlamasının üzerinden bir ay geçmişti ki Murat'a Göçmen İdaresinden bir zarf geldi. Günlük ihtiyaçlarını görecektir, işini halledecek kadar İsveççe öğrenmişti ama yazı dilini henüz sökemiyordu. Onun için akşamları dil kursuna gitmeye karar vermişti. Bir aydır yaşlılara bakım işini birlikte yaptıkları Ella, böyle durumlarda can simidi oluyordu. Hemen ona gitti.

- Sevgili Ella, şu mektup benden ne istiyor, açıklar mısın?

- Gönderen kuruma bakınca oturma işlemleriyle olduğu anlaşılıyor Murat. Bir de metne bakalım.

Yazıya gömülürcesine eğilip okuyunca iş arkadaşı, önce korku sardı içini Murat'ın. Birkaç dakika sonra başını kaldırıp sert bir bakış fırlatan Ella, meslektaşının içindeki korkuyu daha da büyüttü. Klasik müzikte gerilimi yükselten davul ve zil sesinin birden susması gibi sessizliğe gömülen Ella, aniden gülümseyerek:

- Gözün aydın. İki gün sonra Stockholm'de oturma için mahkemen var. Bunu müdüre vererek, iki gün izinli sayılacağını da not düşmüşler, dedi.

- Çok teşekkür ederim arkadaşım. Şimdi ne istersin başkentten? Çekinme, söyle lütfen!

- Kaybolmadan gelersen oradan, ben mutlu olurum.

- Masalarda gittikleri yola mısır döken çocuklar gibi ben de, duvarlara işaret koyarım. Korkma, seni hastalarla baş başa uzun süre bırakmam.

- Modern masal kahramanı olmak istiyorsun ha! Bak, sana şu tahta kalemimi vereyim de, mısırı tavukların yemesi gibi işaretini birileri silmesin.

- Çok düşüncelisin Ella. Şimdi bir sürprizi daha hak ettin.

O gün işyerinden iki günlük iznini alıp gözleri parlayarak, göçmenlerin kaldığı tek odalı evlerden oluşan siteye geldi Murat. Kendine bir keyif kahvesi yapıp balkona çıktı. Göğe yükselen ağaçların arasından görünen göle bakıp kahveyi hüpürdeterek yudumlamaya başladı. Bisikletleriyle göl etrafında tur atanları izlerken, "Keşke eşim ve kızlarım, şimdi yanımda olsalardı. Onlarla yemyeşil ağaçların gölgesinde, masmavi sulara bakarak kahvemizi içerdik. Birlikte eğlenerek, kendimizden geçerdik. Burnumda tütüyorlar her an. Burnumun direğinin daha fazla sızlamaması için dosyamdaki gerekçemi çok iyi ifade etmeliyim ki, ilk mahkemede oturma alayım," diye geçirdi aklından ve düşünmeye devam etti: "İsveç'te devlet, kentlerde belediyeler tercümanın parasını veriyor nasıl

olsa. Önce onun aklına yatırmalıyım, tercümanı gerekçeme inandırmalıyım ki, o mahkemeyi etkileyen bir çeviri yapsın.”

Ertesi sabah erkenden kalktı. İsveç'te resmi kurumlarda her iş dakikalık yürüyordu. Verilen randevuya zamanında gidilmediğinde, yeni randevu gününü beklemek gerekiyordu. Öyle yalvarıp yakarmayla da kimse ikna edilemiyordu burada. Eşine ve çocuklarına duyduğu özlemin burnunun direğini daha fazla sızlatmasına tahammülü yoktu. Zamanında mahkemeye yetişmek için X2000 teknolojisiyle çalışan hızlı trene bindi. Kahvaltıya zaman bulamamış, yanına trende yiyebileceği kumanya almıştı. İlk kez Stockholm'e gidiyordu. Bir yandan çevreyi izleyip belleğine kaydetmek, diğer yandan da kumanyasından yemek istiyordu. Çantasından çıkardığı iki dilimden birini yanındakine uzattı. Aldı yanındaki sarışın, zayıf ve gözlüklü genç. Teşekkür edip yemeye başladı. Murat şaşırıldı. İsveçliler tanımadıklarıyla böyle ortamlarda diyaloga girmezlerdi. Hele yiyecek içecek alış verişi hiç yapmazlardı. Şaşkınlığını üzerinden atmaya çalışıp çevreyi izleyerek, peynirli dilimini yedi.

Murat, orta boylu, beyaz tenli ve gözlüklüydü. İsveçlilere ten rengi ve maviş gözüyle benziyordu. Karşısında esmer tenli, dalgalı siyah saçlı ve kalıplı biri oturuyordu. Kendisi gibi orta yaşlı görünüyordu. Ona da üçüncü dilimi ikram etti. Kadın, İsveççe teşekkür etti ama aksanı Arapçayı çağırıyordu. Akdeniz sıcaklığıyla dayanamadı, sordu:

- Min eyne ente?
- Ene Suri.

Kadının Suriyeli bir eğitimci, adının da Ferize olduğunu öğrenince çok sevindi. Ancak, kadının yüzünde bir şaşkınlık olduğunu fark ettiğinde bir anlam veremedi. Ayrıntıya dalınca, bu ten ve göz renginde bir Arap'ı ilk kez görmenin şaşkınlığını yaşadığını an-

ladı. Anadilinin Arapça olduğunu, mülteci olarak İsveç'e geldiğini, Stockholm'e niçin gittiğini anlattı ona. Kadın da savaştan canını kurtarıp gelen ilk Şamlılardan olduğunu, anaokulunda çalıştığını dile getirdi. Suriye Elçiliğinde bir randevusu olduğunu söyledi. Konu konuyu açıp sohbete dalınca, üç saatlik yolculuğun nasıl geçtiğini anlayamayan Murat, çevreyi izleyemediğine hayıflanmadı. Uzun süredir aynı lehçeyle Arapçayı konuşmamaktan kaynaklanan dilinin şişkinliğinin inmesine sevinmişti. Suriye'de yürütülen işgal politikasının doğaya ve topluma verdiği büyük zararın farklı boyutlarını kadından öğrenmişti. Göçün ne büyük bir travma olduğunu, kendi beynindeki çalkantılardan biliyordu ama her göç hikayesinin aynı zamanda yeni bir umuda, başka toplumlarla tanışmaya, hatta daha ileri bir melezlenmeye nasıl kapı araladığını öğreniyordu.

Hızlı trenden Stockholm Merkez İstasyonunda indiler, Murat'la Ferize Öğretmen. Suriyeli kadın, elçiliğe daha önce gittiğinden, kaygısız ve rahat davranıyordu. Yol arkadaşının tedirgin olduğunu anlayınca, danışmaya giderek şehrin gezi rehberinden aldı. Görevliye oturma mahkemesinin yerini sordu ve harita üzerinde işaretletti. Kültür akrabalığının sıcaklığından çok memnuniyet duyan iki Akdenizli olarak, yürüyen merdivenlerle Sergel Meydanına çıktılar. Murat, sağ tarafa baktığında camlı kocaman binanın ön cephesinde Kulturhuset yazısını görünce yüzünde çiçekler açtı. Gazetecilik yaptığı günler, edebiyat dergisi çıkarma serüvenleri geldi aklına. Anılara yolculuk yapacağı sırada Ferize Öğretmen:

- Murat Bey, tanıştığımıza çok mutlu oldum. Telefon numaralarımızı kaydettik. Göteborg'da mutlaka görüşelim, dedi.

- Ben de çok sevindim. Arayacağım sizi. Görüşmek üzere, diyen Murat'la vedalaştılar.

Önce Sergel Meydanını her yönüyle keşfetmek vardı ama ülkesindeki mahkemelerin soğuk duvarı geldi aklına. Burada da her şeyin zamana bağlanmasının paslı zinciri canlandı gözünde. Eşinin ve çocukların özlemiyle daha fazla yüreğinin sızlamaması için yola koyulmaktan başka çare yoktu. Hemen Kulturhuset'in bitimindeki ilk sokaktan sağa dönüp Ferize'nin tarif ettiği yöne doğru yürümeye başladı. Çöp kutularından su şişelerini toplayanları görünce, hemen çantasından şişesini çıkarıp başına dikti. Boşunu atmadı, iadesini alacaktı. Ella'nın hediye ettiği tahta kalemını çıkardı çantadan. Döndüğü ara sokağın başındaki duvara M yazdı.

Tahminen her elli metrede bir M yazarak beş yüz metre kadar gitmişti ki, birden önünün kesildiğini gördü. Araçtan inen izbandut gibi üç kişi etrafını çevirip kimlik sordular. Dilinin döndüğünce onların sorularını kaygıyla yanıtlamaya çalışırken, ne olduğunu da anlamaya çalışıyordu. İsveç'te insan kaçırmalarının, böyle çevirmelerin nadir görüldüğünü kamptakilerden duymuştu. Göteborg'da da hiç tanık olmamıştı. "Bu işte bir bit yeniği var ama ne olabilir?" sorusu kafasında fırdönüyordu. Izbandutların çıktıkları araçta oturan, polis merkezine götürüleceğini söyledi amir olduğu anlaşılan şık giyimli biri. Vakit kaybetmeden kendisini aracın arka koltuğuna sürüklediklerinde Murat:

- Benim oturum mahkemem var! Yetişmezsem oturum hakkım yanacak! Ben bir suç işlemedim! Bırakın beni! diyerek tepkisini ve isteğini dile getirdi.

- Önce bu işaretlerin hesabını vereceksin!

- Merkezdekiler sana haklarını söyleyecekler. Sonra da hakkımızı alacağız!

İte kaka arka koltuğa iki izbandudun arasında sıkışırken, duvarlara yazdığı M'den

niçin işkillenmiş olabileceklerini çözmeye çalışıyordu Murat. Mahkemeyi kaçıracağına mı yansın, bu izbandutlardan göreceği baskıyı mı düşünsün, M'nin polis ya da istihbarat için ne anlama gelmiş olabileceğine mi kafa yorsun, aklı şaşmıştı. Araçtayken ne sordu, ne söylediye izbandutlar ve amirden çit çıkmadı. Onlar ketum davrandıkça Murat'ın kaygısı korkuya, giderek kâbusa dönüştü. Çantadan mahkeme davet yazısını çıkarıp göstermek istedi, izin vermediler. Araç birkaç dakika sonra eski taş bir binanın garajında durdu. Kapılar açılır açılmaz koluna giren izbandutlar, Murat'ı uçururcasına içerideki projektör yanan bir odaya götürdüler. Uzun bir masanın ucunda oturan uzun saçlı ve kirli sakallı görevli:

- Söyle bakalım kralı ne zaman öldürecektin? diye sert ve gür sesle sordu.

- Efendim ne kralı, ne öldürmesi! Belgem çantamda, çıkarıp bakın lütfen. Benim bir saat sonra oturum duruşmam var. Mahkemede olmam lazım.

- Böyle evrakların binlercesini gördük, böyle senaryoları da çok dinledik biz. Evet, itiraf et bakalım kralımızı nasıl öldürecektin?

- Üzerimde tırnak makası bile yok! Siz neden söz ediyorsunuz?

- Silahı nerede, kimden ve nasıl alacaktın? Çözül bakalım!

- Bakın, Göteborg Angered Hastanesinde çalışıyorum. Arayıp sorun efendim!

Murat'ın çantasındaki belgeleri inceleyen amir, geçirdiği şoktan dili damağına yapışan konuklarına su vermelerini söyledi izbandutlara. Amirin yüz ifadesinden, hal ve hareketlerinden niyetini çözmeye çalışan Murat, hastane müdürüyle görüşmek istediğini söylüyordu ısrarla. Amir, çevik bir hareketle sandalyeden kalkıp onun yanına geldi. Omzuna elini koyarak:

- Peki söyleyin bakalım, duvarlara M işareti için yazıyordunuz?

- Haa! Ben ilk kez Stockholm'e geliyorum. Aracım yok, taksi tutacak param da yok. O elinizdeki şehir haritasında gideceğim yeri tarif ettiler ama Merkez İstasyonuna dönerken yolu şaşırmayayım diye adımın baş harfini yazıyordum.

- Yani şimdi sen, mord demek istemiyor muydun?

- Efendim, ben hayat kurtarılan yerde çalışıyorum. Öldürmekle ne işim olabilir?

- Sen şimdi Kraliyet Sarayının az ileride olduğunu bilmediğini de söylersin, değil mi?

- Benimle alay etmeyin efendim! Daha fazla geciksem, eşimle çocuklarıma kavuşmam da gecikecek! Beni duruşmaya yetiştirin lütfen!

Amirin yüz ifadesi yumuşadı. Duruşmaya davet belgesine bir kez daha baktı. Ellerini havada çırpıttıktan sonra ızbandutlara:

- Konuşumuzu araçla mahkemeye kadar götürün! dedi.

Eşeğini önce kaybettirip sonra bulduranlar gibi davranan amire teşekkür eden Murat:

- Efendim, benim de hayatta düsturum şu: Kaybettiğinde değil, vazgeçtiğinde yenilirsin.

- Duvarlara işaret koymaktan vazgeçin ama...

Kaygının korkuya, korkunun kâbusa dönüştüğü işaret koyma eylemine gülerek, Polis Merkezinden çıktı Murat.

insancıl

**Sevgideğer okurlarımız,
Ocak 2021'den başlayarak dergimizin
satış fiyatı 20.- TL.'dir.**

Yıllık dergi abone bedelimiz 240.- TL olacaktır.

**Not: Aralık 2020 de yapılan sürdürüm sözleşmeleri
180.- TL. üzerinden geçerlidir.**

Uçkun* ve Dilsiz Ayna** üzerine

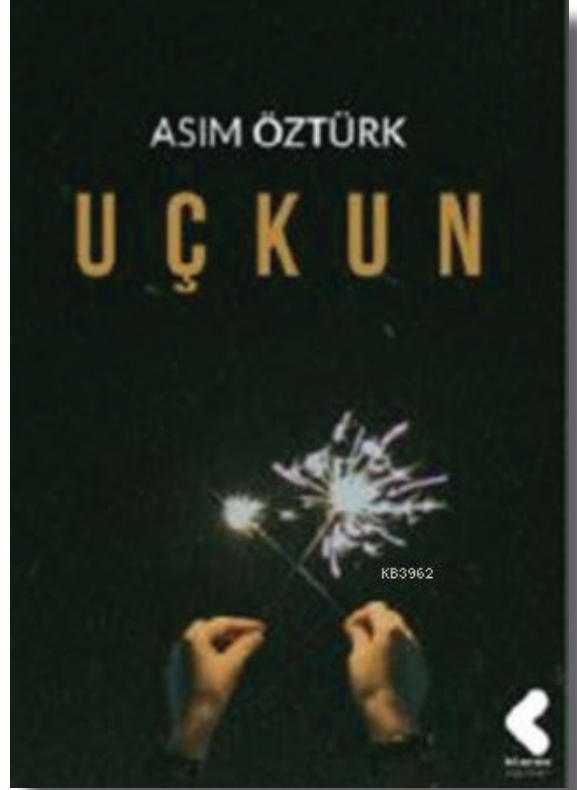
Hasan AKARSU

Ozan, yazar Asım Öztürk, 1950 Manisa-Selendi doğumlu olup Türkçe öğretmenliği yapar. Şiirleri ve yazıları çeşitli dergilerde yayınlanır. “Şiirin Diliyle” ozanların ufkunu açan yazar, şiirsel bir dille yazdığı “Yeryüzü Çocukluğum” yapıtıyla da yeryüzünde yaşananlara tanıklık ederken *Uçkun* ve *Dilsiz Ayna* şiir yapıtlarıyla otuz iki kitaba ulaşır.

Uçkun*

Uçkun sözcüğü Türkçe Sözlük'te “ateşten fırlayan kıvılcım” olarak açıklanır. *Ozan*'ın bu yapıtındaki şiirleri de ateşten fırlayan kıvılcımlar gibidir. Çocukluğunu yaşayan rüzgârla tutunduğu sözcükler rüzgâr sereneridir. Çiçeğin dilini okurken özgür günlerin kıyısına yürür. Doğayı seven, doğayla bütünleşen ozan ağaçlarla, kuşlarla, güneşle, yağmurla içli dışlıdır. Kentlerde yaşananlara tanıktır, yaşamışlıkları, yaşanacakları bilir, yalnızlığı öğrenir. “Soluksuz bir yaşam isteğiyle” doludur. “Halk Denizi”nde yüzenlerle birlikte, gidenlere üzüldür: “... Öyle bir avuç / Halkının toprağında çiçektiler / Kış esmerliğini sevdalarına giydiremeden / Tenlerinin çıplaklığıyla seslendiler / Işığın aynasına...” (s. 24). Onlar ki “En hızlı koşanın yelesiy-le / Tutundular yaşanan günlere / ... Dağlar özgürlüğüydü halkımın / Tutundular ufkun çiçek kokulu dallarına...” (s. 26).

Ozan, kömür ocaklarını “Ölümün ağız” gibi görürken yoksul, kimsesiz, işsiz insanların acılarını yansıtır dizelerinde. “Kıvılcım

gibi yalnızlığına” sığınır, karanlık günlerin içinden geçerken, “mutlu kentleri” unuttuğunu söyler. Çocukluğunun acılarını anımsar, acıtılmış teninde yaşamaktan yorulur. Mevsimleri duyumsayıp yaşarken güzlere, yazlara tanıklık eder. Özgürlükle büyüdüğünü belirtirken genç ölenlere üzüldür. Zamansızlıktan yakınıyor, umutsuzluğa düşer kimi kez: “... Her şeyin kirlendiği günlerden geçiyoruz / Sözcükler, renkler, evler, sokaklar / Neye baksak, yüzümüzdeki gülüşler yorulmuş...”

(s. 58). Ozanın dili “Bir arı kovanıdır sözcüklerinin balıyla”. Ona göre sevda bir türküden de ötedir. Saçları gurbet kokan ozan, her şiirinde uçkunlar uçuşur gökyüzüne ve sevmenin sınırsızlığında gezinir, uykunun patikaları yorulsa da. “Uçkun” şiirleri zengin imgeleriyle okurunu bekler.

Dilsiz Ayna**

Asım Öztürk, *Dilsiz Ayna* kitabındaki şiirlerinde de doğayı her şeyiyle çok iyi gözlemler. Çocukluğunu, çocukluk anılarını, yalnızlıklarını yansıtır. Yağmur, karanlık, gece, güneş, bulutlar, yıldızlar, çiçeklerin her çeşidi girer şiirlerine. “Yağmur yağdıkça/ Karanlıkta sözcüksüz” kalan ozan, aydınlığı giyindiğini, her mevsimin mavisini dinlediğini belirtir. “... *Mevsim kördü, bulutlar sağır / Savrulmalar geçiyordu yaşadıklarımızdan*” derken, çevresinde olup bitenleri yansıtır. Sözcükleri yorulur bu yüzden. Zaman akıp gider, yağmurları giyinirken. Düş çarşılarında dolaşır yüzündeki göçebe rüzgârlarla. Yaralarına kül serper, “alevini giyinmiş” göç-

menleri, kıyıda sürüklenen ölümleri unutmaz. “Işığın yeniden sevmek” ister, genç bir ölüme üzülür, ansızın gelen ölüm haberlerine. Yarım bırakılmış yaşamlar en büyük acıdır bu zamanda.

Ozan, tüm olumsuzluklara karşın yaşama sevincini yitirmez. Sürekli olarak seslendiği birileri vardır şiirlerinde. Sevdiğine seslenir, kendisiyle konuşur, çarşılardan yorgun dönenleri gözler. Gecenin saçlarını çözer, leylağın dilini öper. Şiirlerini doğayla yoğurur: “*Narın çiçeğini öptüm / Gelincığı kaçırdım dağlara / O yüzden rüzgârım isyandadır / Uyum o uzun geceleri yıldızlarımla...*” (s. 45)... “*Mimozalar geçer / Leylağın hatırı kalır gecelerde / Mor bir düştür uzaklarda sevdanın dağlara vuran sesi / Yaz geçer...*” (s. 49) *Asım Öztürk*, yağmurun dilini öğrenen, gecenin çığlığını giyinen ozandır ve “ışığın kanadı olur” çoğu zaman. Şiirini nerede yazarsa oranın adını belirtir. Sözelimi; Burgaz Adası’ndadır ve *Sait Faik*’i anar: “... *Adanın öteki yüzünü görmedik, eski balıkçılar yok, / Sait Faik’ten anlatmıyorlar kalan günleri...*” (s. 57) “... *Sait Faik’i kime sorsam köpük köpük deniz / Yağmurları avuçlarımda*” (s. 58). *Ozan*, barış için toplananların “Büyük Patlama” ile kıyımlarına üzülür, “ölüm kalabalığı” der üzümlere.

Asım Öztürk, “Dilsiz Ayna”daki şiirleriyle yakın zamanda yaşananlara tanıklık ederken, çocukluğundan, gençliğinden, yaşadığı yerlerden duygulanmalarını etkili bir dille yansıtır. “Çılgılığı yaralı günler”, “Kırlı ölüm”, yaşadığı sevdalar, acıları, “sömürünün atları” vb. şeyleri anlatır. “*Taş yontuyorum / Dilsiz bir aynayı sever gibi*” (s. 91) deyişi anlamlıdır. Sözün bittiği yerden, acılarından havalanan bir ozandır *Asım Öztürk*, sevgilerin, sevdaların içinden gelen bir ozandır. “Dilsiz Ayna” şiirleri de okurlarını bekler sabırla.

* *Asım Öztürk*, *Uçkun*, Şiir, Klaros Yayınevi, Temmuz 2020, 122 s.

** *Asım Öztürk*, *Dilsiz Ayna*, Şiir, İzan Yayıncılık, 2020, 152 s.

Öykü

Firar

Hakan GÜGERCİNOĞLU

Karaköy rıhtımında bekliyorum. Filipinler’de otuz yıl hüküm giymiş, çocukluk arkadaşım Nedim, bir ada hapishanesinde geçirdiği yirmi yılın sonunda, cam taşı gibi kararmış duvarları küçücük bir kaşık ve devasa bir sabırla aşırıp kendini Hint Okyanusuna bırakmış. Sonra, kim bilir, nerden bulunduğu parayla bir kaçakçı teknesine atmış. Birazdan saklandığı gemi ambarından gizlice çıkıp iskeleye adım atacaktır, gözlerini açmadan derin bir nefes alacak. Onu görenler iyot ve yosun kokusunu karanfil gibi içine çeken bu perişan, çelimsiz adamın haline şaşacak, ellerinde olmadan burunlarından kesik kesik soluyacaklar, çürümüş balık, kazılmış lağım ve közde tavukdöner kokusu burunlarını dağılayacak. Ona bakınca kalbim şakağımda atacaktır, o karanfile eğilirken düşümde sardunyalara açacak. Onca yılın soluk gölgesinde gözlerimiz, şaşmaz ölçülerle tanıyacak birbirini. Koşup sarılınca kemikleri göğsüme batacak. Yanımda getirdiğim ceketini sırtına atıp pantolonunu apar topar ayağına geçirirken:

- Semra, sen misin, bura İstanbul mu, diyecek. İki gözü iki çeşme, beni de ağlatacak. Gözümüzün yaşını sile sile bir meyhanenin kapısında bulacağız kendimizi. Nedim gelen her mezeye sanki hayatında ilk kez karşılaşmış gibi önce dehşetle bakacak, burnuna götürecektir sonra silip süpürecek.

Ben de onunla beraber her şeyi sil baştan alacağım. Galata Kulesi’nin yüksekliğine, taş duvarlara rüyalı lekeler bırakan rutubete, çimene, martıya, simidin halkasına, suyun aynasına şaşarak bakacağım.

Vapur düdüğü!

Gemi Karaköy rıhtımına yanaştı, yolcular bu kurşuni kış sabahında yüzleri atkılarının, berelerin arasında, paltolu, gocuklu, kabanlı; gemiye atılan tahta köprüyü gıcırdatacak kıyıya çıkıyor. Elimdeki evrak çantasını koltuğumun altına alıyorum, karşıdan esen karayel yanaklarımı ısıyor. Turnikeyi geçiyorum. Arkamdan biri sesleniyor:

- Bayan, kartınız...

Dönüp bakıyorum. Kısa boylu, sıska bir adam, bir eliyle gözlüğünü düzeltirken yaka kartımı uzatıyor. Birkaç kere teşekkür ederek kartı alıyorum, adam turnikenin diğer tarafından, bir süre yüzüme bakıyor. Ben de belki tanıdık diye onu süzüyorum. Yüzü otuzlu yaşlarda gösteriyor ama saçında tek siyah tel kalmamış, ya da saç her ne renkse. Vapur düdüğü ikinci kez çalarken kartımı çantama atıyorum, adamı başımla selamlayıp, bir yandan çimacılara el sallayarak gemiye koşuyorum. Babalara sarılı halatlar gıcırdatacak, ara sıra şiddetle çatırdıyor. Gazetede bu halatların koparak birini yaraladığını okumuştum. Parmak ucumda, adeta uçarak çimacıların arasından geçiyorum. Üst katta,

masalı bölümde yer bulursam çok iyi olacak. Ben kitabımı okurken, boğazın ışıltısı geminin ahşap tavanında dolaşacak. Dostum Nedim, çocuk merakıyla geçen gemileri seyredilecek. Arada bir okumamı kesip, benden, bir gecemizi dalgakıranlarda geçirmek, sabahında balığa çıkmak, caddeler boyu yürümek için sözler alacak.

- Nedim, senin bu dediklerini yapmak için benim işi gücü bırakmam lazım, diyeceğim.

O şaşkın şaşkın yüzüme bakacak.

- İnsanın işi nedir, diyecek.

Nezleli bir sesle:

- İşte bu alet, diyor işportacı. Elinde baş parmağım kalınlığında sarı bir silindir var. Omzunda tıka basa dolu, bir bez çanta. Çalacak yürüyüşüyle salonun ortasına kadar geliyor.

- Ablalarım, teyzelerim, abilerim, kardeşlerim size sunacağım bu alet, ömrünüzü uzatacak. Yanlış duymadınız, bu aleti kullanan en az on gün fazla yaşayacak.

Bu etkili girişle salondaki herkesin ilgisini çekmeyi başarıyor. Şimdi bu tombul yanakları tıraşlı adamı dikkatle dinliyoruz. Çantasından koca bir limon çıkarıyor, sonra saatini kurup limonu bardağa sıkmaya başlıyor. Sıkma işlemi bitince saati havaya kaldırarak yarım tur dönüyor:

- Gördüğünüz gibi bir limon sıkılmak iki dakikamızı alıyor. Şimdi bir de bu mucize alete bakın. Tırtıllı tarafını çevirerek limona batırıyoruz, sonra limonumuzu hafifçe sıkıyoruz. Gördüğünüz gibi bir dakikadan kısa zamanda işimiz halloldu. Günde bir dakikadan iki ayda bir saat, dört yılda bir gün eder...

Sonrasını dinlemiyorum... İş bilindik zaman safsatasına varıyor. Evim zaman kazandıran aletlerle dolu. Sade evim mi... sokaklar, caddeler, fabrikalar, denizler, göller, dağlar, tarlalar, her yer bu aletlerle dolu ama ben Nedim'siz sönmüş bir yıldız kadar ölüyüm.

Vapur düdüğü!

Birazdan, dalgalarla çalkanan gemi, iskeleye bağlanmış lastiklere sürünerek sakinleşecek, çımacılar Gülliver'i zapt eden cüceler gibi asılacak halatlara. Ben firari dostumu bir daha görüşmeyecek gibi sıkıca kucaklayacağım. Omzunun üzerinden bakınca deniz menevişlenecek, karabataklar havalanıp beyaz martılara karışacak. Onun baktığı yönde Kurtalan treni istasyona girecek. Nedim, birlikte trende olmayı düşleyecek, ben ise akşam vapurunda onu bulmayı...

Anılardan 1991*

Müyesser KARABRAHİM

Merhaba! *Şahinde Bozbağ*,*

*“Bana bıraksalar şu dünyayı
İmkansız ama
Temizlerdim pis şeylerden
İnsanlar eskisi gibi değil
Büyükler anlatırlar ya bizler tanımayız
Kendini değil sıcaklığını bile
Hissedemeyeceğimiz dostlukları, insanları
Bulup çıkarmak için uğraşırdım
Ama imkansız
Çılgınlık işte.”*

Yıllardır tanıdığım küçük *Feyhan*'ın, *Şahinde* adı ile dizelerde yeni bir yönü ile karışılıyorum.

Şiir yazmaya ne zaman başladın bilmiyorum; ama ne iyi yaptın da bu güzel dizeleri ortaya çıkardın. Elbet saklıda kalmamalıydı bu şiirler.

Sanıyorum, en içten okuyucularından birisi de ben olacağım.

Biliyor musun, kişinin okuyucu kazanması yazana büyük mutluluk veriyor. Ben bu mutluluğu tadanlardan biri oldum artık. Yalnızca bir selamlaşma dışında yakınlığımız olmayan dost diyebileceğim kişilerden “devam edin” sözünü duymak ayrı bir haz veriyor kişiye. Yazılarda dostluk kurmak, dizelerde dostluk kurmak benim de en büyük tutkumdur.

Sevgiyi ne güzel duyurmuşsun şiirlerinde:

*“Kalbimi huzurla dolduran şeyin
Bir tek sana olan sevgim olduğunu sanma
İnsanlara içten duyduğum gerçek sevgim var
Berrak bir gök ve denizi
Tekrar hissedebilmek için
Çok çok uğraşıyorum ama imkansız
Yağan yağmuru
Isıtan güneşi
Vücudumda korkmadan hissedebilmek için
Uğraşırım ama imkansız”*

İnsan ve doğa sevgisi ile dolu dizelerini okumanın hazzı içinde ‘devam’ diyorum sevgili *ŞAHİNDE*...

* Bu yazım 11 Şubat 1991 tarihli

Sonhaber gazetesinde (Giresun) yayımlandı.

** *Şahinde Feyhan Bozbağ*, 1999 yılında henüz 33 yaşındayken homo sapiens noktasında kalan bizlere veda etti...

İnsancıl'a Mektup

Merhaba Yolarkadaşlarım,

İnsancıl'ımızın 364. sayısını aldım, teşekkür ederim. Emeğinize ve yüreğinize sağlık diliyorum.

Dergimiz 30. yılını geride bırakırken, Hatay'ın plakasıyla yeni yılımızı selamlıyorum. Emeği geçen tüm İnsancıl Emekçilerini kutluyorum. 31. yıl için kullanılan afiş tasarımı 1996'da Antakya İnsancıl Temsilciliğinin takvimi olarak kullanmıştık.

Üretken ve mutlu olduğumuz 3 yılı, derin belleğimden kapitalizmin çürüttüğü hiçbir güç, kimse silemeyecek.

Geleceğe umutla ve mücadeleye yürümeye devam...

Selam ve sevgimle...

Müslüm Kabadayı

Nice yıllara İnsancıl...
Evimin giriş duvarı...
Altı yıldır pencerem...
Soluk alıyorum...
Sürdürümcü..
(Müyesser Karaibrahim)

Yıldız Güncesi

Cengiz GÜNDOĞDU

25 Ekim Pazar

Hegel, *Felsefe Tarihi*'nde Aristoteles'ten söz ederken, *Metafizik*'ten örnekler verir... bunları yorumlar. Bu durumda bir kez daha Aristoteles'in *Metafizik* adlı yapıtına çalışmak zorunlu oldu.

Aslında Aristoteles'in *Metafizik* adlı bir yapıtı yoktur. Yıllar sonra yapıtları sıralanırken, Fizik kitabından sonra gelen anlamında *Metafizik* denmiştir.

İlk felsefe için şöyle der Aristoteles, "(...) Fizik biliminin durumu da Matematik biliminin durumunun aynıdır. Çünkü fizik, varlıkların iline ve ilkelerini, hareketli olmaları bakımından ele alır, varlıklar olmaları bakımından ele almaz. Oysa İlk Felsefe daha önce değindiğimiz gibi şeyler yalnızca dayanakları (substrat) varlıklar olmaları bakımından ele alır, başka şeyler olmaları bakımından almaz." (Aristoteles, *Metafizik*, Çev. Prof. Dr. Ahmet Arslan, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1996-1061-b-25)

Aristoteles okumak büyük bir zevk.

27 Ekim Salı

Ekim ayı, güzel ay. Ekim ayının güzelliği şurda. Cumhuriyet'in duyurulduğu ay. 97 yaşında Cumhuriyetimiz.

Zafer Toprak, Atatürk adlı yapıtının Sonuç bölümünde şöyle der, "Atatürk'ün önderliğinde ulusal kurtuluş hareketinin siyasal

organı Türkiye Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920'de kurulmuş, Cumhuriyet Türkiye'sinin hukuki temelleri bu tarihte atılmıştı. Cumhuriyetle birlikte monarşik ve teokratik bir devlet yapısı tarihe karışıyor, tam bağımsızlığı ilke edinen ulusal egemenlik benimseniyordu. Cumhuriyet rejimi üniter bir devlet anlayışına odaklanacaktı. Osmanlı'nın küllerinden doğacak olan Türkiye Cumhuriyeti ayırım gözetmeksizin eşitçi bir açılımla anayasal vatandaşlık ilkesini benimseyecek, yaptığı reformlarla demokrasiye yönelik siyasal yapılanmanın yörüngesini oluşturacaktı. Tüm bu gelişmeler yeni bir ulusun inşa süreciydi. Bunu Atatürk her fırsatta Meclis kürsüsünden dile getirmişti." (y. 374)

"Rönesanstan beri gelişen doğa bilimleri insanı doğada egemen kılma yolunu göstermişti. Gündemde Cumhuriyet'in toplumsal dokusunu aklın ve bunun üzerine bilimin eleştirisinden geçirecek laik bir insanlık kültürünü inşa etmek vardı. 1920-1938 arası ülke bu doğrultuda Batı normlarında çağdaş bir görünüm kazandı. / Bu yapılanmanın mimarı Atatürk'tü." (y. 382)

28 Ekim Çarşamba

Yanık sesli *Kazancı Bedihî* dinlerken, birçok şeye geç kaldığımı, içim ezilerek anlıyorum. Koskoca 78 yılda güzellikler yaşamadım değil, yaşadım. Ama şimdi düşü-

nüyorum da bunlarda bir yan eksikti. Tan anlamıyla bütünlüklü bir yaşamım olmadı.

Başkaları gibi kendimi kandırabilir, mutlu sayardım. Ama bu kendimi aldatma olurdu.

Peki, neydi eksikliğim... birçok şey. Söz-gelimi orkestra şefi olabilirdim, klasik yapıtları yorumlardım. Örneğin *Rossini*'nin *William Tell* adlı yapıtı...

Hepsinden öte sağlıklı bir insan olabilirdim. Nice ölümcül durumlarda kaldım da ateşler içinde günlerce yattım. Sonunda gözümün birini yitirdim. Tek gözlü bir adamım şimdi.

Berrin Taş olmasaydı çöplükte yaşardım... her yanım kırılmış...

Herkesin bana "*Dünya tatlısı*" demelerini beklerdim. Ama ben hep doğruları söylediğim için birçok kişinin canını sıktım. "*Belalı*" birine çıktı adım. Bundan dolayı beni seven kişi çok azdır. Belki onlar bile sevmiyordur da, eh işte seviyor görünüyorlardır.

Başım sıkıştığında başvuracağım bir amcam, bir dayım olsun isterdim. Yaşamda karşıma çıkan sorunları hep tek başıma çözmek zorunda kaldım. Kimi sorunları çözemedim. İskender'in kılıcı gibi düğümü kestim.

Hep yanlış yapa yapa yaşadım. Hiç doğru yapmadım mı, yaptım. Yazarlığımda, gerçekçiliği savundum...

Eşitsizliğe, adaletsizliğe, sömürüye karşı çıktım. Bu konularda milim ödün vermedim. Her türlü saldırıya direndim.

Eksiklikler yaşadım ama toplumda boş yaşamadım.

Ama *Kazancı Bedih*... ne zaman dinlesem içimi acıtıyor. Sızım sızım içimi sızlatıyor.

29 Ekim Perşembe

Cumhuriyet dendikte, bilim... akılcılık... aydınlanma... çağdaşlaşma. Hepsine evet, ama Cumhuriyetimizin bir yanı var, pek üs-

Kazancı Bedih

tünde durulmuyor. Belki duruldu, ya da duruluyor da ben göremedim.

Konu şu. Ben babasız büyüdüm. Ben Cumhuriyet ebesi, dul *Fatma Fitnat*'ın oğluyum. Dul *Fatma Fitnat*, dört kişiye baktı. Oğlu ben, teyzem, teyzemin oğlu, anneannem...

Yoksul bir aileydi. Hele zeytini bile katık etmeden ye bakalım, kıyamet kopardı.

Peki, yoksul bir aileden iki çocuk nasıl okudu. Hem beni, hem teyze oğlunu Cumhuriyet okuttu...

Cumhuriyet, çocuklarını tek kuruş almadan okuttu. Kimi benim gibi liseye kadar okudu. Kimi ileri gitti prof. oldu...

Söylemek istediğim şu. Cumhuriyet, tek kuruş almadan hiç ayırmadan çocuklarını okuttu.

Ortaokuldayken, köyde ilkokulu bitirmiş köy çocukları gelirdi. Konuşmasını bilmezlerdi. Öğretmen kırmadan, doğrusunu öğretirdi.

O bizim beğenmediğimiz köy çocukları, kısa bir sürede okula uyum sağlar, ateş gibi ders çalışırlardı.

Cumhuriyet olmasaydı, başta ben binlerce yoksul çocuk okula gidemezdi...

Cumhuriyet ebesi dul *Fatma Fitnat*'ın oğlu *Cengiz Gündoğdu*, bugün yazar oldu, ya *Kemal Bekir*, *Adnan Özyalçiner*, *Kemal Özer*, *Fakir Baykurt*, *Mahmut Makal*, *Talip Apaydın*.

Bizler Cumhuriyet'in okuttuğu çocuklarız.

Saat 19.40

Bir dergi çıkmış. Gazetede haberini gördüm. Yazarlarına baktıkta şunu gördüm. Devrimci-ilerici bildiğimiz yazarlar da var, liberal, karşı devrimci yazarlar da var.

Nasıl oluyor bu, şaşıyorum doğrusu.

Sözgelimi, ben bunu yapamam. Bir dergide karşı devrimciyle olmayı "demokrat" saymam.

Böylelerini gördükte yalnızlaştığımı duyumsuyorum. Kendi kendime "Seni seven birkaç kişi var, onlar da gidecek bir gün" diyorum. İyice yalnızlaşacağım.

Benim yalnızlığım öznel, pısrık yalnızlık değil.

Tarihsel süreçten, kültürel birikiminden güç alan bir yalnızlık benim yalnızlığım...

Ne demiş *Tevfik Fikret*, "Hak bildiğin yolda yalnız gideceksin."

Zeynep Halvaşı'yi dinliyorum. "Pence-reden bir taş geldi / Ben sandım ki Memoş geldi / Uyan Memoş uyan / Başımıza ne iş geldi" (Harpüt Senfoni Orkestrası eşliğinde.)

Fatma Fitnat'ın ölümünü kimbilir. Aylığıyla kitaplığın parasını ödeyemeden öldü... neler geldi başıma o borçtan dolayı... bir anlatsam, kim dinler... en iyisi her şeyi içime gömmek...

Kalk *Fitnat* kalk, başıma ne iş geldi demiştim o tarihte.

Akşamın alacasında *Zeynep Halvaşı*'nin sesi... dalga dalga yükseliyor.

30 Ekim Cuma

Mustafa Günay'ın *Eğitimde Ahlak ve Etik* adlı yapıtı. (Çizgi Kitabevi, Konya 2020)

Ahlak kavramıyla etik kavramını ayırıyor *Mustafa Günay*. Şöyle diyor, "Etik kavramının yaygın bir şekilde ahlakla karıştırılması söz konusudur. Ahlak kavramı bir toplumun töreleşmiş, gelenekselleşmiş yaşama biçimini, o toplumun kuşaktan kuşağa aktarılan normların, değer ve amaçlarını ifade ettiğini saptayabiliriz. Etik ise bir pratiğin kuramına verilen addır. Etik, doğru ve yanlış davranışların kuramıyken, ahlak bu kuramın/teorinin uygulanmasını ve pratiğini ifade eder."

Mustafa Günay'ın bu yapıtına insanın kendi için olması amacıyla yazılmış diyorum. Bunu şunun için söylüyorum. Ahlakını nasıl temellendiriyorsun.

- 1- Kosmolojik temellendirme
- 2- Teolojik temellendirme
- 3- Antropolojik temellendirme

Savruk... başı boş yaşamamak için bunların bilinmesi gerekir. *Mustafa Günay* bir anlamda insanı uyarıyor.

Mustafa Günay için şunu da söylemeliyim. Dil, yalın, akıcı, anlaşılır bir dil.

Yapıtta ayrıca *Uluğ Nutku*'nun, *İoanna Kuçuradi*'nin, *Haluk Erdem*'in, *Gözde Dedeoğlu*'nun etikle ilgili yazıları var.

Saat 19.30

Ruhi Su'yu dinliyorum yağmurlu gecede... "Ayın altında kağnılar gidiyordu / Akşehir üstünden Afyon'a doğru"

Kuvayı Milliye Destanı...

Yüzyıl öncesini düşünüyorum. Kurtuluş Savaşı'nı... Nice yoksunluklar içinde kazanıldı o savaş...

Uzun yıllar sürdürdük yoksunluğumuz. Zorunlu gereksinimler için harcama yapılırdı. Zevk için, gösteriş için harcama yoktu.

Hiç kimseyi kıskanmadan... kıskandırmadan yaşadık uzun süre...

Bol kepçe harcama 1980'den sonra başladı. Hiç kimse borçlu yaşayamazdı... şimdi öyle mi... herkes borç içinde... borçla yaşıyor.

Kuvayı Milliye döneminde... Kuvayı Milliye'de yaşamak isterdim.

Yakup Kadri'yle Ankara romanını konuşmak isterdim.

Ruhi Su'dan Kuvayı Milliye'yi dinlemek çeşitli yankılar uyandırdı bende.

1 Kasım Pazar

Birgün'de Dr. Çağrı Mert Bakırcı'nın yazısı. *Türkiye'de Tusunami Olur mu?* (1 Kasım) yazı şöyle bitiyor, "İster felaket tellalı deyin ister başka bir şey... Size söyleyeyim. Biz doğayı harap etmemizden kaynaklı veya tamamen doğal süreçler ve döngülerden kaynaklı bu felaketlerden ders almayı beceremezsek bilime kulak vererek olası doğal felaketlere karşı doğru düzgün önlemler almayı öğrenemezsek, en düşük seviyeli konular yüzünden bile ayrışıp ortak bir bilinçle hareket etmeyi başaramazsak 2021, 2020'den daha kötü olacak. Ve bu böyle devam edecek. Biz de suçu, "şaka yolu" olarak hiçbir anlamı olmayan basit bir sayıya yüklemeye devam edeceğiz."

İzmir'deki yer sarsıntısından dolayı bunları söylüyor Dr. Bakırcı...

İzmir'de bağlık-bahçelik yerler imara açılıyor... bu toprakların üstüne beton binalar yapılıyor. O betonlara çekiçle vurdun mu hepsi toz olup dağılıyor.

Peki biz İzmir'den sonra ders alacak mıyız. Böyle bir karakterimiz yok bizim. Yeni bir yer sarsıntısı olana kadar sürdüreceğiz yaşamımızı.

3 Kasım Salı

Birgün'den aktarıyorum. "Dünyayı bekleyen felaket. / Dünya Meteoroloji Örgütü'nün hazırladığı rapora göre önlem alınmazsa

iklim krizi 100 yıl sonra büyük felaketlere neden olabilir. Rapora göre uluslararası yardıma ihtiyaç duyan kişi sayısı 2030 yılına kadar yüzde 50 artabilir."

Ayrıca ek bilgi de var, şöyle "Sivrisinek İstilasası Kapıda / İklim kriziyle bağlantılı salgın hastalıklar da insanlığı tehdit ediyor. Yeni bir araştırmaya göre sera gazı emisyonları artmaya devam ederse 2080 yılı itibarıyla 400 milyonu Avrupa'da olmak üzere yaklaşık 1 milyar insan sivrisinek türleri yoluyla viral hastalıklara maruz kalabilir."

Habere göre sivrisinekler Türkiye için de tehlikeli duruma gelmiş.

Şöyle denebilir. *Gündoğdu* ömrünün sonundasın. Bu kışı çıkarabilecek misin bakalım. Ölümün eşiğindesin, yüzyıl sonrasını düşünmek sana mı kaldı.

Doğrusu ilk elde ben de böyle düşündüm. Sonra yazıkladım gelecek insana... onlar da... yüz yıl... ikiyüz yıl sonra yaşayacak olsalar bile insan kardeşlerim değil mi.

İnsan kendini yitirdi. Dünyayı çok yanlış kullandı, yanlış kullanmayı da sürdürüyor.

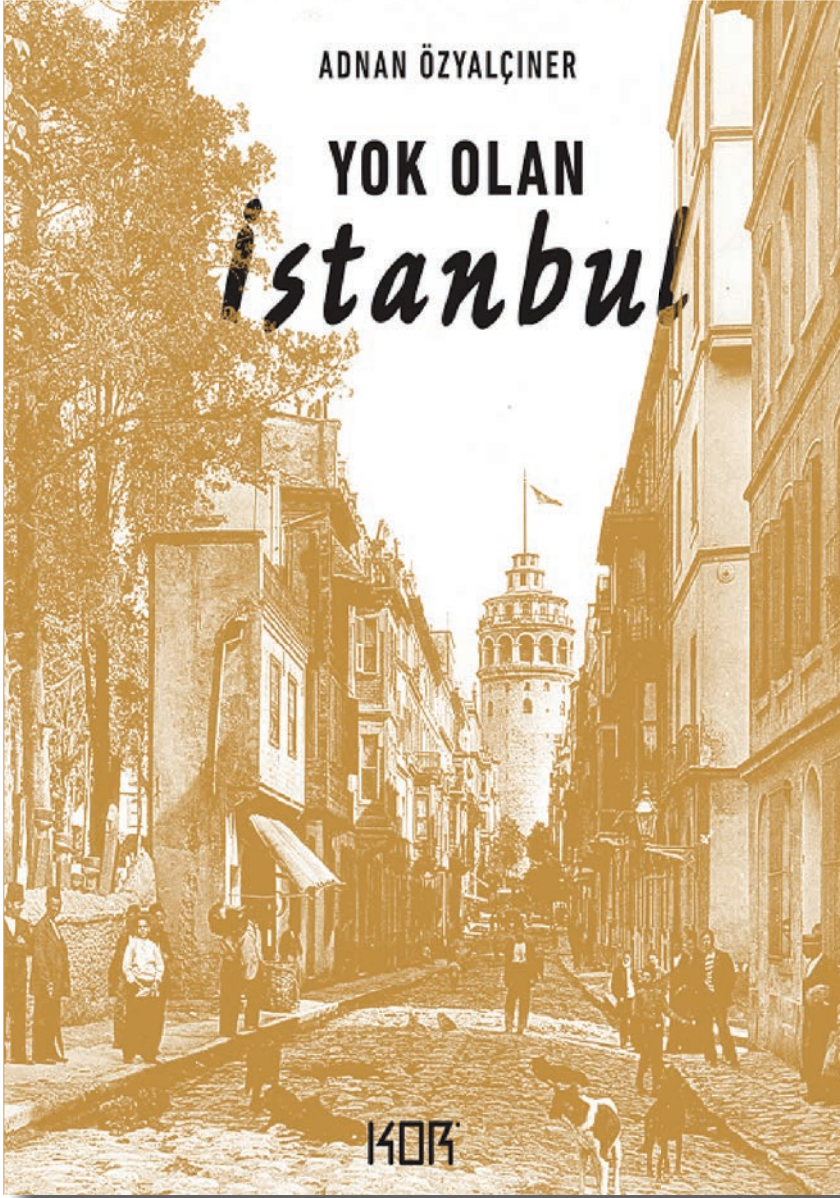
Yalnız bugün için değil, gelecek için de insanı kendine getirmek.... "Kendine gel insan" demek gerekiyor.

4 Kasım Çarşamba

Adnan Özyalçiner'in *Yok Olan İstanbul* adlı yapıtı. *Sennur Sezer*'le birlikte yazılmış. (Kor Kitap, İstanbul 2020)

Şöyle deniyor yapıt için "Bugün tarihi ve coğrafyasıyla İstanbul'un bu eşsiz güzelliği yer yer yara almakta, tarihi doku, yaşam biçimi, kültürel yaşamı, doğası, kentin yoksullaşması pahasına ekonomik, endüstriyel ve toplumsal konumu hiçe sayılarak 'kentsel dönüşümlerle' plansız yapılanmalarla yok edilmektedir." *Sennur Sezer / Adnan Özyalçiner*.

İstanbul tarihsel süreç içinde ele alınmış. Sözelimi *Sennur Sezer Harcanan Dünya Mirasları*'nı anlatıyor.

ADNAN ÖZYALÇINER

YOK OLAN İstanbul

1403

nun-name-i Ehli Hiref) mumcularla ilgili özel maddeler vardır. İstanbul Galata'da Mumhane Caddesi'nde taş bir binada mum yapımı üzerine olduğu, cami, kilise gibi büyük mekanları aydınlatmak için büyük boyda mumlar yapıldığı bilinir." Adnan Özyalçiner Halk Bahçeleri'ni anlatıyor.

Bomonti Bira Fabrikasının bahçesi Mecidiyeköy kırsal sayılıyor. Dutluktu orası. Tepebaşı Gazinosu.

Ya üzüm bağlarına ne demeli, "Bayrampaşa düzlüğünün yükseldiği yerdeydi Maltepe. Bugün betondan bir tepe olmaktan başka görünümü olmayan Maltepe, o zamanlar üzüm bağlarıyla bezeliydi. Bu bağlar da o günlerin bahçeleri, gezinti yerleriydi."

Adnan Özyalçiner Ada Yolları'nı anlatıyor. Yapıt boyunca dalga dalga kabaran özlem Ada yollarında üst noktaya çıkar... "Bisikletin bizdeki geçmişi yüz yıllıktır" der Adnan Özyalçiner. "Gençler arasında yaygınlaşması, motorlu araçların bugünkü gibi her gün bir misli artmadığı yıllarda rahatça taşıma aracı olarak kullanımı artık ötelede kaldı."

Sennur Sezer, Adnan Özyalçiner bir tek okumakla geçmez... yapıtın dil güzelliği... anlatım güzelliği bunu gösteriyor.

Beyoğlu Belediye binasına 6. Daire denir. Buraya neden 6. Daire dendiğini Adnan Özyalçiner'in yazısından öğrendim, şöyle "1855 yılında yapılan bir düzenlemeyle kent ondört bölgeye ayrılmıştı. Bunlardan altıncısı Beyoğlu-Galata bölgesiydi."

Sennur Sezer, mum için şöyle diyor, "Bir zamanlar, mum, aydınlanmada önemli bir araçmış. Bugün keyif için kullanılıyorsa da, zamanında cinsi bile önemliymiş. Mumun kokusu yapıldığı hammaddeye bağlı olduğundan Zanaatkarla Kanunu'nda (Ka-

Saat 19.30

Yağmurlu... soğuk bir gün... *İnsancıl*'dayım. Masamda... yağmur damlacıkları camları dövüyor.

İnsancıl'a *Berrin Taş*'la geldik. Kasım Sayısı. 31. yılına girdi *İnsancıl*.

Hem *Berrin Taş* hem ben gönençliyiz... kıvançlıyız.

Salgın nedeniyle dostlarla toplantı yapmıyoruz.

Ortak bir sevinçte buluşabilseydik...

Hepimiz tehlikedeyiz. Kim kalır, kim gider, belli değil.

İlişkilerimi yumuşattım... karşı karşıya gelme olanağı yok.

Selda Bağcan'ı dinliyorum. *Serenad Bağcan*'ın halasıymış *Selda Bağcan*. Yeni öğrendim.

Selda Bağcan, *Serenad Bağcan* güçlü iki sanatçı. Müziği ayağa düşürmediler hiçbir zaman. İkişisiyle de söyleşi yapsalardı güzel olurdu.

Selda Bağcan söylüyor "Bir Pazar sabahıydı / Ankara kar altında / Zemheri ayazıydı / Yaz güneşi koynunda / ... / Uğurlar olsun / Uğurlar olsun / Hüzünlü bulutlar yoldaşın olsun."

5 Kasım Perşembe

Hegel, *Aristoteles* için şöyle der, "... şimdiye dek ortaya çıkmış olan tüm bilimsel dâhilerden en zengin ve derin olanı *Aristoteles*'tir. Sonraki hiçbir çağ onun gibi bir insanı üretebilmiş değildir. (...) Yazılarının genel karakteri bakımından *Aristoteles*'in ilgisini insan kavrayışlarının tüm çevresine genişletilmiş, edimsel evrenselin tüm alanlarına nüfuz etmiş ve bunların hem zenginliğini, hem de türülüğünü kuramın buyruğu altına getirmiş olduğunu söylemek mümkündür." (*Hegel, Felsefe Tarihi*, Çev. Doğan Barış Kılınç, Notabene Yayınları, İstanbul 2019, y. 104)

Hegel bu saptamadan sonra şöyle diyor, "Felsefi bilimlerin çoğu hem tanımlanışları hem başlatılmaları konusunda ona şükranlarını sunmak zorundadır." (y. 104)

Saat 19.40

Kış göründü... yağmur... yel... soğuk.

İnsancıl'da kaloriferler yandı.

Bugün *Sibel Özbudun*'la *Temel Demirer* geldiler. Özlem giderdik.

Biliyorsunuz *Temel Demirer*, gözaltına alınmıştı. Onu konuştuk. Aklanmış *Temel Demirer*, bir de aklanma belgesi vermişler.

Temel Demirer'i... *Sibel Özbudun*'u... düşünüyorum.

Temel Demirer, *Paris*'ten yazılar gönderdi *İnsancıl*'a. *Türkiye*'ye geldikte tanıştık ama nasıl tanıştığımızı anımsamıyorum. Sağlam bir dostluk kurduk.

Sibel Özbudun'a geldikte... Kırk yılı geçmiştir.

Bir yayınevinde sorumluydu *Sibel Özbudun*. Orda tanıştık. İlk yapıtım *Eleştiri*'yi *Sibel Özbudun* bastı.

Sibel Özbudun'la da kalıcıdır dostluğumuz.

6 Kasım Cuma

Sabah... *Berrin Taş*'la dergiye giderken... göz gözü görmez bir yağmur... yel... soğuk. Kendimi düşündüm. Kavgamız *İnsancıl* için, iyice iyileşmeden koşturmaları düşünüyorum yolda... Etliye sütlüye karışmadan bir köşede sessizce otursaydım, daha iyi mi olurdu.

Böyle bir yaşamı düşünmedim değil. Bütün yazı olanaklarım sıfırlanmıştı. Bende gitmeyi, bir köyde yaşamayı düşledim. En azından bir dağ yamacında bir köy. Zorlu kışları bekleyen bir köy... bir de köpeğim olacaktı. Adı *Duman*... *Duman*'la gezinecektim.

Köy yaşamını düşündükçe seviniyordum. Hiç kimse bilmeyecekti nerde yaşadığımı... Aslında kimse arayıp sormadı beni. Sevenim yoktu. Unutulup gidecektim o köyde... düşlerle yaşayacaktım.

Sennur Sezer öğrendi köy düşümü.

-Sen, dedi. Köyde uslu durmazsın. Kısa sürede kavgaya başlar, Muhtar olursun. Ordan Belediye Başkanı olursun. Orda da durmaz, bakarsın Başbakan olmuşsun. O zaman senle baş edilmez. Karşıtlarını yerle bir edersin. İyisi mi İstanbul'da kal, yazarlığı sürdür.

Öyle oldu.

Saat 19.45

Edip Akbayram'dan Bekle Bizi İstanbul.

Sennur Sezer, Adnan Özyalçiner, İstanbul'un nasıl yok edildiğini yazdılar. *Yok Olan İstanbul.*

Kim yok etti İstanbul'u. Kim olacak, estetikten yoksun bizim kapitalistlerimiz. *Zeytinburnu* kıyı yolunu apartmanlarla doldurdular.

1960'lı yıllarda denize girdiğim *Ataköy Plajı*, Alış Veriş Merkezi oldu... Deniz halka kapatıldı. Kıyıda bir sarsıntıda hemen yıkılacak yapılar kurdular.

Bir yazar adayı, roman yazmış. Benim okumamı istedi ille de...

Karışık bir durum var. Yazın dünyası çoktandır tırlı estetiğin etkisinde. Bana geldikte ben tırlı estetiğe karşıyım. Kökten. Alay ediyorum onlarla. Bu tırlı yazarlar ödül kazanıyor. Bu tırlı yazarlarla söyleşi yapıyorlar. Söyleşide bir kasılma, bir üstten alma.

Sanırsın... sanıyorlar, kendilerinden önce bu ülkede öykü... roman yazılmadı.

7 Kasım Cumartesi

Sabah gazetelerde gördüm. *Timur Selçuk* ölmüş...

Ölüm... hiç aklımıza gelmiyor ama ölüveriyoruz.

Timur Selçuk için şunu söyleyeceğim. Piyasa koşullarından, gerçekçi müziğe yöneliş... Bir yanda *İspanyol Meyhanesi*... piyasa müziği... bir yanda *Güneşi İçenlerin Türküsü*... gerçekçi müzik.

Timur Selçuk, babası *Nurettin Selçuk*'un bestelediği *Dönülmez Akşamın Ufkundayız*... şarkısını da orkestra eşliğinde yeniledi. *Bodrum Oda Orkestrasında Altuğ Dilmaç*'la seslendirildi bu şarkı. "*Dönülmez akşamın ufkundayız / Vakit çok geç / Bu son fasıllar ey ömrüm / Nasıl geçersen geç*".

Bir de *Dönek* türküsü "*Sağcıyla / Sağcı / Solcuyla / Solcu / Çevir kazı yanmasın*".

İşçi sınıfı, sanatçısı *Timur Selçuk*'u unutmayacak.

9 Kasım Pazartesi

ABD seçiminin sonucu ne olursa olsun, özellikle dış politikada köklü bir değişiklik beklemedim. Buna karşın, *Trump* kazanmasın, bunu bekledim. Sonuçta *Trump* başkanlık seçimini kazanamadı.

Birgün gazetesinde *Ben Burgis* şöyle diyor, "*Trump* döneminin son bulması güzel bir şey. Hatta bir arkadaşım ve aynı zamanda yoldaşım *David Griscom*'un ifadesiyle "*Bu, ikinci sezonunu görmek istemediğiniz bir dizi*" gibi dedi." (Çev. Özde Çelikkilek)

Yazara göre, *Biden*'dan da fazla bir şey beklememek gerekir. *Biden* Ocak 1973'te senatör olmuş. Buna göre, "*Biden'in kim olduğunu ve neyi temsil ettiğini görmek için kırk yedi yıllık kanıtımız olduğu anlamına geliyor*."

Biden'dan sermaye sınıfını karşısına alacak bir hareket beklenmemeli...

Trump, bir dünya savaşına yol açabilirdi. Tehlikeli, ne yapacağı bilinmeyen biriydi. Gittiği iyi oldu.

10 Kasım Salı

Gazi'nin ölüm yıl dönümü...

Gazi, Türkiye'yi, emperyalizmin azılı dışlarını kırı kırı kurtardı. Sonra devrimlere başladı. Halifeliği, padişahlığı kaldırdı. Daha sonra kültürel devrimlere başladı. Bence en önemlisi, görkemli harf devrimidir. Bu süreç-

Timur Selçuk

te bilime dayalı bilimi temel alan aydınlanma hareketi... bence en büyük devrim. Ama bu büyük devrim, devrimlerin en zorlusu aydınlanma Türkiye’de yürümedi.

Neden.

Avrupa’ya baktıkta şunu görmek gerekir. Avrupa aydınlanmasını burjuva sınıfının aydınları başlatmışlardır. Bu süreçte dayandığı sınıf burjuva sınıfıdır.

Gazi’nin döneminde Türkiye’de böyle bir durum yoktu. Burjuva sınıfı olsaydı bile bu sınıfla aydınlanma yürütülemezdi. Çünkü burjuva sınıfı karakter değiştirmiş, gerici olmuştu. Bu durumda Türkiye’de aydınlanma ancak işçi sınıfı ideolojisini benimsemiş sol aydınlarla yürütülebilirdi. Gazi, buna olanak tanımadı. Solu engelledi... Gazi’nin yanlışlığı... eksikliği bu noktadır.

Bugün üniversitelerde, bilimi boğmak için dinsel toplantılar düzenleniyor.

Bugün Türkiye’de Fetö, dal budak durumunda. Bunun temel nedeni, Gazi’nin yanlışındadır.

Gazi’yi çok severim. Ama nesnel olmak, yanlışını göstermek zorundayım.

13 Kasım Cuma

Birgün’de Özde Çelikkilek, liberal dünyanın ‘yeni patronu’ ne getirecek, bunu araştırıyor.

Doğru bir araştırma. ABD, dünyanın en büyük devleti. Ekonomisiyle, dış politikasıyla birçok ülkeyi etkiliyor.

İkbal Dürre’nin saptaması şöyle, “Bazıları Biden’ın Washington’daki en deneyimli politikacı ve “sistemin adamı” olduğu gerçeğini unutuyor. Yeni bir “soğuk savaş” dönemi başlıyor. Soğuk savaş dönemleri turnusol kâğıdı gibidir. Saflar netleşir. Herkesin işine gelmez. (...) Çin ve İsrail dışında belirsizliklerle dolu dış politikanın yerini “tatlı sert ve olabildiğince de “net” bir çizgi alacak. (...)

Biden’a umut bağlayan Kürtler ise bu kafayla giderlerse daha çok bekleyecek. Bir Rus atasözü derki, “Kendi kendine yardım etmeye Allah bile yardım etmez.” Türkiye’ye gelince; anlaşma hazırlıkları başladı bile. Tabii ki zor olacak ama “maalesef “ anlaşılmak zorunda kalınacak.”

15 Kasım Pazar

Birgün’ün Pazar ekinde Güray Öz’ün yazısı. Öz, sosyalizmin özgürlükçülüğü konusunda şöyle diyor, “ ... her şeyden önce egemenlerin özgürlükçü; solun, sosyalistlerin özgürlükçü olmadıklarına dair yalanı yalancılara yüzüne vurmanın tam zamanıdır. Bu konuda liberal- burjuvazinin sahtecilikle bezenmiş propagandası ne yazık ki etkili oldu; solun sosyalist ülkeler deneyiminin ekşiği, fazlası, hatası, zorlukları doğru dürüst anlatılamamıştır.”

Bundan sonra “anti-komünist histeriye” yanıt vermek gerekiyor. Bunun yanısıra sol örgütlenmelidir. Şöyle diyor Güray Öz, “Zamanında randevuya yetişebilmek gerekir, yoksa bunalımın altında ezilmiş, çaresizce gidişe teslim olmuş, canı yanmış insanlar “biz geldik ama siz yoktunuz” diyeceklerdir.”

Güray Öz’ün saptadığı bu nokta son derece acı verici, trajik bir nokta. Gerçekten de solun örgütsüzlüğü... gevezeliği kitleyi “biz geldik ama siz yoktunuz” noktasına götürecektir.

Bu nokta kanlı faşizmdir.

Böyle bir durumda bunun sorumlusu örgütlenmeyen sol olacaktır.

Güray Öz uyarıyor. Aklını başına al... kendine gel diyor.

16 Kasım Pazartesi

Ruhi Su’yu dinliyorum. “Kabem insandır.” Ruhi Su insandan yana çok eziyet çekti. Buna karşın “Kabem insandır” diyebilmesi, onun üstün erdemini gösterir.

İnsan tümel bir kavram. Bundan ötürü şunu bilmeli... her insan Kabe olamaz. Bir insanın Kabe olabilmesi için şaşmaz bir biçimde emekten yana tavır alması zorunludur.

Kendini postmodern akıma kaptırıp, insan beynini dumura uğratan eylemler-girişimler de Kabe olma hislerini yitirmiştir.

İnsanın insanlaşma kavgasının dışında duranlardan da kabe olmaz.

Faşizm, insana karşıt bir öğretilerdir. Dolayısıyla faşistler de kabe olamazlar. *Hitler...* *Franco, Kenan Evren* insanlığa yıkım getirdiler. Bu kişiler, insana kabe olamaz. Bu kişileri kabe sayanlar, bunların ardından gidenler de kabe olma karakterini yitirmişlerdir.

Etilye sütlüye karışmayan... ılık yataklarında mışıl mışıl uyuyanlar da kabe olamazlar insana.

İnsana kabe olmak zordur.

18 Kasım Çarşamba

Doğan Hızlan, burjuva sınıfının yazınsal sözcüsü...

Bu açıdan bakıldıkta, *Doğan Hızlan*'a hakkını veriyorum. Burjuva sınıfının yazınsal sözcülüğünü hakıyla yaptığı için *Doğan Hızlan*'ı beğeniyorum.

On yıl önce, nasıl olduysa oldu, *İnsancıl*'ı övdü *Doğan Hızlan*. Bu övgü ona acı biber gibi geldi, ondan sonra *İnsancıl* adını kullanmadı.

Bundan dolayı *Doğan Hızlan*'a kızmadım. O, Burjuva sınıfının yazınsal sözcüsüdür çünkü.

Doğan Hızlan, Salı günü bakın, Dergiler Arasında diye şu dergileri tanıttı. *Virüs, Hece Öykü, Dergah, Hürriyet Gösteri*.

Doğan Hızlan'a göre *İnsancıl, Berfin Bahar, Yeni E*, dergiler arasında değil...

Ben, *Doğan Hızlan*'ı okudukta şunu düşündüm. *Türkiye*'de sol dünya görüşünün *Doğan Hızlan* benzeri bir yazınsal sözcüsü

yok. Olmadığı için bu dergiler tanıtılmaz.

Şu kesin... *Cumhuriyet*'te, *Sözcü*'de, *Birgün*'de yok. Bu gazetelerde hiçbir yazar, hiçbir gün oturup şu dergileri tanıtmadı. *Berfin Bahar, İnsancıl, Yeni E, Üvercinka, Şehir, Yeliz*.

“ sol elim / acemi elim / zavallı elim ”

19 Kasım Perşembe

Karşı binanın bacasından duman çıkıyor. Bu duman beni yıllar öncesi Esenköy'e götürdü... Sonbaharda ısıtanın yanında rakı içmiştik. Şakalar... kahkahalar geçip gitti işte...

Bugün iki insan geldi *İnsancıl*'a. Oturup konuşuruz sandım. Oturmadılar. *Neriman*'ın kitaplarını alıp gittiler...

Sonra kimse gelmedi.

Hele son yasaklardan sonra kimse gelmez. İnsansız bir yaşam...

“*Seni seviyorum hocam*” diyenlerin biri bile yok ortada.

Kimse yok, kimse gelmedi ya, ben de karşıki dumanla avunuyorum.

İnsancıl'da insan yok ama orda var. Boşuna duman çıkmıyor bacadan. Duman çıkıyorsa bir yerden orda insan vardır. Diz dize oturmuş konuşuyorlardır... Bilinmez, belki biri uzaklardan çıktı geldi... derin bir özlemle sarsıldılar. Duman iyice yoğunlaştı. Belli seviniyorlar.

Sevinin insanlar... bakmayın bana.

Saat 20.00

Gün akıp gitti.

Çamlıca'da ışıklar yandı. Birçok yerde akşam yemeği yenmiş ya da yeniyordur.

Koştura koştura eve gidenler de vardır.

Biz de eve gideceğiz. Böylece akşamı bitireceğiz.

Dünkü yazımda bize de bir *Doğan Hızlan* gerekli dedim... Bir beklentim mi var, yok.

Bir beklentim yok. Solun savurganlığını, kavrayışsızlığını saptadım.

Bunu inadına yapıyorum. Bilerek yapıyorum. Tek yazıda kalmayacak bu. Bu konunun üstünde duracağım.

23 Kasım Pazartesi

Sözcü’de *Murat Muratoğlu* bakın ne diyor, “*Dünyada halkının birbirine hiç güvenmediği 3 toplum... Arnavutluk, Lübnan, Türkiye... Ortak özellikleri ne? Fakirlik... Ekonomik eşitsizlik.*”

Daha sonra şöyle diyor *Murat Muratoğlu*, “... *Türkiye gibi bir ülkede kolay kolay kimseye güvenip arkanı dönemiyorsun!*”

Murat Muratoğlu yine de iyi niyetli. Hep arkandan vurulduğunu, arkandan ihanete uğradığını söylüyor.

O eskidendi, kalleşler insanın arkasını dönmesini beklerdi.

Şimdi öyle değil, arkanı dönmeni beklemiyor. Arkamı dönünce kalleşlerin saldırısına uğrarım diye bir sorun yok. Kalleş, arkanı dönmeden de yapacağını yapıyor... yapar.

Yoksulluk... ekonomik eşitsizlik kalleşliğin nedeni midir, değilse karakter bozukluğu mudur kalleşlik.

Despotik toplumlarda kalleşlik daha çok görülüyor. Böylesi toplumlarda kalleşlik karakter bozukluğuna yol açıyor.

Yarışmacı yaşam da kalleşliğin nedenlerinden biri. Öne geçme, ünlenme tutkusu kalleşliğe yol açıyor.

24 Kasım Salı

Öykü olması gereken bir yapıt. Roma dönüştürülürse, *Kürk Mantolu Madonna* olur. (Sabahattin Ali, *Kürk Mantolu Madonna*, Kor Kitap, İstanbul 2019)

Raif 24 yaşındadır. Babası, sabun işini öğretilmiş diye *Almanya*’ya yollamıştır. Raif, bir sergide bir kadın resmi görür. Çok etkilenir.

Raif, kadınlara karşı çekingendir. Hoşuna giden bir kadın görürse kaçır. O kadınla ilgili düşler kurar. Oysa resimdeki kadınla ilgili düş kuramaz. Buna karşılık o resme her gün bakmaktan kendini alamaz. O kadın... *Kürk Mantolu Madonna*’dır.

Raif, *Madonna*’yla tanışır. *Madonna*, arkadaşlıktan ileri bir ilişki istemez.

Madonna’yla tanışana kadar güzel giden yapıt, bu noktadan sonra bozulur. Romanı iki nokta bozar.

Raif ile *Madonna* arasında bir çatışma yoktur. Çatışma olmadığı için kıvılcım da çıkmaz.

Madonna’nın arkadaşlık, kadın-erkek ilişkisi üstüne söyledikleri yinelemedir. Yineleme, sıkıcıdır.

Arkadaşlıktan öte bir ilişki istemeyen *Madonna* bir gece Raif’le yatar.

Sabahattin Ali karakteri bu ilişkiye zorlar.

Kürk mantolu Madonna Raif’in mektuplarını saklamaz. Yıllar sonra Raif’in tanıdığı Almanla Ankara’da karşılaşır. Bu Alman *Madonna*’nın akrabasıdır. Ondan öğreniriz. *Madonna* bir kız çocuk doğurduktan sonra ölmüştür. Akrabanın yanındaki kız, aslında Raif’in çocuğudur.

insancıl

Yayınlarımıza ulaşabilirsiniz...

